

VERKENNEND ONDERZOEK GEZONDHEIDS- BEVORDERING OP DE KLEUTERSCHOOL

Stand van zaken en behoeften
rond gezondheidsbevordering op school

An De Riek
Bachelor in het onderwijs : Secundair Onderwijs

Veerle Martens
Hilde Van Houte
Bachelor in het onderwijs : Kleuteronderwijs

Isabelle Wittebroodt
Bachelor in het Communicatiemanagement

INHOUDSTAFEL

LIJST MET TABELLEN	4
LIJST MET GRAFIEKEN	6
INLEIDING	8
OPBOUW.....	9
1 METHODOLOGIE.....	10
1.1 Onderzoeksvraag.....	10
1.2 Steekproef.....	10
1.3 Vragenlijst	11
1.4 Opzet van de bevraging	12
1.5 Verwerking van de resultaten	13
1.6 Respons	13
2 PROFIEL VAN SCHOLEN EN RESPONDENTEN	14
2.1 Vergelijking responsgroep op schoolniveau met de schoolpopulatie	14
2.2 Andere karakteristieken van de scholen uit de responsgroep	14
2.3 Profiel van de respondenten	16
2.3.1 Directies	16
2.3.2 Leraren.....	17
2.3.3 Ouders uit een participatieraad.....	18
2.3.4 Medewerkers bij de maaltijd	19
2.3.5 Zorgcoördinatoren.....	21
2.3.6 CLB-medewerkers	22
3 VOEDINGSBELEID OP SCHOOL.....	24
3.1 Voedingsbeleid op school : algemene bevindingen	24
3.1.1 Stand van zaken en toekomstperspectieven	24
3.1.2 Inspraak en communicatie over voeding en het voedingsbeleid	27
3.1.2.1 Algemene inspraak en communicatie over het voedingsbeleid	27
3.1.2.2 Inspraak van ouders in het voedingsbeleid	29
3.1.2.3 Communicatie over voeding	31
3.1.3 Tevredenheid met het voedingsbeleid op school.....	34
3.1.4 Inschatting van het belang van diverse aspecten van het schoolbeleid ..	36
3.2 Specifieke aspecten binnen het voedingsbeleid op school.....	38
3.2.1 De middagmaaltijd	38
3.2.1.1 Algemene gegevens over de middagmaaltijd.....	39
3.2.1.2 De warme schoolmaaltijd	39
3.2.1.3 Gang van zaken rond het menu	41
3.2.1.4 Aandachtspunten om kleuters comfortabel te laten eten.....	42
3.2.2 Water en andere drankvoorzieningen	44

3.2.2.1	Dranken verkrijgbaar op school	44
3.2.2.2	Specifieke voorzieningen rond water.....	45
3.2.2.3	Beschikbaarheid van gratis drinkwater	45
3.2.2.4	Aandacht voor drinken op school.....	46
3.2.3	Plasbeleid.....	46
3.2.4	Tussendoortjes	47
3.2.5	Specifieke regels voor de klas	48
3.2.6	Specifieke acties op school en de link met voeding	49
3.2.6.1	Acties van de school en de ouderraad	49
3.2.6.2	Klasoverstijgende activiteiten	50
3.2.6.3	Traktaties	50
3.2.7	Participatie van ouders bij klasactiviteiten	51
4	SAMENWERKING ROND VOEDING OP SCHOOL	53
5	KENNIS EN MENINGEN OVER VOEDING BIJ DE BETROKKEN GROEPEN	55
5.1	Visie op voedingsproblemen	55
5.2	Kennis en misverstanden over voeding	56
5.3	Meningen over evenwichtige voeding	57
6	DIDACTISCH MATERIAAL ROND VOEDING VOOR DE KLAS- EN SCHOOLPRAKTIJK	63
6.1	Beschikbaar didactisch materiaal in de kleuterschool.....	63
6.2	Kennis van het aanbod rond voeding van diverse organisaties	63
6.3	Kennis van bestaand didactisch materiaal rond evenwichtige voeding	67
6.4	Kennis van mediatheken met een aanbod rond evenwichtige voeding	69
7	INFORMATIEBEHOEFTE ROND VOEDING	71
8	KNELPUNTEN OM ROND VOEDING TE WERKEN OP SCHOOL.....	74
9	DE SPECIFIEKE WERKING VAN HET CLB ROND VOEDING	76
10	ALGEMEEN BESLUIT	78
11	AANDACHTSPUNTEN	82
	GERAADPLEEGDE BRONNEN	84
	BIJLAGEN.....	85

LIJST MET TABELLEN

Tabel 1: onderwijsnet	14
Tabel 2: methodescholen	15
Tabel 3: buitengewoon onderwijs	15
Tabel 4: grootstad of niet	15
Tabel 5: aantal kleuterklassen.....	16
Tabel 6: specifieke kenmerken van de school	16
Tabel 7: leeftijd directie	17
Tabel 8: aantal jaar ervaring als directeur.....	17
Tabel 9: leeftijd van de leraren	17
Tabel 10: aantal jaar ervaring als leraar in het kleuteronderwijs.....	18
Tabel 11: functie in ouder- of schoolraad	18
Tabel 12: vergaderfrequentie van ouder- en schoolraden volgens de ouders	19
uit een participatieraad	
Tabel 15: leeftijd medewerkers bij de maaltijd	19
Tabel 16: diploma medewerkers bij de maaltijd	19
Tabel 15: uitgeoefende functie op de school van medewerkers bij de maaltijd.....	20
Tabel 16: Op welke manier is het ondersteunend personeel betrokken bij de	20
maaltijd	
Tabel 17: aantal jaar betrokken bij de maaltijd.....	20
Tabel 18: leeftijd zorgcoördinatoren.....	21
Tabel 19: diploma zorgcoördinatoren	21
Tabel 20: aantal jaar ervaring als zorgcoördinator.....	21
Tabel 21: leeftijd CLB- medewerkers.....	22
Tabel 22: aantal jaar ervaring in CLB	22
Tabel 23: diploma CLB- medewerkers	23
Tabel 26: reglement/afspraken rond voeding volgens de directie.....	24
Tabel 25: op de hoogte van het voedingsbeleid	27
Tabel 26: zichzelf geïnformeerd.....	29
Tabel 27: inspraak in het voedingsbeleid	29
Tabel 28: ouders uit een participatieraad op de hoogte van specifieke regels en afspraken.....	30
Tabel 29: kanalen voor inspraak van ouders uit een participatieraad in het voedingsbeleid.....	30
Tabel 30: systematische werking rond voeding op school volgens de ouders uit een.....	30
participatieraad	
Tabel 31: voeding op agenda van de ouder- en/of schoolraad.....	30
Tabel 32: interesse bij ouderraden om in de toekomst (verder) rond voeding te werken	31
Tabel 33: Hoe worden ouders die geen lid zijn van de ouderraad op de hoogte gebracht van..	31
de activiteiten/beslissingen van de ouderraad?	
Tabel 34: aangeboden middagmaaltijd op school volgens de directie	39
Tabel 35: plaats van het middagmaal volgens de directie	39
Tabel 36: toezicht op de maaltijd volgens de directie.....	39

Tabel 37: groepen die samen met de kleuters eten volgens de directie	39
Tabel 38: plaats waar volgens de directie de middagmaaltijd bereid wordt.....	40
Tabel 39: inspraak in de samenstelling van de middagmaaltijd	40
Tabel 40: hulp bij de bedeling van de maaltijd volgens de directie.....	41
Tabel 41: praktische gang van zaken bij de middagmaaltijd volgens medewerkers bij de	41
maaltijd	
Tabel 42: ouders kunnen op basis van het menu beslissen volgens de directie	42
Tabel 43: voorzieningen voor water volgens de directie	45
Tabel 44: plaatsen waar gratis water beschikbaar is volgens de leraren.....	45
Tabel 45: momenten waarop gratis water beschikbaar is volgens de leraren	46
Tabel 46: de toiletten op school volgens de directie.....	46
Tabel 47: tussendoortjes beschikbaar op school volgens de directie.....	47
Tabel 48: mogelijkheden ivm. tussendoortjes zijn er volgens de leraren	48
Tabel 49: plaatsen waar volgens de leraren de kleuters een tussendoortje eten	48
Tabel 50: regels en afspraken rond evenwichtige voeding in de klas volgens de leraren.....	49
Tabel 51: financiële acties op school	49
Tabel 52: gezonde alternatieven bij schoolevenementen	50
Tabel 53: betrekken van ouders bij de klasactiviteiten volgens de leraren.....	52
Tabel 54: aantal ouders betrokken bij klasactiviteiten volgens de leraren	52
Tabel 55: materiaal om rond evenwichtige voeding te werken.....	64
Tabel 56: zelf ontwikkeld materiaal rond evenwichtige voeding	64
Tabel 57: Overzicht van de knelpunten om op school rond voeding te werken	74
Tabel 58: Begeleiding van het CLB als overgewicht vastgesteld wordt	77

LIJST MET GRAFIEKEN

Grafiek 1: informatiekkanalen voor het voedingsbeleid van de school	28
Grafiek 2: het initiatief nemen om anderen aan te spreken over voeding	32
Grafiek 3: communicatiekanalen gebruikt door directie ivm. voeding	33
Grafiek 4: communicatiekanalen gebruikt door leraren ivm. voeding	33
Grafiek 5: communicatiekanalen gebruikt door ouders ivm. voeding	33
Grafiek 6 : tevredenheid van de directie met het voedingsbeleid op school	34
Grafiek 7: tevredenheid van de leraren met het voedingsbeleid op school.....	35
Grafiek 8: tevredenheid van de ouders van een participatieraad met het voedingsbeleid.....	35
op school	
Grafiek 9: 'zeer belangrijk' ingeschatte aspecten van het schoolbeleid door de diverse	37
responsgroepen	
Grafiek 10: criteria die volgens de directie meespelen in de samenstelling van de maaltijd.....	40
Grafiek 11: aandachtspunten van directies om kleuters comfortabel te laten eten.....	43
Grafiek 12: aandachtspunten van medewerkers bij de maaltijd om kleuters comfortabel te....	43
laten eten	
Grafiek 13: dranken op school verkrijgbaar	44
Grafiek 14: traktaties meegebracht door de kleuters	51
Grafiek 15: samenwerking met organisaties en/of deskundigen rond voeding.....	54
Grafiek 16: kennis en misverstanden over voeding.....	56
Grafiek 17: Meninge n over: "De school speelt een grote rol in het aanleren van een	57
evenwichtig voedingspatroon aan kinderen"	
Grafiek 18: Meninge n over: "De invloed van ouders is zo groot dat de school aan het	58
voedingsgedrag van kinderen niets kan veranderen"	
Grafiek 19: Meninge n over: "De leraar heeft een voorbeeldfunctie op het vlak van	58
evenwichtig eetgedrag"	
Grafiek 20: Meninge n over: "Kennis over evenwichtige voeding moet door de school	58
aan de kleuters worden bijgebracht"	
Grafiek 21: Meninge n over: "Tijdens mijn opleiding kreeg ik voldoende informatie rond het ...	59
thema evenwichtige voeding"	
Grafiek 22: Meninge n over: "Door mijn levensstijl ben ik een gezond voorbeeld voor de.....	59
kleuters"	
Grafiek 23: Meninge n over: "Preventieve activiteiten voor de hele schoolpopulatie zijn een....	59
verantwoordelijkheid voor de school"	
Grafiek 24: Meninge n over: "Preventieve activiteiten voor risicoleerlingen zijn een	60
verantwoordelijkheid voor het CLB"	
Grafiek 25: Meninge n over: "Kleuters beïnvloeden elkaars eetgewoonten"	60
Grafiek 26: Meninge n over: "Scholen zouden eens in de week een evenwichtig ontbijt	60
moeten voorzien"	
Grafiek 27: vindplaatsen van materiaal om een activiteit rond evenwichtige voeding uit te....	65
werken	

Grafiek 28: op de hoogte van het aanbod van diverse organisaties rond evenwichtige voeding	66
Grafiek 29: Kennis van spelen, lespakketten die door diverse organisaties aangeboden worden	68
Grafiek 30: op de hoogte van het aanbod rond evenwichtige voeding in diverse mediatheken	69
Grafiek 31: Geschikte werkvormen voor in de klas	70
Grafiek 32: informatiebehoeften rond voeding	71
Grafiek 33: Hulpmiddelen om info over voeding op te zoeken : geschiktheid volgens leraren	72
Grafiek 34: Hulpmiddelen om info over voeding op te zoeken : geschiktheid volgens zorgcoördinatoren	73
Grafiek 35: Hulpmiddelen om info over voeding op te zoeken : geschiktheid volgens CLB- medewerkers	73
Grafiek 36: Accent in de werking van het CLB rond evenwichtige voeding.....	76
Grafiek 37: Mening van CLB-medewerkers over: "Werken rond evenwichtige voeding is een .. opdracht voor het CLB"	77
Grafiek 38: Mening van CLB-medewerkers over: "Scholen vinden de inbreng van het CLB rond evenwichtige voeding overbodig"	77

INLEIDING

Veel kinderen hebben op school slechte eetgewoonten : dit wordt opgemerkt door leraren én wordt bevestigd door een voedingsonderzoek, uitgevoerd door de UGent in samenwerking met het Nutrition Information Centre (NICE) ⁽¹⁾. Nochtans is gezonde voeding één van de basisvoorwaarden voor een normale groei en ontwikkeling. En om overgewicht bij kinderen én volwassenen te voorkomen, is het onder andere noodzakelijk om kinderen zo jong mogelijk, een gezond voedingsgedrag aan te leren. Uit studies blijkt namelijk dat het voedingspatroon op jonge leeftijd mee het voedingsgedrag op oudere leeftijd bepaalt. De school speelt hierin uiteraard een grote rol. Kinderen leren op school immers zowel op cognitief, affectief en gedragsmatig vlak. Bovendien is de school een communicatiekanaal naar de ouders. 'Scholen zullen bewuster moeten omgaan met gezondheidsbevordering' : dat lezen we ook in de intentieverklaring van 4 Vlaamse ministers (Leterme, Vandenbroucke, Anciaux en Vervotte) waarbij afspraken hierover worden gemaakt. ⁽²⁾

Ter voorbereiding van de ontwikkeling van een interventie in het kader van het PWO-project 'Opvoeding, ook in voeding' was het nodig om na te gaan op welke manier scholen nu omgaan met gezondheidsbevordering van kleuters en welke noden er daarover bestaan. Daarvoor werd een onderzoek opgezet bij verschillende doelgroepen : leerkrachten, directie, coördinatoren, ondersteunend personeel, ouders van de participatieraad van een kleuterschool en CLB-medewerkers. Tot nog toe werden nooit eerder alleen de kleuterscholen bevraagd over dit onderwerp, waardoor vergelijking met andere onderzoeksresultaten niet mogelijk is. Voor dit onderzoek was dit echter wel noodzakelijk : enerzijds om een stand van zaken te krijgen van gezondheidsbevordering op de kleuterschool én anderzijds om de noden en behoeften van het schoolpersoneel te detecteren. Deze kennis in combinatie met literatuur en ervaringen vanuit de opleiding Bachelor in het onderwijs : kleuteronderwijs, zouden immers de basis vormen van een interventie om te werken rond gezondheidsbevordering in de kleuterschool.

Het voorliggende kwantitatieve onderzoek handelt over vier basiselementen die verbonden zijn met het gezondheidsbeleid in de kleuterschool in het algemeen en in het bijzonder: stand van zaken, samenwerking, behoeften en knelpunten.

Opbouw

- In een eerste hoofdstuk wordt de methodologie van dit onderzoek uiteengezet.
- In het tweede hoofdstuk wordt het profiel van de scholen en respondenten geschetst naar een aantal kenmerken.
- In het derde hoofdstuk staat het voedingsbeleid op school centraal. We onderscheiden hierbij algemene bevindingen en specifieke aspecten. Wat algemene bevindingen betreft, gaat het over stand van zaken en toekomstperspectieven, inspraak en communicatie, tevredenheid en ten slotte over de inschatting van het belang van diverse aspecten van het schoolbeleid.
- In het vierde hoofdstuk wordt de samenwerking rond voeding op school belicht.
- In het vijfde hoofdstuk wordt er gepolst naar kennis en meningen rond voeding bij de betrokken groepen.
- In het zesde hoofdstuk worden de didactische materialen rond voeding voor klas- en schoolpraktijk in kaart gebracht, waarbij een onderscheid gemaakt wordt tussen beschikbaar materiaal op school en kennis over de materialen.
- Het zevende hoofdstuk handelt over informatiebehoeften rond voeding
- In het achtste hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de ervaren knelpunten om te werken rond evenwichtige voeding op school
- Het negende en laatste hoofdstuk belicht de specifieke werking van het CLB rond voeding
- Tenslotte wordt in het besluit alles nog eens op een rijtje gezet, om af te ronden met een aantal aandachtspunten.
- In bijlage de verschillende vragenlijsten met begeleidende brieven.

1 METHODOLOGIE

1.1 Onderzoeksvraag

Deze bevraging kadert in een ruimer project rond gezondheidsbevordering op de kleuterschool (zie inleiding). Dit behoeftenonderzoek is opgezet als voorbereidende fase in het project om de huidige stand van zaken in de Vlaamse kleuterscholen te verkennen. Het onderzoeksdoel hierbij is tweeledig:

- in kaart brengen van de huidige communicatie rond evenwichtige voeding op school- en klasniveau in de Vlaamse kleuterscholen;
- in kaart brengen van de behoeften van het werkveld wat betreft de communicatie van evenwichtige voeding naar kleuters toe.

1.2 Steekproef

Er werden 358 kleuterscholen aangeschreven. Deze werden geselecteerd uit het bestand van 3888 kleuterscholen in Vlaanderen (zowel autonome als kleuterscholen verbonden aan een lagere school) dat ons door het ministerie van onderwijs ter beschikking gesteld werd.

Bij deze selectie werd rekening gehouden met de criteria:

- Onderwijsnet:
 - o ARGO,
 - o gemeentelijk
 - o vrij onderwijsHet provinciaal onderwijs kwam niet in aanmerking, omdat hiervan slechts 3 scholen (in Voeren) bestaan.
- Schoolgrootte:
 - o klein (10<42kleuters; dit zijn de 25% kleinste scholen van de populatie; scholen met minder dan 10 kleuters werden niet opgenomen),
 - o middel (tussen 43-100 kleuters)
 - o groot (>101 tot 367 kleuters; dit zijn de 25% grootste scholen van de populatie)
- Vestigingsplaats:
 - o grote steden (Antwerpen, Brussel, Gent met de resp. deelgemeenten)
 - o middencategorie (restcategorie, omvat centrumsteden, kleine steden en grotere gemeenten)
 - o platteland (minder dan 250 inwoners per km²)

- Schooltype:
 - o gewoon, traditioneel onderwijs
 - o buitengewoon onderwijs
 - o methodescholen (bestaat enkel in het gewoon onderwijs)

Wat de CLB's betreft : daarvan werden alle hoofdkantoren aangeschreven, gebaseerd op een lijst ons ter beschikking gesteld van het ministerie van onderwijs.

1.3 Vragenlijst

We maakten bij de samenstelling van de vragenlijst gebruik van volgende vragenlijsten:

- vragenlijst VIG "Onderzoek naar voeding en tabakspreventie op school", VIG, afnamejaar 2003 ³
- "Schoolslag-checklist", NIGZ, mei 2005 ⁴

Bevraagde topics zijn:

- identificatiegegevens van de respondent en karakteristieken van de school (directie), klas (leraren) of participatieraad (ouders)
- het voedingsbeleid
- samenwerking en communicatie rond voeding
- aanbod rond evenwichtige voeding voor klas- en schoolpraktijk
- de middagmaaltijd
- drankvoorzieningen en tussendoortjes
- de toiletten op school
- de specifieke werking van het CLB rond evenwichtige voeding
- knelpunten om rond voeding te werken
- kennis over evenwichtige voeding
- meningen over evenwichtige voeding

Deze topics werden gebaseerd op de doelstellingen van het project zoals die in de projectaanvraag geformuleerd werden.

De diverse doelgroepen kregen een aangepaste vragenlijst, aangepast aan de eigenheid, specifieke taken en deskundigheden van de betrokkenen.

Bevraagde doelgroepen zijn:

- Directies
- Leraren
- Ouders die lid zijn van een participatieraad
- Medewerkers bij de maaltijden
- Zorgcoördinatoren (1 per school)
- CLB-medewerkers die scholen begeleiden

Het ontwerp van de vragenlijst werd nagelezen door experts in gezondheidsvoorlichting en gezondheids promotie van de universiteit Gent. Op basis van deze lezing en een proefafname van de vragenlijst bij enkele vertegenwoordigers van de verschillende responsgroepen, werd de vragenlijst bijgestuurd. Hierbij werd er ook rekening mee gehouden dat de vragenlijst niet te lang werd en het invullen ervan te veel tijd (meer dan 30-45 minuten) in beslag nam. Vanwege teveel overlappingsen werden een aantal vragen geschrapt die oorspronkelijk bestemd waren voor meerdere respondentengroepen.

1.4 Opzet van de bevraging

De vragenlijsten werden verstuurd in het eerste trimester (oktober/november) van het schooljaar 2005-2006 en de antwoorden werden verwacht tot eind januari 2006. Vanwege een geringe respons, werd aan de scholen die nog niet reageerden tegen eind december, een herinneringsbrief gestuurd.

De vragenlijsten voor directie, leraren, ouders, medewerkers bij de maaltijd en zorgcoördinatoren werden gestuurd aan de directie van de school met de vraag om deze binnen zijn/haar school te verspreiden naar de andere respondentengroepen. Per school werd 1 directie, 1 ouder uit ouder of schoolraad, 1 medewerker bij de maaltijd en 1 zorgcoördinator bevraagd; naargelang van de schoolgrootte werden 1 tot 4 leraren van een zelfde school bevraagd.

De vragenlijsten voor de CLB -medewerkers werden naar het hoofdkantoor gestuurd. Hierbij werd er gevraagd om deze door te geven aan een CLB -medewerker die instond voor de begeleiding van een van onze geselecteerde scholen. We weten echter niet welke school door welke CLB -medewerker begeleid wordt. Het aantal vragenlijsten voor CLB -medewerkers per hoofdkantoor dat bevraagd werd, kwam overeen met het aantal geselecteerde scholen dat door het betreffende CLB -hoofdkantoor begeleid wordt.

1.5 Verwerking van de resultaten

Voor het invoeren en coderen van de vragenlijsten gebruikten wij het programma "Teleform". De verwerking van de resultaten gebeurde met SPSS. Gezien de beperkte respons, beperkten we ons hierbij tot de berekening van frequentie-tabellen.

1.6 Respons

De respons lag tussen 20 en 25%, naargelang de bevroegde doelgroep. Dit is gemiddeld voor een postenquête. Dat de directies moesten instaan voor de verdere verspreiding van de vragenlijsten vormde hierbij wellicht een bijkomende hinderpaal.

De respons bij het CLB lag iets hoger, nl. bijna 40% (38.88%)

Werkten mee:

90 directies

161 leraren

57 ouders (actief in school- of ouderraad)

70 zorgcoördinatoren

67 medewerkers bij de maaltijd

140 CLB -medewerkers

Gezien de geringe respons is de veralgemeenbaarheid van de resultaten beperkt. Dit betekent dat bij de interpretatie van de resultaten in het oog moet worden gehouden wie feitelijk werd bevroegd.

2 PROFIEL VAN SCHOLEN EN RESPONDENTEN

2.1 Vergelijking responsgroep op schoolniveau met de schoolpopulatie

Hieronder geven we de verdeling weer van de totale schoolpopulatie in vergelijking met de responsgroepen volgens net, soort school en ligging van de school.

In onze bevraging peilden we bij de directies naar diverse specifieke kenmerken van hun school. Om de vergelijking met de populatie te maken, beschikken we enkel over betrouwbare gegevens van het ministerie van onderwijs op schoolniveau betreffende net, gewoon of buitengewoon onderwijs, methodeschool of niet. We beperken onze vergelijking met de populatie dan ook daartoe.

Onderwijsnet

De 3 **onderwijsnetten** blijken vertegenwoordigd te zijn in de responsgroepen. Uit onze bevraging komt de grootste groep scholen uit het vrij onderwijs; de kleinste uit het ARGO. Deze verhouding komt overeen met deze in de populatie, maar de percentages wijken enigszins af van deze in de populatie, gebaseerd op de gegevens van het ministerie van onderwijs: het vrij onderwijs is in onze responsgroep ondervertegenwoordigd. Provinciale scholen zijn niet vertegenwoordigd in de responsgroep. Deze vertegenwoordigen echter slechts een marginale groep van de populatie.

Tabel 1: onderwijsnet

	Populatie op schoolniveau	Responsgroep directie	Responsgroep leraren	Responsgroep ouders	Responsgroep medewerkers bij de maaltijd	Responsgroep zorgcoördinatoren
Vrij	2459 (63,2%)	35 (38,9%)	57 (35,4%)	17 (29,8%)	22 (32,8%)	20 (28,6%)
Gemeente	857 (22,0%)	30 (33,3%)	59 (36,6%)	15 (26,3%)	17 (25,4%)	22 (31,4%)
ARGO	564 (14,5%)	20 (22,2%)	34 (21,1%)	20 (35,1%)	20 (29,9%)	25 (35,7%)
Provincie	7 (0,2%)	0 (0,0%)	0 (0,0%)	0 (0,0%)	0 (0,0%)	0 (0,0%)

Methodeschool of niet

De meerderheid van de scholen in de responsgroepen zijn geen methodescholen maar ze zijn **duidelijk meer vertegenwoordigd** dan in de populatie.

Tabel 2: methodescholen

	Populatie op schoolniveau	Responsgroep directie	Responsgroep leraren	Responsgroep ouders	Responsgroep medewerkers bij de maaltijd	Responsgroep zorgcoördinatoren
Geen methodeschool	3774 (97.1%)	76 (84,4%)	143 (88.8%)	51 (89.5%)	61 (91.0 %)	57 (81.4%)
Freinet	48 (1.2%)	4 (4,4%)	4 (2.5%)	0 (0.0%)	2 (3.0%)	2 (2.9%)
Leefschool	23 (0.6%)	2 (2,2%)	2 (1.2%)	2 (3.5%)	0 (0.0%)	5 (7.1%)
Steiner	18 (0.5%)	3 (3,3%)	2 (1.2%)	2 (3.5%)	2 (3.0%)	2 (2.9%)
Ervaringsgericht onderwijs	14 (0.4%)	4 (4,4%)	10 (6.2%)	2 (3.5%)	2 (3.0%)	4 (5.7%)
Montessori	3 (0.1%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)
Jenaplan	2 (0.1%)	1 (1,1%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)

Gewoon of buitengewoon onderwijs

De meerderheid van de scholen in de responsgroepen komt uit het gewoon onderwijs maar het ***buitengewoon onderwijs is wel sterker vertegenwoordigd*** dan in de populatie.

Tabel 3: buitengewoon onderwijs

	Populatie op schoolniveau	Responsgroep directie	Responsgroep leraren	Responsgroep ouders	Responsgroep medewerkers bij de maaltijd	Responsgroep zorgcoördinatoren
Gewoon onderwijs	3656 (94.0%)	71 (78,9%)	128 (79.5%)	41 (71.9%)	47 (70.1%)	57 (81.4%)
Buitengewoon onderwijs	232 (6.0%)	14 (15,6%)	22 (13.7%)	11 (19.3%)	12 (17.9%)	10 (14.3%)

Regio: Grootstad of niet

Bij de vergelijking tussen de populatie en de responsgroep op vlak van ***grootstedelijk gebied (Brussel, Gent, Antwerpen)*** zien we ***geen substantiële verschillen***.

Tabel 4: grootstad of niet

	Populatie op schoolniveau	Responsgroep directie	Responsgroep leraren	Responsgroep ouders	Responsgroep Medewerkers Bij de maaltijd	Responsgroep zorgcoördinatoren
Geen grootstad	3489 (89.7%)	79 (86.8%)	141 (87.6%)	52 (91.2%)	61 (91.0%)	64 (91.4%)
Brussel Gent Antwerpen	399 (10.3)	12 (13.2%)	20 (12.4%)	5 (8.8%)	6 (9.0%)	6 (8.6%)

2.2 Andere karakteristieken van de scholen uit de responsgroep

Uit de gegevens van de directies blijken **zowel grote, middelgrote als kleine kleuterscholen** of -afdelingen in de responsgroep vertegenwoordigd.

Tabel 5: aantal kleuterklassen

	N	%
3 kleuterklassen of minder	24	26.9%
4 tot 6 kleuterklassen	38	42.8%
7 kleuterklassen of meer	27	30.3%

Wat **specifieke kenmerken van de scholen** betreft, zien we zowel zaken die doen vermoeden dat scholen uit de responsgroep begaan zijn met een thema zoals evenwichtige voeding maar ook gegevens die doen vermoeden dat werken rond een dergelijk thema niet in elke school evident is:

- Iets meer dan 1/3^{de} van de scholen (36.7%-33 scholen) doen aan Milieuzorg Op School (MOS -school).
- Bijna 3 op 10 van de directies geven aan dat ze een concentratie van kansarme leerlingen kennen.
- Iets meer dan 1/5^{de} van de directies (22.2%-20 scholen) hebben een concentratie van allochtone leerlingen in hun school.

Tabel 6: specifieke kenmerken van de school

	N	%
Concentratie van kansarme leerlingen	26	28.9%
Concentratie van leerlingen van allochtone origine	20	22.2%
Concentratie van anderstalige leerlingen	12	13.3%
Concentratie van specifieke religies	8	8.9%
MOS-school	33	36.7%
Bijzondere aandacht voor projectonderwijs	15	16.7%
Ander bijzonder kenmerk van de school	9	10.0%

2.3 Profiel van de respondenten

Hieronder volgt een overzicht van het profiel van de deelnemers aan de bevraging per deelgroep. Wat het profiel betreft, worden zowel enkele sociodemografische criteria besproken alsook enkele kenmerken die specifiek afhankelijk zijn van hun functie op de school.

2.3.1 Directies

Geslacht

Iets meer dan de helft van de directies (53.9%-48 directies) zijn vrouwen.

Leeftijd

De leeftijd van de directie in de responsgroep varieert van 27 tot 60 jaar. De helft van de directies is 49 jaar of jonger. De grootste groep, ongeveer 1/3^{de} van de directies is tussen 46 en 50 jaar.

Tabel 7: leeftijd directie

	N	%
30 jaar of jonger	1	1.1%
31-35 jaar	2	2.3%
36-40 jaar	8	9.1%
41-45 jaar	15	17.0%
46-50 jaar	28	31.8%
51-55 jaar	20	22.7%
56-60 jaar	14	15.9%

Aantal jaar ervaring als directeur

In de responsgroep treffen we zowel directies aan die pas in die functie gestart zijn als directies met 33 jaar ervaring. De helft van de directies heeft 5 jaar of minder ervaring in deze functie. Ongeveer een kwart van de directies heeft tussen 6 en 10 jaar ervaring in hun functie.

Tabel 8: aantal jaar ervaring als directeur

	N	%
1 jaar of minder	10	11.1%
2-3 jaar	20	22.2%
4-5 jaar	15	16.7%
6-10 jaar	22	24.4%
11-15 jaar	16	17.8%
16-20 jaar	4	4.4%
21-25 jaar	2	2.2%
31-35 jaar	1	1.1%

2.3.2 Leraren**Geslacht**

Bijna alle leraren (96.9%-154 leraren), die de vragenlijst beantwoordden, zijn vrouwen.

Leeftijd

De jongste leraar in de responsgroep is 21 jaar en de oudste 58 jaar. De helft van de leraren is 38 jaar of jonger. De grootste groep leraren is tussen 36 en 40 jaar oud.

Tabel 9: leeftijd van de leraren

	N	%
25 of jonger	13	8.4%
26-30 jaar	28	18.1%
31-35 jaar	19	12.3%
36-40 jaar	46	29.7%
41-45 jaar	21	13.5%
46-50 jaar	10	6.5%
51-55 jaar	16	10.3%
56-60 jaar	2	1.3%

Aantal jaar ervaring in het kleuteronderwijs

De leraren in de responsgroep hebben tussen 1 en 40 jaar beroepservaring. Gemiddeld hebben de leraren 15 jaar beroepservaring. De helft van de leraren staat 15 jaar of minder lang in het kleuteronderwijs. De grootste groep leraren heeft tussen 16 en 20 jaar leservaring in het kleuteronderwijs.

Tabel 10: aantal jaar ervaring als leraar in het kleuteronderwijs

	N	%
1 jaar of minder	3	1.9%
2-3 jaar	10	6.5%
4-5 jaar	10	6.5%
6-10 jaar	25	16.2%
11-15 jaar	29	18.8%
16-20 jaar	37	24.0%
21-25 jaar	26	16.9%
26-30 jaar	5	3.2%
31-35 jaar	7	4.5%
36-40 jaar	2	1.3%

2.3.3 Ouders uit een participatieraad

Ouders die bevroegd werden in dit onderzoek, dienden lid te zijn van een participatieraad. Van die groep zijn meer dan 7 op 10 ouders (71.9%-41 ouders) lid van de ouderraad. Ruim de helft (57.9%-33 ouders) is (ook) lid van de schoolraad.

De meeste ouders uit de responsgroep die in de ouderraad zetelen zijn voorzitter of actieve leden van de ouderraad.

De grootste groep van de ouders die in de schoolraad zitten, neemt daar de functie van vertegenwoordiger van de ouders waar.

Tabel 11: functie in ouder- of schoolraad

	Ouderraad	Schoolraad
Voorzitter	20 (46.5%)	9 (27.3%)
Secretaris	3 (7.0%)	nvt
Actief lid	19 (44.2%)	nvt
Bestuurslid	nvt	5 (15.2%)
Vertegenwoordiger van ouders	nvt	17 (51.5%)
Ander	1 (2.3%)	2 (6.1%)

Vergaderfrequentie

Ongeveer de helft van de ouderraden **vergadert** maandelijks. De meeste schoolraden komen eenmaal per trimester samen.

Tabel 12: vergaderfrequentie van ouder- en schoolraden volgens de ouders uit een participatieraad

	ouderraad	schoolraad
Meerdere keren per maand	0 (0.0%)	1 (3.1%)
Maandelijks	20 (48.8%)	0 (0.0%)
Eenmaal per trimester	8 (19.5%)	25 (78.1%)
1 of 2 maal per schooljaar	0 (0.0%)	4 (6.3%)
Met een andere frequentie	13 (31.7%)	4 (12.5%)

2.3.4 Medewerkers bij de maaltijd

Geslacht

Ongeveer 9 op 10 medewerkers bij de maaltijd (90.6%-58 medewerkers) zijn vrouwen.

Leeftijd

De medewerkers bij de maaltijd zijn tussen 25 en 69 jaar oud. De helft is 41.5 jaar of jonger. Ruim 45% is tussen 36 en 45 jaar.

Tabel 15: leeftijd medewerkers bij de maaltijd

	N	%
25 jaar of jonger	2	3.1%
26-30 jaar	7	10.9%
31-35 jaar	4	6.3%
36-40 jaar	17	26.6%
41-45 jaar	13	20.3%
46-50 jaar	9	14.1%
51-55 jaar	8	12.5%
56-60 jaar	3	4.7%
61 jaar en ouder	1	1.6%

Hoogste diploma

Bijna de helft van de medewerkers aan de maaltijd die meewerkten aan de bevraging heeft een diploma van het middelbaar onderwijs. Een kwart heeft een diploma hoger onderwijs.

Tabel 16: diploma medewerkers bij de maaltijd

	N	%
Hoger middelbaar onderwijs	33	49.3%
Hoger onderwijs	17	25.4%
Lager middelbaar onderwijs	5	7.5%
Lager onderwijs	3	4.5%
Universitair onderwijs	2	3.0%
Ander diploma	2	3.0%
Niet gekend	5	7.5%

Functie van de medewerkers bij de maaltijd

Bijna 4 op 10 medewerkers bij de maaltijd behoren tot het **keukenpersoneel** van de school. Verder worden ook onderhoudspersoneel, personeel van kinderopvang – en begeleiding en onderwijzend personeel in meer dan 1 op 5 scholen ingeschakeld als hulp bij de maaltijden.

Tabel 15: uitgeoefende functie op de school van medewerkers bij de maaltijd

	N	%
Keukenpersoneel	25	37.3%
Onderhoudspersoneel	16	23.9%
Kinderopvang – en begeleiding	15	22.4%
Onderwijzend personeel	14	20.9%
Administratief personeel	4	6.0%
Vrijwilliger	3	4.5%
Andere functie	6	9.0%

De meeste medewerkers zijn betrokken bij het **toezicht** bij de maaltijd en/of bij de **bedeling van de maaltijd**.

Tabel 16: Op welke manier is het ondersteunend personeel betrokken bij de maaltijd?

	N	%
Betrokken bij toezicht bij de maaltijd	40	59.7%
Betrokken bij verdelen van de maaltijd	35	52.2%
Betrokken bij bereiden van de maaltijd	4	6.0%
Betrokken bij samenstelling van de maaltijd	2	3.0%
Op een andere wijze betrokken bij de maaltijd	4	6.0%

Tijd die de medewerkers besteden aan hulp bij de maaltijd

De medewerkers besteden tussen 4% en 100% van hun opdracht aan hulp bij de maaltijd. De helft besteedt 27.5% van een voltijdse job of minder aan hulp bij de maaltijd. Gemiddeld is dit 42.5% van een full-time equivalent.

Werkervaring

De medewerkers bij de maaltijd zijn tussen 1 en 40 jaar betrokken bij de schoolmaaltijden. De grootste groep (44.1%) heeft 5 jaar of minder lang ervaring als medewerker bij de maaltijd.

Tabel 17: aantal jaar betrokken bij de maaltijd

	N	%
1 jaar of minder	3	5.1%
2-3 jaar	11	18.6%
4-5 jaar	12	20.3%
6-10 jaar	13	22.0%
11-15 jaar	4	6.8%
16-20 jaar	2	3.4%
21-25 jaar	4	6.8%
26-30 jaar	7	11.9%
31-35 jaar	2	3.4%
36-40 jaar	1	1.7%

2.3.5 Zorgcoördinatoren

Geslacht

De overgrote meerderheid van de zorgcoördinatoren (91.3%- 63 zorgcoördinatoren) zijn vrouwen.

Leeftijd

De zorgcoördinatoren die de vragenlijst beantwoordden zijn tussen 24 en 58 jaar. De helft is 40 jaar of jonger. De grootste groepen zorgcoördinatoren zijn tussen 31-35 jaar en tussen 41-45 jaar.

Tabel 18: leeftijd zorgcoördinatoren

	N	%
25 jaar of jonger	7	10.3%
26-30 jaar	9	13.2%
31-35 jaar	15	22.1%
36-40 jaar	4	5.9%
41-45 jaar	15	22.1%
46-50 jaar	7	10.3%
51-55 jaar	10	14.7%
56-60 jaar	1	1.5%

Diploma

Bijna 2/3^{de} van de zorgcoördinatoren hebben het diploma van leerkracht (secundair, lager, kleuter, bijzonder onderwijs,...).

Tabel 19: diploma zorgcoördinatoren

	N	%
leerkracht	42	63.6%
Psychologie/pedagogiek	4	6.1%
ASO	3	4.5%
Verpleegkunde/vroedkunde	2	3.0%
TSO	2	3.0%
Assistent in de psychologie	1	1.5%
Ander diploma hoger onderwijs	11	16.7%
Ander universitair diploma	1	1.5%

Ervaring als zorgcoördinator

In onze responsgroep treffen we vooral zorgcoördinatoren aan die nog maar net gestart zijn in deze functie. De functie van zorgcoördinator bestaat ook nog niet zo lang. Slechts een paar mensen geven aan dat ze deze taak al langer uitoefenen.

Tabel 20: aantal jaar ervaring als zorgcoördinator

	N	%
1 jaar of minder	18	27.3%
2-3 jaar	34	51.5%
4-5 jaar	9	13.6%
6-10 jaar	2	3.0%
11-15 jaar	1	1.5%
16-20 jaar	1	1.5%
31-35 jaar	1	1.5%

Tewerkstellingspercentage als zorgcoördinator

De zorgcoördinatoren vullen tussen 5% en 100% van hun opdracht in als zorgcoördinator. Gemiddeld besteden zij 51% van een voltijdse tewerkstelling aan deze functie.

2.3.6 CLB-medewerkers

Geslacht

De grote meerderheid van de CLB -medewerkers (85.8%-115 CLB -medewerkers), die deelnamen aan de bevraging, zijn vrouwen.

Leeftijd

De bevroegde CLB -medewerkers zijn tussen 21 en 57 jaar oud. De helft van de CLB -medewerkers is jonger dan 40. De grootste groep, bijna 1/4^{de} van de CLB- medewerkers is tussen 31 en 35 jaar oud.

Tabel 21: leeftijd CLB- medewerkers

	N	%
25 jaar of jonger	9	6.6%
26-30 jaar	14	10.3%
31-35 jaar	33	24.3%
36-40 jaar	18	13.2%
41-45 jaar	25	18.4%
46-50 jaar	24	17.6%
51-55 jaar	8	5.9%
56-60 jaar	5	3.7%

Beroepservaring

De CLB -medewerkers die de vragenlijst beantwoordden hebben tussen 1 en 36 jaar beroepservaring. De helft van de CLB -medewerkers oefent hun huidige functie 8 jaar of minder lang uit. De grootste groep CLB -medewerkers heeft 6 tot 10 jaar ervaring in hun functie.

Tabel 22: aantal jaar ervaring in CLB

	N	%
1 jaar of minder	5	3.7%
2-3 jaar	19	14.0%
4-5 jaar	28	20.6%
6-10 jaar	29	21.3%
11-15 jaar	22	16.2%
16-20 jaar	17	12.5%
21-25 jaar	6	4.4%
26-30 jaar	4	2.9%
31-35 jaar	5	3.7%
36-40 jaar	1	0.7%

Diploma

De grootste groep van de CLB –medewerkers die de vragenlijst beantwoordden, heeft het diploma verpleging/vroedkunde. Uit de antwoorden die men gaf bij de aanduiding ‘ander universitair diploma’, noteren we dat het hier voornamelijk gaat om geneeskunde.

Tabel 23: diploma CLB- medewerkers

	N	%
Verpleging/vroedkunde	78	57.4%
Psychologie/pedagogiek	10	7.4%
Maatschappelijk/sociaal werk	5	3.7%
Assistent in de psychologie	5	3.7%
ASO	5	3.7%
leerkracht	1	0.7%
TSO	1	0.7%
Ander universitair diploma	30	22.1%
Ander diploma hoger onderwijs	1	0.7%

3 VOEDINGSBELEID OP SCHOOL

3.1 Voedingsbeleid op school : algemene bevindingen

Scholen werden bevraagd naar de manier waarop ze afspraken rond voeding in de school bekend maken. Verder geven directies een overzicht van de initiatieven die de school gerealiseerd of gepland heeft rond evenwichtige voeding. Dit alles is terug te vinden in een eerste deel over stand van zaken en toekomstperspectieven. In een tweede luik komt het thema inspraak en communicatie rond voeding op school aan bod. Ten derde wordt de tevredenheid van de verschillende schoolactoren over het huidige voedingsbeleid in kaart gebracht. Tot slot van dit hoofdstuk worden diverse aspecten van schoolbeleid naar belangrijkheid ingeschat.

3.1.1 Stand van zaken en toekomstperspectieven

Om de huidige stand van zaken en de toekomstperspectieven rond het voedingsbeleid in kaart te brengen, peilden we bij directies van de scholen naar volgende zaken:

- Beschikken de scholen over een reglement rond voeding op school ?
- Welke initiatieven rond evenwichtige voeding nam de school vorig schooljaar of welke zijn gepland voor dit schooljaar?

Reglement of afspraken rond voeding

Meer dan 8 op 10 scholen beschikken over **een schriftelijk reglement of mondelinge afspraken** rond het voedingsbeleid op school. In de helft van de scholen gaat het echter om mondelinge afspraken.

Tabel 26: reglement/afspraken rond voeding volgens de directie

	N	%
Nee, geen reglement	12	13.6%
Ja, schriftelijk reglement	32	36.4%
Ja, mondelinge afspraken	44	50.0%

Gerealiseerde of geplande initiatieven rond evenwichtige voeding volgens de directie

Bij de antwoorden op deze en alle volgende vragen dienen we rekening te houden met de beperkingen van de samenstelling van de responsgroepen. We hebben immers een oververtegenwoordiging van responscholen uit het buitengewoon onderwijs en van methodescholen. Wat opvalt is dat open vragen zoals deze over initiatieven rond voeding ook nog eens meer beantwoord werden door deze scholen. Uit een aparte analyse van hun antwoorden blijkt dat scholen uit het buitengewoon onderwijs specifieke inspanningen leveren op het vlak van gezondheidsbevordering op school, met een aangepaste medische ondersteuning hiervoor. Bij methodescholen is dan weer de

aandacht voor gezonde en biologische voeding groter dan in het 'gewoon' onderwijs. Er worden hiervoor ook extra inspanningen gevraagd aan de ouders.

Door deze bevindingen, is het waarschijnlijk dat de bevraging een rooskleuriger beeld schetst van de stand van zaken rond voeding dan in de populatie het geval is.

Uit de bevraging blijkt alvast dat directies veel interesse tonen in het onderwerp 'gezondheidsbevordering op school'. 96.5%-82 directies geeft aan geïnteresseerd te zijn om in de school (verder) te werken rond het thema evenwichtige voeding. Hieronder volgt een overzicht van de open vraag aan de directies welke initiatieven ze rond evenwichtige voeding gerealiseerd of gepland hebben.

- Heel wat directies verwijzen bij deze vraag naar het **stimuleren van het gebruik van fruit**:
 - o elke week een fruitdag/fruitnamiddag,
 - o deelname aan Tutti Frutti-project,
 - o fruit(groot)ouders die instaan voor fruitbedeling,
 - o bedeling van geschild fruit aan jonge kleuters.
- **Ongezonde zaken** zoals snoep, chocolade, chocoladekoeken, chips, frisdrank **worden op school geweerd**, ook al wordt soms een uitzondering gemaakt voor verjaardagen. In andere scholen vormen verjaardagen dan juist een werkpunt om ouders te stimuleren om gezonde traktaties mee te geven.
- Gezonde tussendoortjes worden gestimuleerd en de school werkt aan **het eigen drank aanbod** (water, melk, yoghurt, soep, thee, fruitsap), weliswaar niet steeds in "gezonde" richting (bv. enkel melkbedeling is nu ook uitgebreid met chocomelk). Een directie besteedt hierbij specifiek aandacht aan kinderen met allergie (sojamelk, rijstwafels).
- **Schoolprojecten** rond gezonde voeding worden meermaals genoemd (o.m. ism. KAHO St. Lieven).
- Verder signaleren directies dat het **thema voeding regelmatig in de klassen** aan bod komt. De combinatie met thema's als tandzorg, beweging, hygiëne, tafelmanieren en andere culturen wordt hierbij soms gemaakt.
- Werken rond een **gezond ontbijt** is ook een herhaaldelijk voorkomende topic, soms ism. de ouderraad.

- **Infoavonden voor ouders** of het aanbod komen van het thema voeding op klasavonden worden ook door meerdere directies vermeld.
- Een enkele keer wordt een **studiedag rond voeding voor leerkrachten** gepland.
- Sommige scholen maken werk van het **schoolreglement, voedingsbeleid en de infrastructuur**:
 - o eigen refter voor kleuters,
 - o waterbeleid,
 - o drinkwaterfonteinnetjes,
 - o gezonde dranken in automaten,
 - o uitdagende speelplaats om bewegen te stimuleren in het kader van "fit en gezond".
- Ook de **middagmaaltijd** krijgt hierbij de nodige aandacht:
 - o zelf bereiden van gezonde voeding,
 - o afspraken met traiteur,
 - o aandacht voor de schoolmenu
- Verder organiseren scholen in dit kader ook **eigen acties** zoals nieuwjaarsreceptie met gezonde snacks.
- Een aantal directies legt ook de **link met milieuvriendelijkheid**:
 - o MOS-project,
 - o bio-voeding,
 - o boterhammen in brooddoos,
 - o herbruikbare bekertjes,
 - o geen aluminium,
 - o seizoensfruit.
- Een directie meldt **specifieke aandacht voor kinderen met voedingsproblemen** (overgewicht, ondergewicht, slik- en kauwproblemen) en een andere voor een aangepaste methode (stippenmethode) voor kleuters met een mentale handicap.
- Steun aan **"Kom op appels" en fruit verkopen t.v.v. de missieactie** worden ook gemeld.

3.1.2 Inspraak en communicatie over voeding en het voedingsbeleid op school

3.1.2.1 Algemene inspraak en communicatie over het voedingsbeleid

Communicatie rond het voedingsbeleid op school vormde een belangrijk onderdeel van onze doelstellingen bij deze bevraging. Concreet peilden we bij de verschillende doelgroepen naar:

- Zijn zij op de hoogte van het voedingsbeleid?
- Hoe worden zij op de hoogte gebracht van het voedingsbeleid op school?
- Hebben zij zichzelf geïnformeerd over het voedingsbeleid op school?
- Hebben zij inspraak in het voedingsbeleid?

Leraren en ouders blijken in scholen de best geïnformeerde groepen te zijn wat het voedingsbeleid betreft, maar ook zorgcoördinatoren en medewerkers aan de maaltijd zijn vrij frequent **op de hoogte van de regels en afspraken** die in scholen rond voeding gemaakt worden. De CLB -medewerkers blijken echter in mindere mate op de hoogte te zijn van het voedingsbeleid van de school die ze begeleiden.

Tabel 25: op de hoogte van het voedingsbeleid

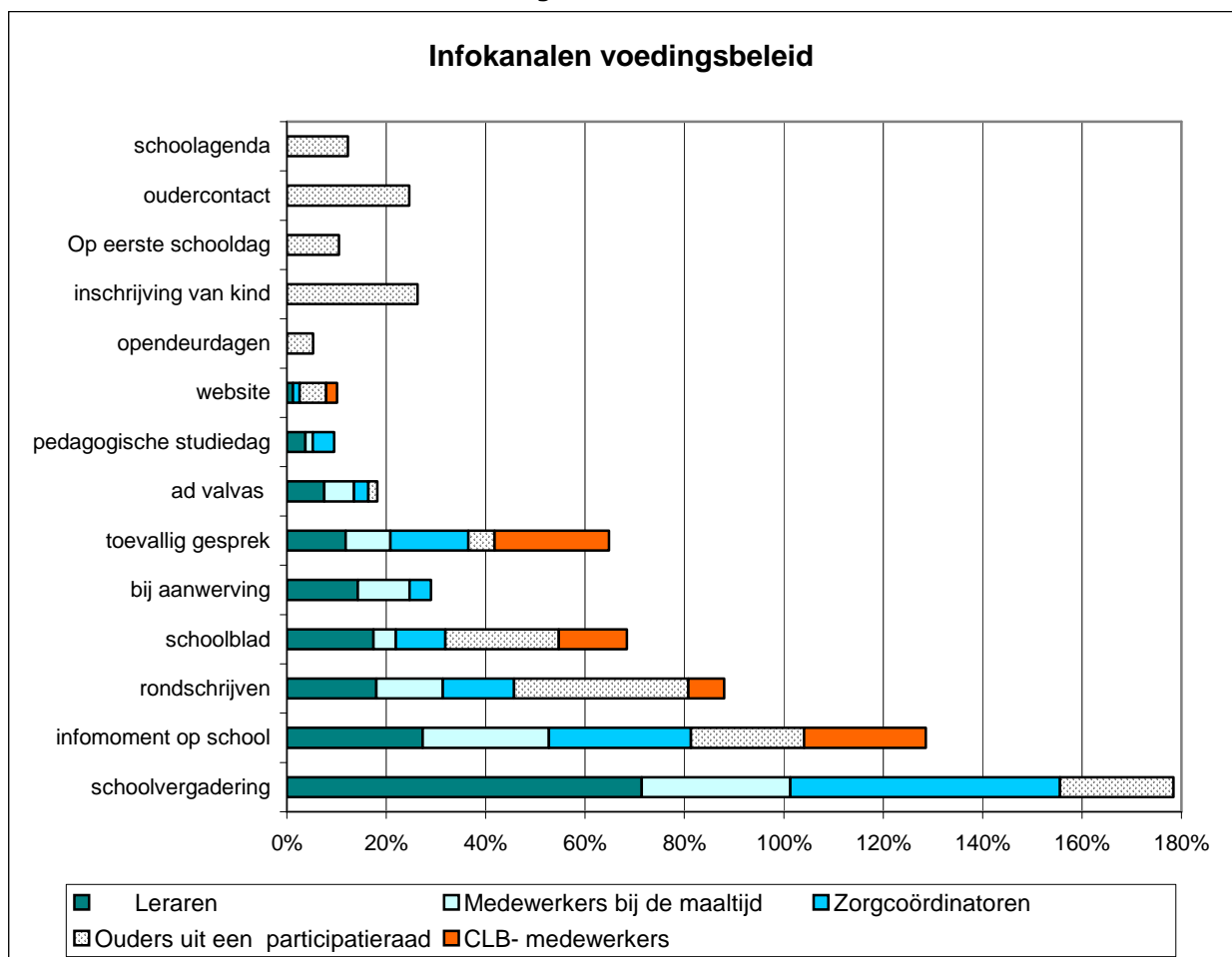
Ja	N	%
Leraren	131	85.1%
Ouders uit een participatieraad	45	81.1%
Zorgcoördinatoren	50	74.6%
Medewerkers bij de maaltijd	38	65.5%
CLB- medewerkers	67	49.6%

De manier waarop de betrokkenen op de hoogte gebracht worden varieert naargelang de bevroegde groep (grafiek1):

- Bij **leraren, zorgcoördinatoren en medewerkers bij de maaltijd** is het meest gebruikte informatiekanaal de **personeelsvergadering**.
 - o De personeelsvergadering is het meest gangbare kanaal om **leraren** te informeren over het voedingsbeleid. Meer dan 7 op 10 leraren geven aan dat zij zo geïnformeerd werden. Ook informatiemomenten op school blijken nog behoorlijk wat leraren te bereiken.
 - o Ruim de helft van de **zorgcoördinatoren** worden via een personeelsvergadering op de hoogte gebracht van het voedingsbeleid. Ook een informatiemoment op school vormt nog een vrij belangrijk medium.
 - o Bijna 3 op 10 **medewerkers aan de maaltijd** worden via een personeelsvergadering geïnformeerd over het voedingsbeleid op school. Ongeveer 1/4^{de} wordt via een informatiemoment op de hoogte gebracht.
- Bij **ouders** uit de school- of ouderraad is het meest gebruikte informatiekanaal een **rondschrijven, brief of folder**.

- o Iets meer dan 1/3^{de} van de bevroagde ouders werd via een rondschrjven op de hoogte gebracht van het voedingsbeleid van de school.
- o Ongeveer 1/4^{de} werd geïnformeerd bij de inschrijving van hun kind of op een oudercontact.
- o Iets meer dan 1 op 5 ouders werden bereikt via het schoolblad, de school- of ouderraad of via een informatiemoment op de school.
- **CLB -medewerkers** worden het meest frequent op de hoogte gebracht van het voedingsbeleid van de school die ze begeleiden op **een informatiemoment** dat op die school plaats heeft.
 - o Bijna 1/4^{de} van de CLB -medewerkers werd via een informatiemoment op school op de hoogte gebracht van het voedingsbeleid van de school die ze begeleiden.
 - o Bij bijna evenveel CLB -medewerkers verloopt de informatieverspreiding eerder ongestructureerd nl. via toevallige contacten.

Grafiek 1: informatiekanalen voor het voedingsbeleid van de school



CLB -medewerkers vragen het vaakst **zelf informatie** over het voedingsbeleid van de school die ze begeleiden, gevolgd door de leraren.

Tabel 26: zichzelf geïnformeerd

Ja	N	%
CLB- medewerkers	52	70.3%
Leraren	82	66.1%
Zorgcoördinatoren	26	53.1%
Ouders uit een participatieraad	23	48.9%
Medewerkers bij de maaltijd	19	43.2%

In de meerderheid van de scholen hebben de betrokkenen **inspraak** in het voedingsbeleid. De mate waarin is het hoogst voor leerkrachten.

Tabel 27: inspraak in het voedingsbeleid

Ja	N	%
Leraren	129	84.9%
zorgcoördinatoren	39	78.0%
Ouders uit een participatieraad	31	68.9%
Medewerkers bij de maaltijd	26	59.1%

3.1.2.2 Inspraak van ouders in het voedingsbeleid

Ouders vormen een belangrijke groep om te betrekken bij het voedingsbeleid op school. In onze verkennende bevraging vroegen we ons hierbij volgende zaken af:

- Zijn ouders uit een participatieraad op de hoogte van specifieke regels en afspraken rond voeding?
- Hoe worden ouders uit een participatieraad betrokken bij het voedingsbeleid op school?
- Kwam voeding aan bod in de ouder- en/of schoolraad?
- Wordt er op school op een systematische manier gewerkt rond voeding volgens ouders uit een participatieraad?
- Hoe communiceert een participatieraad met de andere ouders ?

Ouders uit een participatieraad blijken vrij **goed op de hoogte** te zijn **van specifieke regels en afspraken rond voeding** die in de school gelden. Het best geïnformeerd zijn zij over de dranken en tussendoortjes die de school aanbiedt, maar ook over traktaties en hetgeen meegebracht mag worden tijdens een schooluitstapje zijn zij goed op de hoogte. Enkel over de regels bij allerlei schoolactiviteiten zoals een schoolfeest blijkt er minder duidelijkheid te bestaan.

Tabel 28: ouders uit een participatieraad op de hoogte van specifieke regels en afspraken

Ja	N	%
Ivm. de dranken en tussendoortjes die de school aanbiedt	51	89.5%
Ivm. traktaties op school (bv. voor verjaardagen)	40	70.2%
Ivm. hetgeen kleuters qua voeding meebrengen tijdens een schooluitstapje	36	63.2%
Ivm. schoolactiviteiten waar de kleuters aan deelnemen (bv. schoolfeest, spellenavond)	18	31.6%

Ongeveer de helft van de bevroegde ouders heeft **inspraak in het voedingsbeleid** van de school **via de schoolraad of ouderraad** waarin ze participeren. Andere kanalen zijn minder belangrijk.

Tabel 29: kanalen voor inspraak van ouders uit een participatieraad in het voedingsbeleid

	N	%
De schoolraad, ouderraad	27	47.4%
Het oudercontact	10	17.5%
Toevallige contacten	3	5.3%
Op een andere wijze	4	7.0%

In ongeveer driekwart van de scholen wordt er volgens de ouders uit een participatieraad **op een systematische manier gewerkt rond voeding**.

Tabel 30: systematische werking rond voeding op school volgens de ouders uit een participatieraad

	N	%
Op school wordt systematisch gewerkt rond voeding	40	75.5%
Rond klasoverstijgende activiteiten	36	63.3%
Rond schoolfeesten en evenementen	10	17.5%
Rond samenstelling van het middagmaal	8	14.0%
Rond een ander onderwerp	16	28.1%

Het thema voeding staat vaker **op de agenda** van de ouderraad dan op deze van de schoolraad. In iets meer dan 1/3^{de} van de ouderraden en in bijna 2/3^{de} van de schoolraden werd er in het voorbije schooljaar echter niet over evenwichtige voeding gesproken.

Tabel 31: voeding op agenda van de ouder- en/of schoolraad

	ouderraad	schoolraad
Meerdere keren	15 (36.6%)	2 (6.1%)
Eenmalig	10 (24.4%)	8 (24.2%)
Binnenkort komt het op de agenda	1 (2.4%)	2 (6.1%)
Nee	15 (36.6%)	21 (63.6%)

Of ook de ouder- en/of schoolraden geïnteresseerd zijn in het (blijven) werken rond voeding, blijft nog onduidelijk. Wellicht moet dit eerst duidelijk uiteengezet worden op een vergadering vooraleer de ouders hierover uitsluitsel kunnen geven.

Tabel 32: interesse bij ouderraden om in de toekomst (verder) rond voeding te werken

	N	%
Ja	24	47.1%
Nee	2	3.9%
Weet niet	25	49.0%

Een ander belangrijk gegeven van de ouderraad is het **informer**en van hun achterban. Zo goed als alle ouderraden doen dit. Dit gebeurt het meeste via een rondschrjven, brief of folder en/of via het schoolblad.

Tabel 33: Hoe worden ouders die geen lid zijn van de ouderraad op de hoogte gebracht van de activiteiten/beslissingen van de ouderraad?

	N	%
Via een rondschrjven, brief, folder	24	42.9%
Via het schoolblad	19	33.9%
Via de muurkrant	11	19.6%
Via de schoolagenda	10	17.9%
Via de website	10	17.9%
Via toevallige gesprekken	9	16.1%
Via de directie	9	16.1%
Via een periodieke nieuwsbrief van de ouderraad	8	14.3%
Op de opendeurdagen	8	14.3%
Via een informatiemoment op school	5	8.9%
Op een andere manier	6	10.7%
Ouders worden niet geïnformeerd	1	1.8%

3.1.2.3 Communicatie over voeding

Een belangrijk onderdeel van onze bevraging was om de huidige stand van zaken rond de communicatie over voeding op school in kaart te brengen:

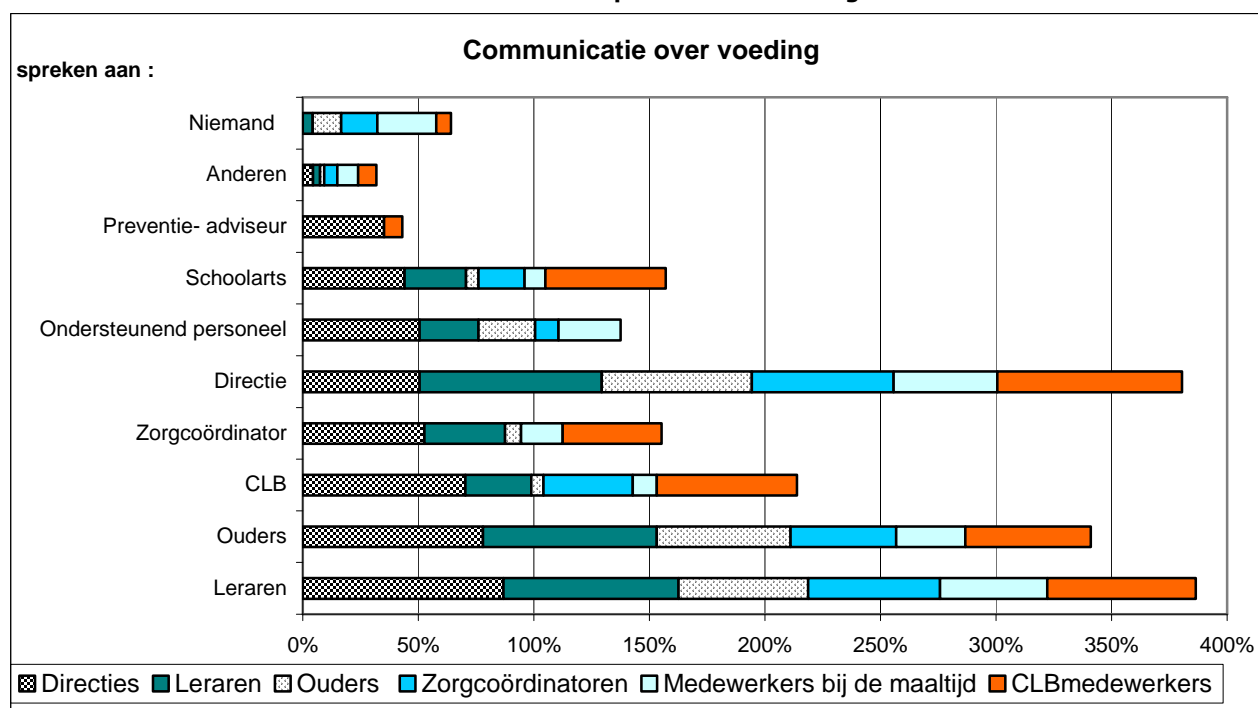
- Nemen de betrokkenen het initiatief om anderen aan te spreken over voeding op school?
- Hoe spreken de betrokkenen anderen aan over voeding?

Voeding is zeker een onderwerp waarover op scholen gesproken wordt:

- Heel wat **directies** nemen het initiatief om evenwichtige voeding ter sprake te brengen:
 - o Meer dan 8 op 10 directies spreken leraren aan over evenwichtige voeding.
 - o Meer dan 7 op 10 directies spreken ouders en/of het CLB hierover aan.
 - o Bij de zorgcoördinator, andere directies en het ondersteunend personeel neemt iets meer dan de helft van de directies het initiatief om evenwichtige voeding op school ter sprake te brengen. Anderen spreken zij minder frequent hierover aan.

- Drie kwart van de **leraren** en meer spreken met hun directie, andere leraren en/of ouders over evenwichtige voeding. Met andere personen spreekt minder dan de helft van de leraren.
- Meer dan de helft van de **ouders die behoren tot een school- of ouderraad**, spreken de directie, andere ouders en/of de leerkracht aan over evenwichtige voeding. Met anderen spreekt minder dan de helft van de ouders over evenwichtige voeding.
- Ongeveer 6 op 10 van de **zorgcoördinatoren** spreken de directie en/of de leraren aan over evenwichtige voeding op school. Met anderen spreekt minder dan de helft van de zorgcoördinatoren over evenwichtige voeding op school.
- Ook **CLB- medewerkers** nemen heel wat initiatief om evenwichtige voeding ter sprake te brengen:
 - o 8 op 10 CLB -medewerkers nemen contact met de directie om evenwichtige voeding te bespreken.
 - o 6 op 10 of meer CLB- medewerkers brengen evenwichtige voeding (ook) ter sprake bij leraren en/of collega's van het CLB.
 - o Meer dan de helft van de CLB-medewerkers spreekt over evenwichtige voeding met ouders en/of de schoolarts. Met andere groepen spreken minder dan de helft van de CLB- medewerkers.
- **Medewerkers bij de maaltijd** spreken minder frequent anderen aan over voeding op school. Er zijn geen personen die door de helft van de medewerkers bij de maaltijd aangesproken worden.

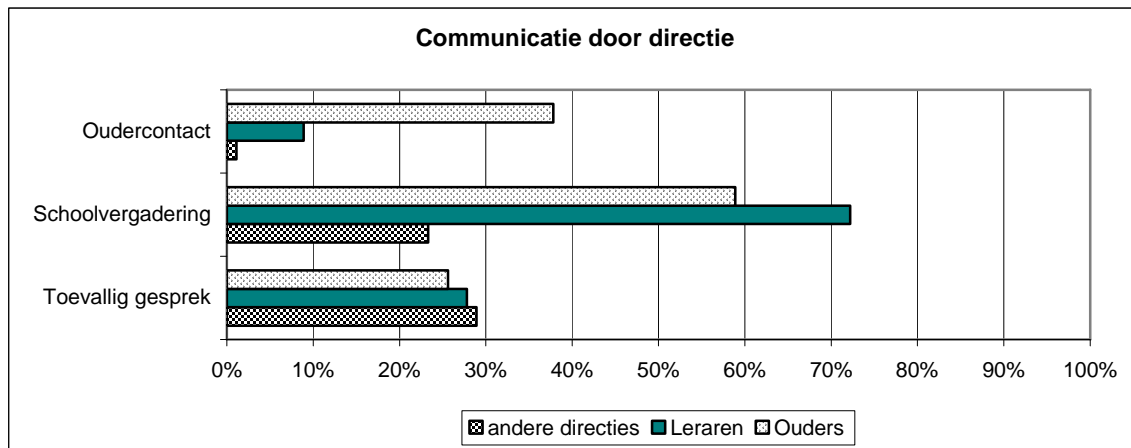
Grafiek 2: het initiatief nemen om anderen aan te spreken over voeding



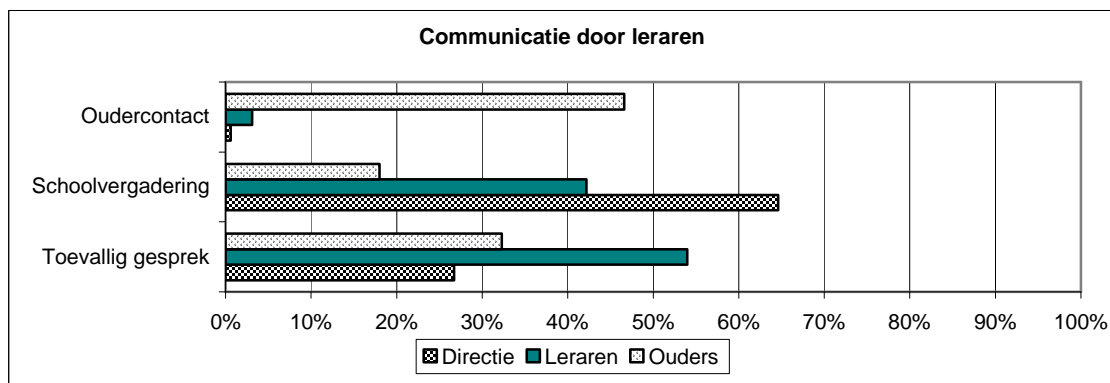
Wat de **communicatiekanalen** betreft, zien we in grafiek 3 dat:

- Op **schoolvergaderingen en -raden** vooral directies, leraren en ouders het thema evenwichtige voeding bespreken.
- Het **oudercontact** voornamelijk gebruikt wordt door leraren en ouders voor gesprekken over evenwichtige voeding.
- In **toevallige gesprekken** komt het thema evenwichtige voeding vooral bij leraren onderling ter sprake.

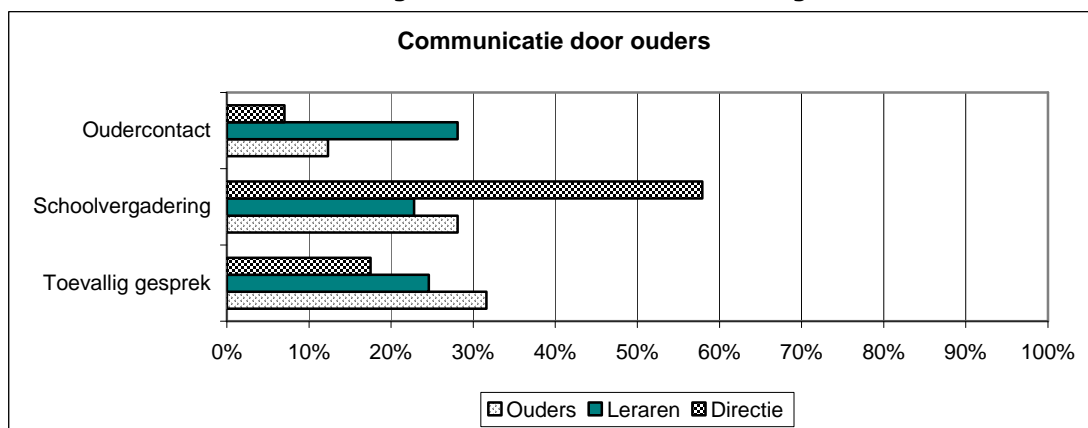
Grafiek 3: communicatiekanalen gebruikt door directie ivm. voeding



Grafiek 4: communicatiekanalen gebruikt door leraren ivm. voeding



Grafiek 5: communicatiekanalen gebruikt door ouders ivm. voeding



3.1.3 Tevredenheid met het voedingsbeleid op school

De tevredenheid met de huidige stand van zaken rond het voedingsbeleid op school vormt een eerste stap in het peilen naar verdere verwachtingen bij de betrokkenen.

Over het algemeen zijn de betrokkenen vrij tevreden over de diverse aspecten van het voedingsbeleid op school. Over geen enkel van de bevroagde aspecten is een meerderheid van de betrokkenen uitgesproken ontevreden.

Wel valt het op dat **bij alle bevroagde groepen de tevredenheid met het vormingsaanbod rond evenwichtige voeding op school minder** is.

Voor **ouders uit een participatieraad** (grafiek 8) is dit het enige bevroagde punt waarop de tevredenheid minder uitgesproken is.

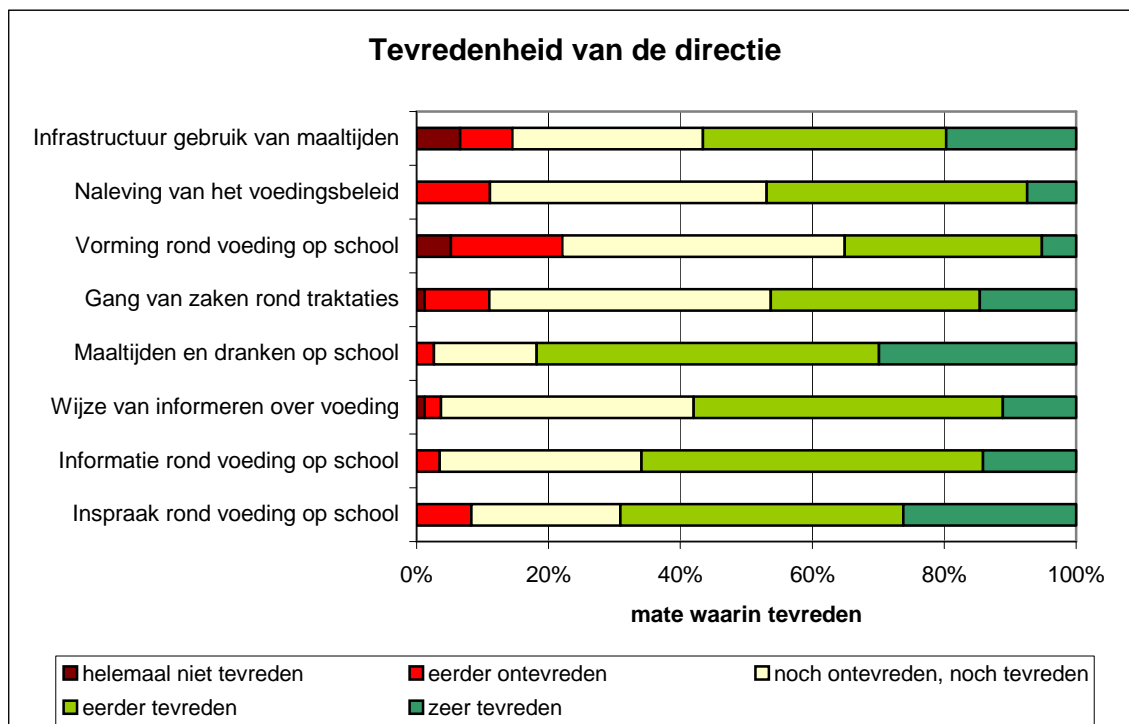
Directies (grafiek 6) zijn daarnaast ook minder tevreden met:

- de gang van zaken rond traktaties
- de naleving van het voedingsbeleid

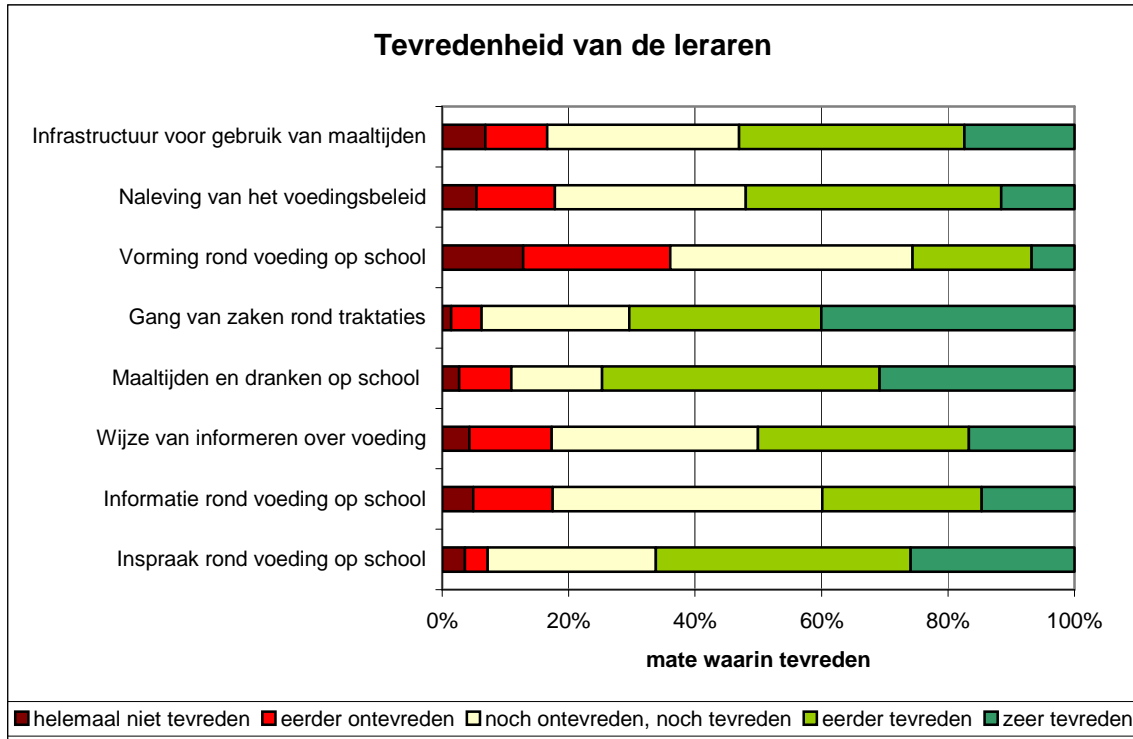
Bij **leraren** (grafiek 7) is er ook wat minder eensgezinde tevredenheid met:

- de informatie rond voeding op school in het algemeen.

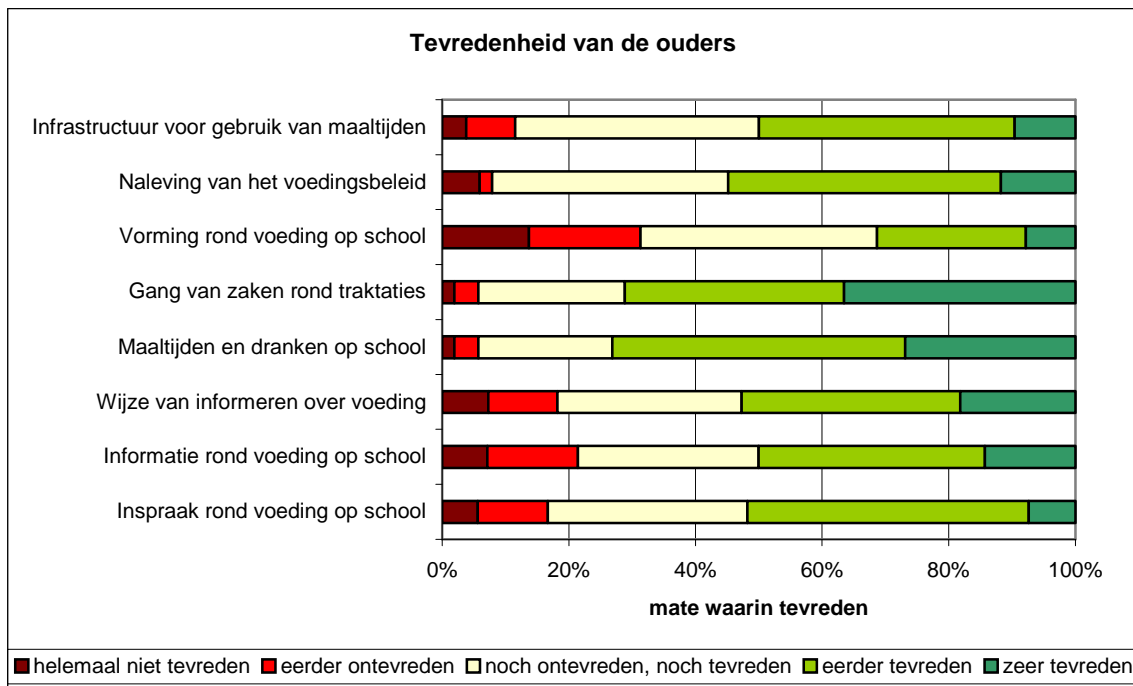
Grafiek 6 : tevredenheid van de directie met het voedingsbeleid op school



Grafiek 7: tevredenheid van de leraren met het voedingsbeleid op school



Grafiek 8: tevredenheid van de ouders van een participatieraad met het voedingsbeleid op school



Eenzelfde analyse werd gemaakt voor de medewerkers bij de maaltijden en de zorgcoördinatoren. Ook bij deze groepen noteren we de minst grote tevredenheid met de **vorming rond voeding** op school.

Voor de **medewerkers bij de maaltijden** blijkt bovendien ook minder grote tevredenheid over:

- hun inspraak rond voeding op school
- de informatie rond voeding op school in het algemeen
- de naleving van het voedingsbeleid

Zorgcoördinatoren zijn daarnaast ook minder tevreden met:

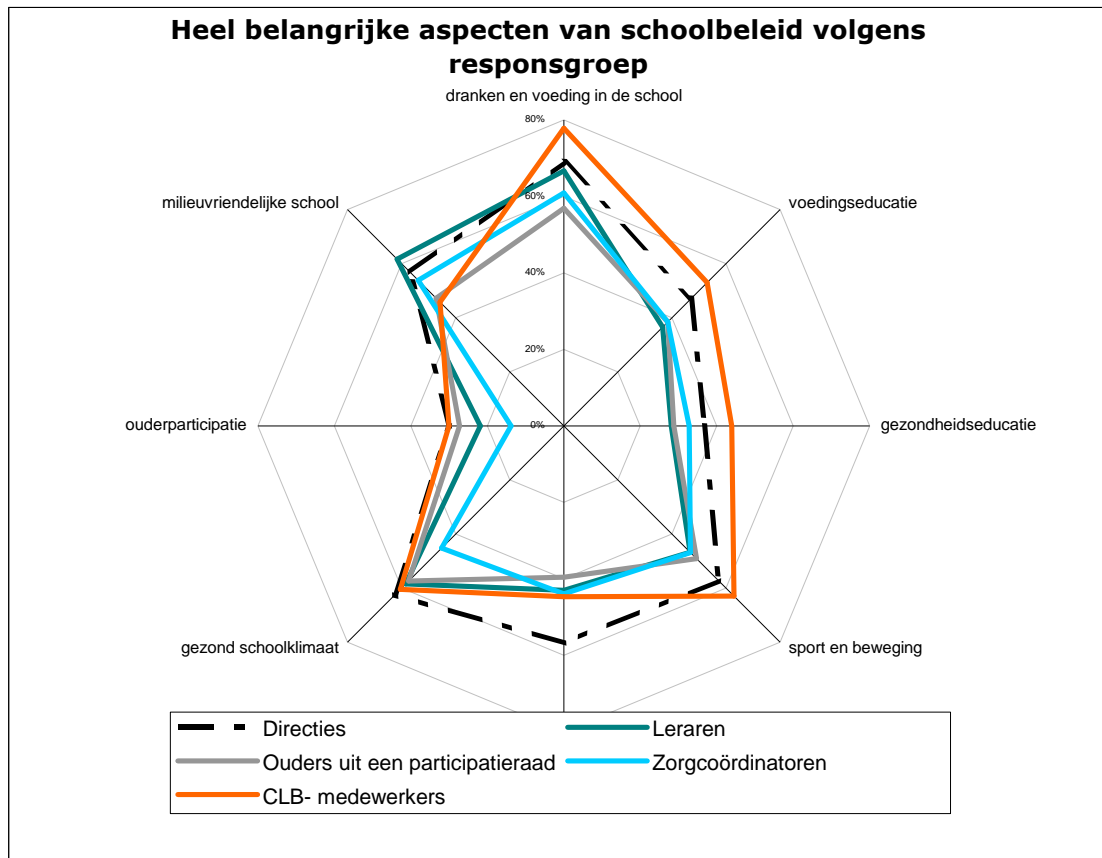
- hun inspraak rond voeding op school
- de manier waarop ze op de hoogte gebracht worden rond voeding op school
- de naleving van het voedingsbeleid
- de informatie rond voeding op school in het algemeen.

3.1.4 Inschatting van het belang van diverse aspecten van het schoolbeleid

Om de verdere behoeften van de scholen rond het voedingsbeleid op school in kaart te brengen, leek het ons in eerste instantie belangrijk om te weten welk belang de betrokkenen hechten aan diverse aspecten van het schoolbeleid : milieuvriendelijke school, ouderparticipatie, gezond schoolklimaat, zorgaanbod, sport en beweging, gezondheidseducatie, voedingseducatie, dranken en voeding op school. Op die manier hoopten we het belang dat men hecht aan voedingsbeleid beter te kunnen inschatten wanneer men dit aspect afzet tegen andere aspecten waaraan een school aandacht besteedt. Maar...

Alle hieromtrent bevroegde **groepen** vinden **alle diverse aspecten** rond het schoolbeleid die in de vragenlijst voorkwamen **belangrijk**. We stellen enkel wat nuances vast in de verdeling naargelang de doelgroep tussen wat ze gewoon belangrijk dan wel heel belangrijk vinden. Daarom volgt een grafiek van de items die de verschillende responsgroepen als 'heel belangrijk' inschatten.

Grafiek 9: 'zeer belangrijk' ingeschatte aspecten van het schoolbeleid door de diverse responsgroepen



Uit de grafiek die de heel belangrijk ingeschatte aspecten van het schoolbeleid aangeeft, kunnen we in één blik zien dat de **voeding en dranken op school** door alle responsgroepen als hét belangrijkste aspect aangeduid wordt. Dit item wordt gevolgd door **een gezond schoolklimaat** en een **milieuvriendelijke school**.

Een meerderheid van de **directies** vindt volgende zaken **heel belangrijk**:

- De dranken en de voeding die de school aanbiedt.
- Sport en beweging (o.a. infrastructuur, variatie in aanbod, naschoolse activiteiten)
- Zorgaanbod/psychologische en sociale ondersteuning.
- Gezond schoolklimaat (hygiëne, veiligheid, verkeersveiligheid,...)
- Milieuvriendelijke school (gescheiden afvalinzameling,...)

Een meerderheid van de **leraren** vindt volgende aspecten van het voedingsbeleid **heel belangrijk**:

- de dranken en de voeding die de school aanbiedt
- gezond schoolklimaat (hygiëne, veiligheid, verkeersveiligheid,...)
- milieuvriendelijke school (gescheiden afvalinzameling,...)

Volgende zaken vindt een meerderheid van de **ouders** die lid zijn van een school- of ouderraad **heel belangrijk**:

- de dranken en de voeding die de school aanbiedt
- gezond schoolklimaat (hygiëne, veiligheid, verkeersveiligheid,...)

Volgende zaken vindt een meerderheid van de **zorgcoördinatoren heel belangrijk**:

- de dranken en de voeding die de school aanbiedt
- milieuvriendelijke school

Volgende zaken vindt een meerderheid van de **CLB -medewerkers heel belangrijk**:

- de dranken en de voeding die de school aanbiedt
- gezondheidseducatie rond voeding
- sport en beweging
- gezond schoolklimaat.

3.2 Specifieke aspecten binnen het voedingsbeleid op school

Een aantal aspecten die deel uitmaken van het voedingsbeleid, worden hieronder afzonderlijk besproken : de middagmaaltijd, beschikbaarheid van water en andere dranken, het plasbeleid, tussendoortjes, specifieke afspraken in de klas, afspraken en gewoontes rond voeding tijdens speciale acties/evenementen en de participatie van ouders bij het klasgebeuren.

3.2.1 De middagmaaltijd

3.2.1.1 Algemene gegevens over de middagmaaltijd

De middagmaaltijd is een belangrijk onderdeel binnen het voedingsbeleid van een school. Om een stand van zaken hieromtrent op te maken, peilden we naar een aantal algemene gegevens over de middagmaaltijd:

- Wordt er een middagmaaltijd aangeboden door de school? In welke vorm?
- Waar eten de kleuters het middagmaal?
- Wie houdt er toezicht op de middagmaaltijd van de kleuters?
- Wie neemt samen met de kleuters deel aan de middagmaaltijd?

De helft van de scholen biedt een **warme middagmaaltijd** aan. In de andere helft van de scholen gebeurt dat niet, en slechts in een klein aantal scholen kunnen kinderen een broodjeslunch van de school nuttigen. In 10 scholen wordt soep aangeboden.

Tabel 34: aangeboden middagmaaltijd op school volgens de directie

	N	%
Kinderen brengen zelf broodmaaltijd mee van thuis	49	54.4%
Warme middagmaaltijd door school aangeboden	45	50.0%
Broodjeslunch door school aangeboden	14	15.6%
Andere	10	11.1%

Kleuters eten de warme maaltijd of meegebrachte boterhammen in de meeste scholen **in de refter, onder toezicht van leraren**. In bijna 1 op 5 scholen eten de kleuters hun middagmaal in de klas.

Tabel 35: plaats van het middagmaal volgens de directie

	N	%
In de refter	69	77.5%
In de klas	17	19.1%
Op een andere plaats	3	3.4%

Tabel 36: toezicht op de maaltijd volgens de directie

	N	%
Onderwijzend personeel	71	78.9%
Personeel van kinderopvang en -begeleiding	30	33.3%
Onderhoudspersoneel	21	23.3%
Keukenpersoneel	8	8.9%
Vrijwilligers (ouders, "helpende handen",...)	8	8.9%
Leerlingen uit hogere jaren	5	5.6%
Administratief personeel	2	2.2%
Andere	11	12.2%

In ruim de helft van de scholen **eten de kleuters apart**. Soms nemen ook kinderen van de lagere school deel aan de maaltijd en leraren eten in ongeveer een kwart van de scholen samen met de kleuters.

Tabel 37: groepen die samen met de kleuters eten volgens de directie

	N	%
Geen andere groepen dan kleuters	49	54.4%
Leerlingen van de lagere school	35	38.9%
Leraren	20	22.2%
Directie	5	5.6%
Ondersteunend personeel	4	4.4%
Ouders	2	2.2%
Leerlingen van het middelbaar	0	0.0%
Andere groepen	4	4.4%

3.2.1.2 De warme schoolmaaltijd

Om de stand van zaken rond de middagmaaltijd verder in kaart te brengen, vroegen we:

- Waar wordt de maaltijd voor de kleuters bereid?
- Hoe wordt de maaltijd aangeleverd?
- Welke criteria spelen volgens de directie mee in de samenstelling van de maaltijd?
- Wie helpt volgens de directie bij de bedeling van de maaltijd?
- Hoe verloopt de praktische gang van zaken bij de middagmaaltijd volgens de medewerkers die betrokken zijn bij de maaltijd?
- Wie heeft inspraak in de samenstelling van de middagmaaltijd?

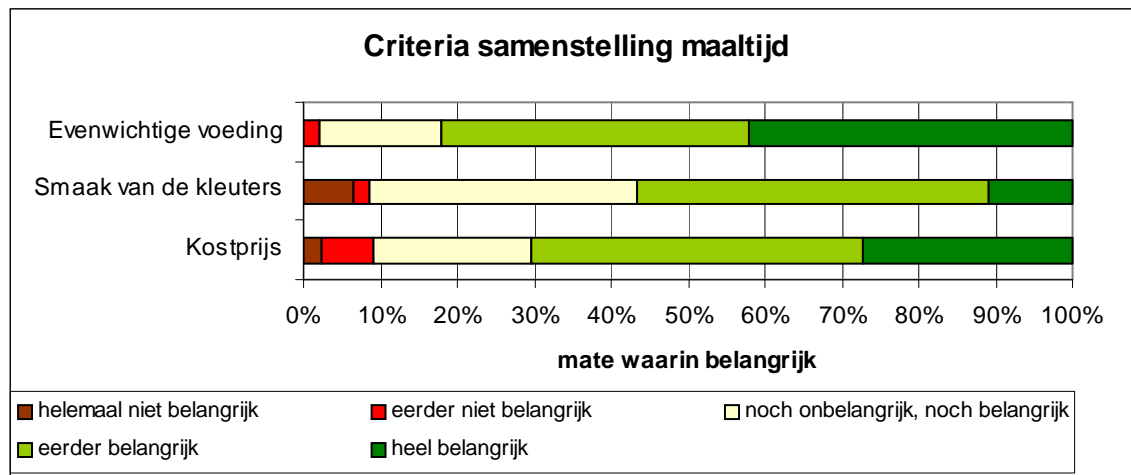
In de meeste scholen die een middagmaaltijd aanbieden, wordt de maaltijd door een niet lokale of, in mindere mate, door een plaatselijke traiteur **aangeleverd**, meestal (65%) in een warmhoudende containerverpakking, minder in een gekoelde, vacuüm verpakking (30%).

Tabel 38: plaats waar volgens de directie de middagmaaltijd bereid wordt

	N	%
Plaatselijke traiteur	6	12.8%
Ander extern bedrijf	26	55.3%
Op de school	9	19.1%

Meer dan 80% van de directies vindt evenwichtige, gezonde voeding een belangrijk tot heel belangrijk **criterium bij de samenstelling van de maaltijd**. De kostprijs speelt voor ongeveer 7 op 10 directies een belangrijke tot heel belangrijke rol. Ruim de helft van de directies hecht ook belang tot veel belang aan de smaak van de kleuters.

Grafiek 10: criteria die volgens de directie meespelen in de samenstelling van de maaltijd



Aan de diverse betrokkenen werd gevraagd of zij inspraak hebben in de samenstelling van de middagmaaltijd. Hieruit blijkt **de samenstelling van de middagmaaltijd een vrij autonoom** te gebeuren, bijna zonder inspraak van ouders noch leraren of ander schoolpersoneel betrokken bij de maaltijd. Ouders hebben van de bevroegde groepen nog het meeste inspraak, ook al is inspraak van ouders in de samenstelling van de middagmaaltijden voor de kleuters zeker geen gangbare praktijk in de school.

Tabel 39: inspraak in de samenstelling van de middagmaaltijd

Ja	N	%
Ouders uit een participatieraad	7	14.9%
zorgcoördinatoren	6	10.2%
medewerkers betrokken bij de maaltijd	3	4.9%
Leraren	5	4.0%

Onderwijzend personeel en onderhoudspersoneel worden in ongeveer gelijke mate ingeschakeld als **hulp bij de bedeling van de maaltijd**. Verder steken ook

keukenpersoneel en/of personeel van kinderopvang en -begeleiding hierbij in ongeveer een kwart van de scholen een handje toe.

Tabel 40: hulp bij de bedeling van de maaltijd volgens de directie

	N	%
Onderwijzend personeel	43	47.8%
Onderhoudspersoneel	40	44.4%
Keukenpersoneel	25	27.8%
Personeel van kinderopvang en -begeleiding	22	24.4%
Leerlingen uit hogere jaren	10	11.1%
Vrijwilligers (ouders, "helpende handen",...)	9	10.0%
Administratief personeel	3	3.3%
Andere	8	8.9%

Wat de praktische *gang van zaken bij de maaltijd* betreft: volgens zo goed als alle medewerkers aan de maaltijd moeten de kleuters proeven van wat op hun bord ligt en alles opeten.

Tabel 41: praktische gang van zaken bij de middagmaaltijd volgens medewerkers bij de maaltijd

	N	%
De kleuters moeten proeven van wat op hun bord ligt	50	92.6%
De kleuters moeten alles opeten	51	89.5%

3.2.1.3 Gang van zaken rond het menu

De gang van zaken rond het menu is een van de aspecten waarnaar wij peilden bij het in kaart brengen van de huidige stand van zaken rond de middagmaaltijd. Meer specifiek vroegen we:

- Wordt er volgens de directie vooraf een week of maandmenu opgemaakt?
- Is dit menu vooraf beschikbaar voor ouders volgens de directie?
- Kunnen, volgens de directie, ouders op basis van het menu beslissen of hun kleuter al dan niet blijft eten op school?

In de meeste scholen die een middagmaaltijd aanbieden (81.1%- 43 directies), wordt er volgens de directie **vooraf een week- of maandmenu opgemaakt**.

Deze is in zo goed als alle scholen (95.2%- 40 directies) **vooraf beschikbaar voor de ouders**.

In bijna de helft van de scholen kunnen de ouders volgens de directie **de dag zelf beslissen** of hun kleuter al dan niet blijft eten op school. In andere scholen moet het een week of een maand vooraf.

Tabel 42: ouders kunnen op basis van het menu beslissen volgens de directie

	N	%
Nee	5	12.8%
Op de dag zelf	19	48.7%
Een week vooraf	8	20.5%
Een maand vooraf	7	17.9%

3.2.1.4 Aandachtspunten om kleuters comfortabel te laten eten

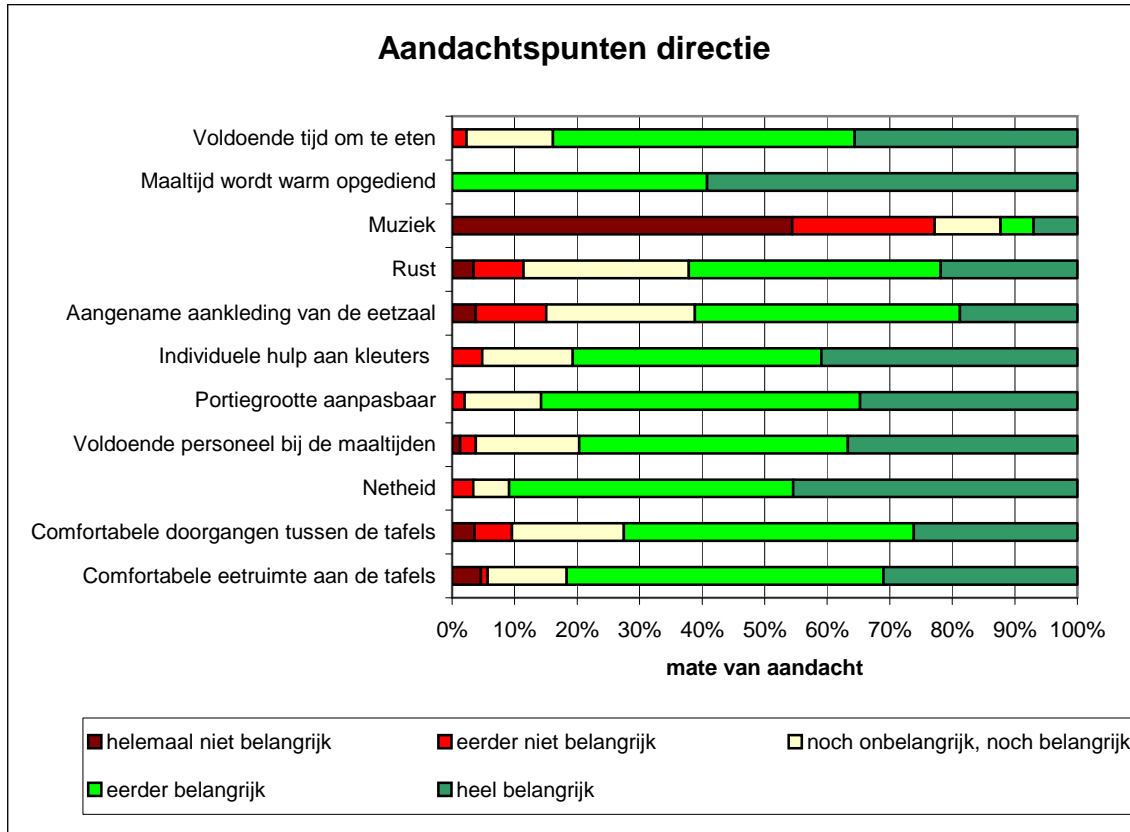
Bij het in kaart brengen van de stand van zaken rond de middagmaaltijd, peilden we naar de aandachtspunten van directie en medewerkers bij de maaltijd om ervoor te zorgen dat de kleuters comfortabel kunnen eten.

Directie en medewerkers aan de maaltijd zijn het grosso modo eens over wat **belangrijke aandachtspunten** zijn om ervoor te zorgen dat de kleuters op een comfortabele manier kunnen eten. We zien wel enkele nuances in de mate van belang die hieraan gehecht worden:

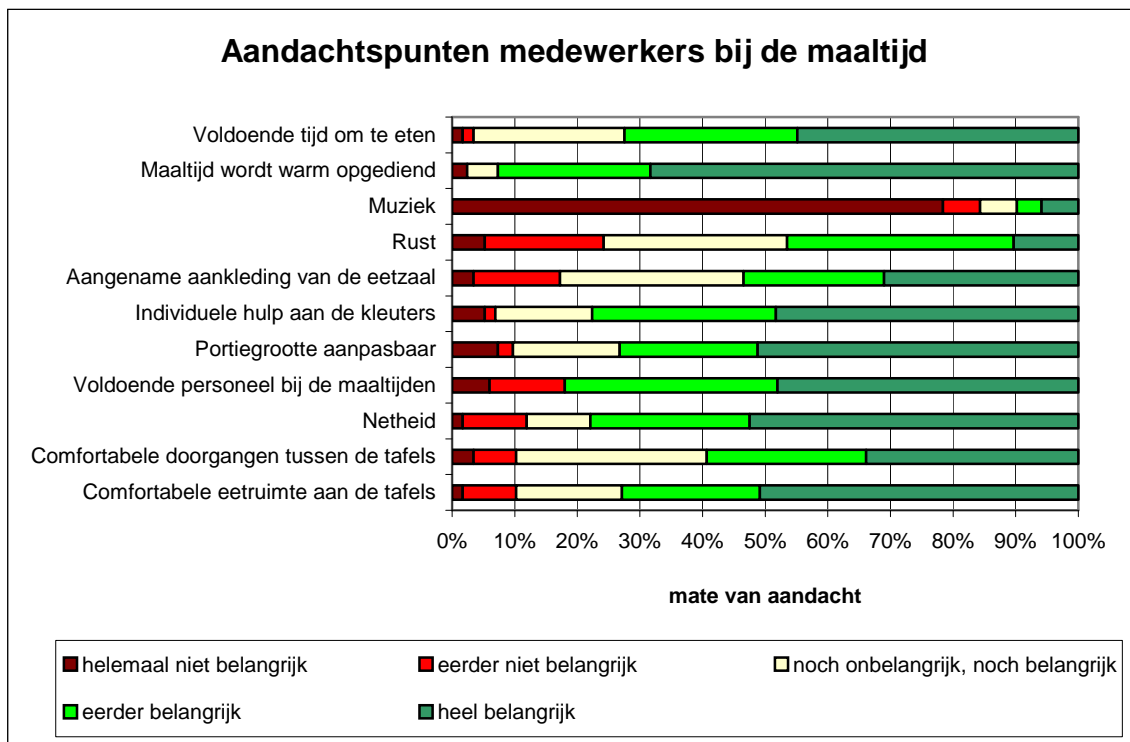
- Een meerderheid van de **directies** vindt "de maaltijd wordt warm opgediend" een heel belangrijk aandachtspunt.
- Een meerderheid van de **medewerkers bij de maaltijd** is het hiermee eens en vindt ook volgende zaken heel belangrijke aandachtspunten om ervoor te zorgen dat de kleuters op een comfortabele manier kunnen eten: "comfortabele eetruimte aan de tafels", "netheid", "mogelijkheid om de portiegrootte aan te passen.
- Een meerderheid van de **directies** vindt "rust" een belangrijk tot heel belangrijk aandachtspunt. Hierover zijn de **medewerkers bij de maaltijd** het minder expliciet eens noch oneens.

Directies en medewerkers bij de maaltijd zijn het erover eens dat **muziek** bij de maaltijd **geen aandachtspunt** is.

Grafiek 11: aandachtspunten van directies om kleuters comfortabel te laten eten



Grafiek 12: aandachtspunten van medewerkers bij de maaltijd om kleuters comfortabel te laten eten



3.2.2 Water en andere drankvoorzieningen

3.2.2.1 Dranken verkrijgbaar op school

"Welke dranken op school te verkrijgen zijn", vormt een onderdeel van onze bevraging om de huidige stand van zaken rond voeding op school in kaart te brengen.

Wat de "**gezonde**" *drankjes* betreft:

- Water wordt in 80% van de scholen aangeboden.
- Niet gezoete melk, (soja)melkdranken, niet gesuikerde yoghurt zijn in ongeveer 2/3^{de} van de scholen te verkrijgen.
- In iets meer dan 1 op 3 scholen kunnen de kleuters ook verse soep krijgen.

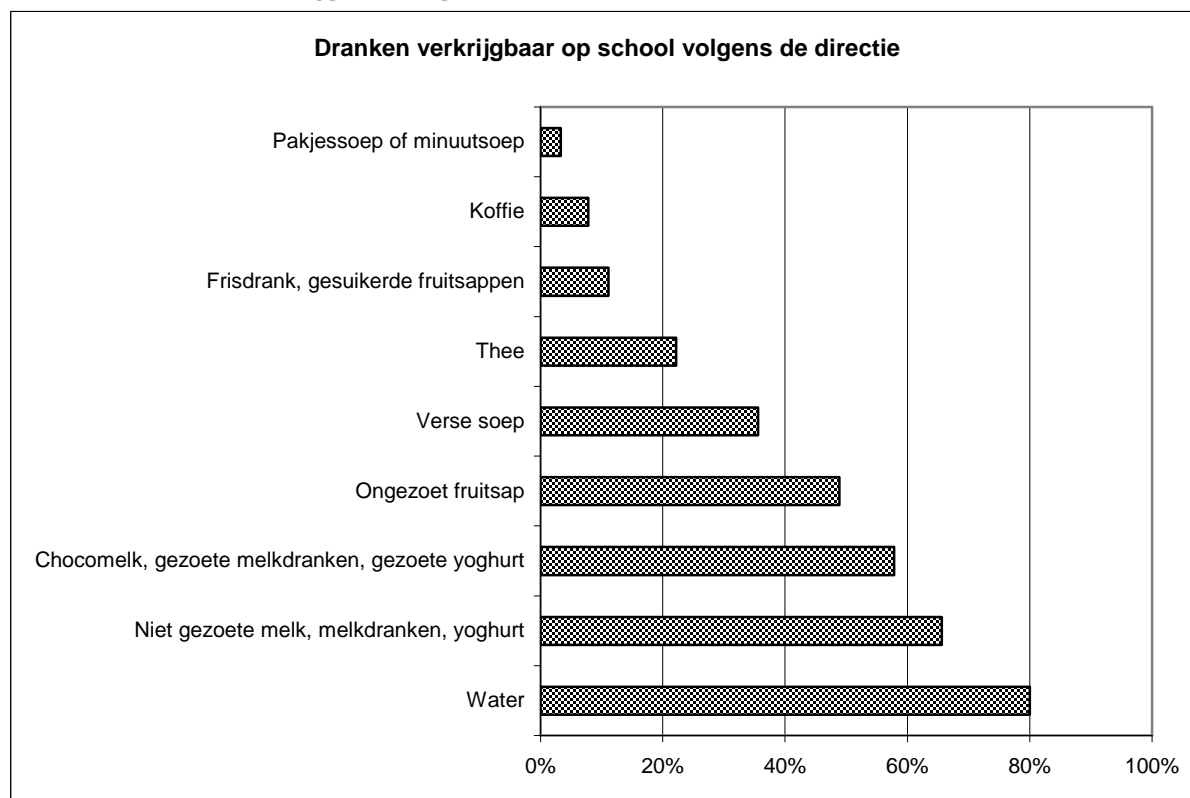
Weliswaar iets minder aan te raden, maar met mate gedronken, toch ook gezond:

- Ongezoet fruitsap wordt in iets minder dan de helft van de scholen aangeboden.

En de **minder gezonde** alternatieven:

- Chocomelk, gezoete melkdranken, gezoete yoghurt zijn in bijna 6 op 10 scholen beschikbaar.
- In ongeveer 1 op 10 scholen wordt frisdrank of gesuikerde fruitsappen aangeboden.

Grafiek 13: dranken verkrijgbaar volgens de directie



3.2.2.2 Specifieke voorzieningen rond water

Water drinken is een belangrijke doelstelling binnen evenwichtige voeding voor kleuters. In onze bevraging peilden we dan ook naar de huidige stand van zaken hierrond. Een eerste punt hierbij zijn de voorzieningen voor water.

Volgens de directies zijn volgende **voorzieningen voor water op de school** aanwezig:

- In zo goed als alle bevroagde scholen is er volgens de directies in elke kleuterklas een wasbak met water.
- In 7 op 10 scholen zijn er bekertjes om water te drinken beschikbaar in de school.
- Iets minder dan de helft van de scholen beschikt over een drinkfonteinje voor water.

Tabel 43: voorzieningen voor water volgens de directie

	N	%
Wasbak met water in elke kleuterklas	85	94.4%
Bekertjes om water te drinken	63	70.0%
Drinkfonteinje voor water	41	45.6%

3.2.2.3 Beschikbaarheid van gratis drinkwater

Een tweede aandachtspunt rond water drinken is de beschikbaarheid van drinkwater voor kleuters :

- Is er volgens de leraren gratis water beschikbaar voor de kleuters?
- Waar is gratis water beschikbaar volgens de leraren?
- Wanneer is gratis water beschikbaar volgens de leraren?

Volgens een ruime meerderheid van de leraren (88.4%-137 leraren) is er **gratis drinkwater beschikbaar** voor de kleuters.

De **belangrijkste plaatsen** waar kleuters gratis water kunnen krijgen zijn:

- Volgens ongeveer driekwart van de leraren is er in de klas gratis water beschikbaar.
- Volgens ongeveer de helft van de leraren kunnen de kleuters in de eetplaats gratis water krijgen.

Tabel 44: plaatsen waar gratis water beschikbaar is volgens de leraren

	N	%
In de klas	123	76.4%
In de eetplaats	83	51.6%
In de toiletten	63	39.1%
Op de speelplaats	46	28.6%
Op een andere plaats	6	3.7%
Geen gratis water	11	6.8%

En wat de **belangrijkste momenten** betreft waarop gratis water beschikbaar is:

- Volgens ongeveer 2/3^{de} van de leraren kunnen de kleuters op elk moment van de dag gratis water krijgen.
- Volgens ongeveer 6 op 10 van de leraren wordt bij de maaltijd gratis water gegeven.

Tabel 45: momenten waarop gratis water beschikbaar is volgens de leraren

	N	%
Op elk moment van de dag	106	65.8%
Bij de maaltijden	95	59.0%
Tijdens de speeltijd	59	36.6%
Tijdens de lessen	34	21.1%
Op een ander moment	16	9.9%
Geen gratis water	8	5.0%

3.2.2.4 Aandacht voor drinken op school

Of er op de school een gezamenlijk moment voorzien wordt waarop kleuters samen een drankje drinken, is een vraag die kadert in het in kaart brengen van de huidige stand van zaken rond voeding op school.

Op die vraag geven zo goed als alle leraren (94.2%- 147 leraren) aan dat er een vast moment is tijdens de schooldag waarop de kleuters samen een drankje drinken.

3.2.3 Plasbeleid

Plasbeleid is een thema dat kan aansluiten bij een werking rond voeding op school. Vandaar dat we dit mee opnamen in onze bevraging naar de huidige stand van zaken.

Volgens de directie zijn de toiletten voor de kleuters op school vrij goed uitgerust:

- In zo goed als alle scholen is er een toilet voor kleuters dicht bij de klas en zijn er aangepaste toiletten voor de kleuters voorzien.
- Ook zeep is voorzien in de meeste scholen.
- Wat handdoeken betreft voorziet iets meer dan de helft van de scholen papieren handdoeken en iets minder dan de helft stoffen handdoeken.

Tabel 46: de toiletten op school volgens de directie

	N	%
Toilet voor kleuters dicht bij de klas	87	96.7%
Aangepaste toiletten voor kleuters	86	95.6%
Zeep in de toiletten	78	86.7%
Papieren handdoeken in de toiletten	48	53.3%
Stoffen handdoeken in de toiletten	43	47.8%

Volgens de leraren is ook het **toiletbezoek voor de kleuters** geregeld:

- Zo goed als alle leraren (92.9%- 144 leraren) geven aan dat de kleuters tijdens de schooldag op vaste momenten samen naar het toilet gaan.

- Alle leraren (100%-155 leraren) laten de kleuters naar het toilet gaan tijdens de les.

3.2.4 Tussendoortjes

Een belangrijk aspect van voeding op school zijn ongetwijfeld de tussendoortjes. Om de huidige stand van zaken hierover in kaart te brengen, vroegen we:

- Welke tussendoortjes op school beschikbaar zijn volgens de directie?
- Welke mogelijkheden ivm tussendoortjes er zijn volgens de leraren?
- Waar de kleuters volgens de leraren een tussendoortje kunnen eten?

In diverse scholen kunnen de kleuters volgens de directie een tussendoortje krijgen.

Gewoonlijk gaat het hierbij om "**gezonde**" zaken:

- In iets meer dan 1 op 3 scholen kunnen de kleuters vers fruit krijgen. Of het hier vooral gaat over een wekelijkse fruitdag in het kader van het tutti frutti project, werd niet bevraagd.
- Een droge koek, granenkoek of rijstwafel wordt in 1 op 5 scholen aangeboden.
- In 1 op 10 scholen is een boterham te krijgen als tussendoortje. Andere tussendoortjes worden minder vaak aangeboden.
- In geen enkele school zijn zuurtjes of suikerwaren, chips of andere zoute versnaperingen, chocoladekoek noch chocoladereep te verkrijgen.

Tabel 47: tussendoortjes beschikbaar op school volgens de directie

	N	%
Vers fruit	32	35.6%
Droge koek, granenkoek, rijstwafel	18	20.0%
Boterham	9	10.0%
Verse groenten	4	4.4%
Peperkoek	2	2.2%
Gesuikerde ontbijtgranen	2	2.2%
Wafel	2	2.2%
Niet gesuikerde ontbijtgranen	1	1.1%
Cake	1	1.1%
Pudding	1	1.1%
Noten	1	1.1%
Gedroogd fruit	1	1.1%
Zuurtjes, suikerwaren	0	0.0%
Chips of andere zoute versnaperingen	0	0.0%
Chocoladekoek	0	0.0%
Chocoladereep	0	0.0%

Volgens 2/3^{de} van de leraren mogen de kleuters **enkel gezonde tussendoortjes meebrengen van thuis** (of toch wat de leraren beschouwen als gezonde tussendoortjes). In toch nog 1/3^{de} van de klassen mogen de kleuters eender welk tussendoortje meebrengen.

Tabel 48: mogelijkheden ivm. tussendoortjes zijn er volgens de leraren

	N	%
Kinderen mogen enkel gezonde tussendoortjes meebrengen	107	66.5%
Kinderen mogen eender welk tussendoortje meebrengen	54	33.5%
De school biedt een tussendoortje aan	22	13.7%
Er mogen geen tussendoortjes gegeten worden	1	0.6%

De **belangrijkste plaatsen** waar de kleuters een tussendoortje kunnen eten zijn de klas en de speelplaats:

- Volgens ongeveer 2/3^{de} van de leraren kunnen de kleuters in de klas een tussendoortje eten.
- Volgens bijna de helft van de leraren kunnen (ook) op de speelplaats tussendoortjes gegeten worden.

Tabel 49: plaatsen waar volgens de leraren de kleuters een tussendoortje eten

	N	%
In de klas	104	64.6%
Op de speelplaats	78	48.4%
In de eetplaats	31	19.3%
Op een andere plaats	19	11.8%
Geen tussendoortjes	1	0.6%

3.2.5 Specifieke regels voor de klas

Naast de afspraken op schoolniveau komt het voor dat leraren aanvullende of specifieke afspraken maken voor hun klas. Om een stand van zaken op te maken, vroegen we de leraren of dit rond voeding het geval is.

Heel wat leraren maken **afspraken rond evenwichtige voeding in de klas**:

- Volgens meer dan 3/4^{de} van de leraren zijn er in de klas specifieke regels en afspraken **in verband met traktaties** bij verjaardagen e.d. die evenwichtige voeding bevorderen.
- Ongeveer evenveel leraren maken afspraken in verband met hetgeen de kleuters mogen meebrengen tijdens een **schooluitstapje**.
- Slechts iets meer dan een kwart van de leraren maken afspraken in verband met **schoolactiviteiten** waar de kleuters aan deelnemen zoals schoolfeest, spellenavond, eetfestijn.

Uit de uitleg die leraren bij deze vragen konden geven, blijkt dat de afspraken die gemaakt worden, voornamelijk gaan over het verbieden van snoep en chocolade(koeken), en in geval van uitstapjes ook van frisdrank. Voor traktaties vermelden enkele leraren de mogelijkheid van een klasgeschenk (zoals een boek of

gezelschapsspel), of vragen ze aan ouders om 'gezonde' traktaties, waarbij cake meestal als voorbeeld wordt gegeven.

Tabel 50: regels en afspraken rond evenwichtige voeding in de klas volgens de leraren

	N	%
In verband met traktaties	118	78.7%
Tijdens een schooluitstapje	111	72.5%
In verband met schoolactiviteiten	38	26.0%

3.2.6 Specifieke acties op school en de link met voeding

3.2.6.1 Acties van de school en de ouderraad

Scholen organiseren regelmatig allerlei activiteiten waarbij er ook gegeten wordt. Peilen of er gezonde alternatieven voorzien worden bij evenementen van de school en de ouderraad, kadert in ons streefdoel om een stand van zaken op te maken rond voeding op school. We gaan ook na welke zaken scholen verkopen om geld in het laatje te brengen.

Bijna alle scholen (88,9%) organiseren financiële acties. In meer dan de helft (57%) van alle scholen worden daarvoor eetfestijnen georganiseerd. Verder worden ook allerlei producten verkocht, waarbij fruit volgens de directies bovenaan het lijstje staat. Uit een andere vraag leren we dat vele scholen meedoen aan de actie 'Kom op appels' en in een kleiner aantal scholen wordt fruit verkocht voor missieacties. In bijna 1 op 5 scholen worden wafels, pannenkoeken en ook nog koeken verkocht. Een vierde van de scholen verkoopt niet-eetbare producten. Het gaat hier vooral om kerstrozen of bloembollen, foto's en schoolkalenders en een geschenkenbeurs/kerstmarkt.

Tabel 51: financiële acties op school

	N	%
Eetfestijn	51	56,7%
Verkoop van fruit	29	32,2%
Verkoop van niet eetbare producten	24	26,7%
Verkoop van wafels/pannenkoeken	16	17,8%
Verkoop van koeken	16	17,8%
Andere financiële actie	23	25,6%
Geen financiële actie	10	11,1%

Vermits er veel eetfestijnen worden georganiseerd, vroegen we ons af of er aandacht is voor **gezonde alternatieven** tijdens deze schoolevenementen ?

- In 6 op 10 scholen worden volgens de directie gezonde alternatieven voorzien bij allerlei evenementen die de school organiseert. In de verklaring van hun antwoord, kunnen we opmaken dat methodescholen hier soms erg ver in gaan door bvb het aanbieden van biologische voeding op schoolactiviteiten. De meeste antwoorden geven aan dat er op schoolevenementen geen snoep of chocolade wordt aangeboden, en wijzen op de beschikbaarheid van fruitsap en fruit.

- Volgens de bevraagde ouders wordt er in bijna 4 op 10 scholen op gelet dat er gezonde alternatieven zijn bij allerlei evenementen die de ouderraad organiseert. In de bijkomende verklaring die ouders hierover konden geven, valt op dat de betrokkenheid van ouders rond voeding erg groot is in methodescholen en dat er in die scholen actief wordt meegewerkt om gezonde voeding op schoolactiviteiten aan te bieden.

Tabel 52: gezonde alternatieven bij schoolevenementen

	Aandacht voor gezond alternatief bij acties van de school volgens de directie	Aandacht voor gezond alternatief bij acties van de ouderraad volgens ouders
Ja	45 (60.8%)	22 (38.6%)
Nee	29 (39.2%)	21 (36.8%)
Weet niet	nvt	14 (24.6%)

3.2.6.2 Klasoverstijgende activiteiten

Of er klasoverstijgende activiteiten rond voeding georganiseerd worden, maakt deel van de verkenning om een stand van zaken rond voeding op school op te maken.

Bijna 2/3^{de} van de leraren (65.4%-100 leraren) geeft aan dat er op school klasoverstijgende activiteiten rond voeding georganiseerd worden.

Bij de uitleg die hierover gegeven werd, kunnen we vaststellen dat het hier voornamelijk gaat om klasoverstijgende huishoudelijke activiteiten, het organiseren van een ontbijt en tutti frutti of fruitdagen. Enkele leraren geven aan dat er jaarlijks met de hele school gedurende één week gewerkt wordt rond het thema van 'gezonde voeding'.

3.2.6.3 Traktaties

Wat kleuters meebrengen als traktaties mocht zeker niet ontbreken in onze stand van zaken rond voeding op school.

Volgens de leerkrachten zijn de **meest populaire traktaties** bij een meerderheid van de kleuters:

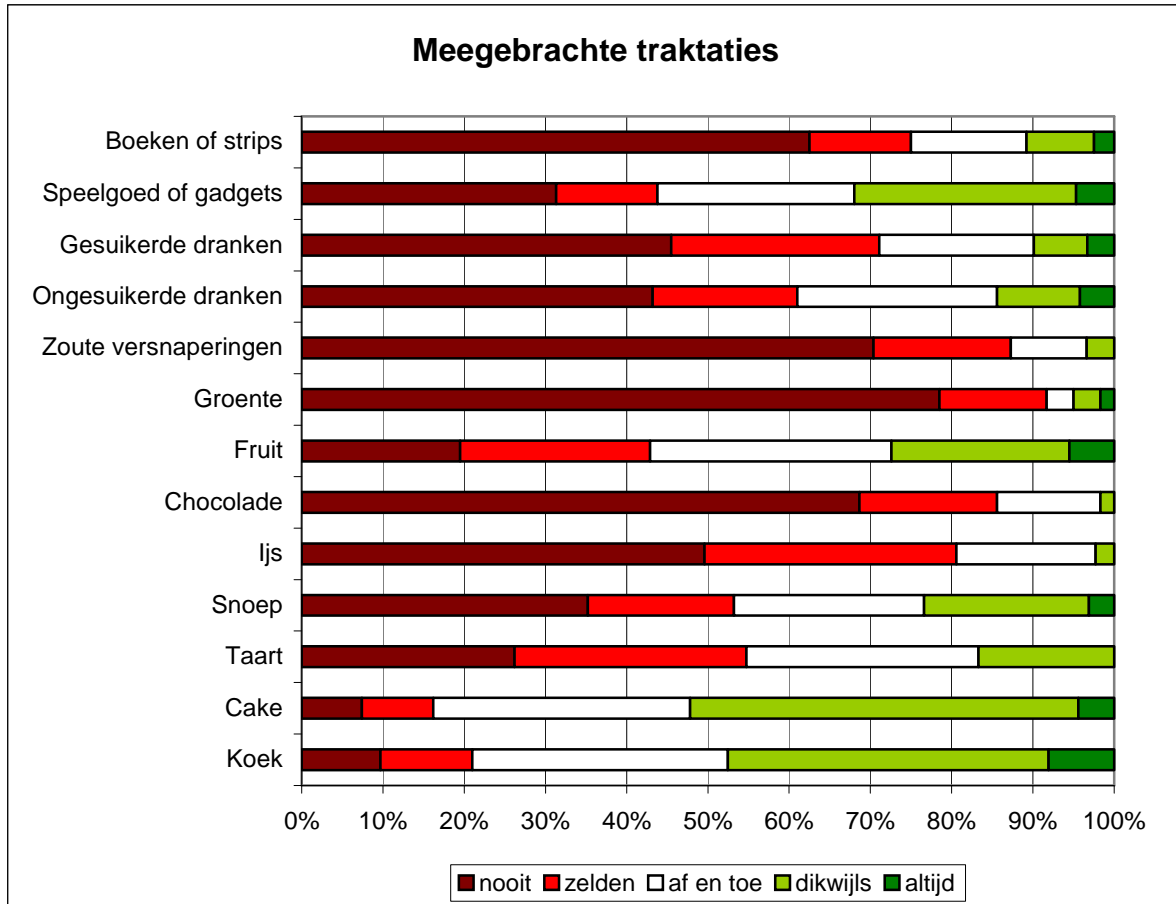
- cake
- koek

Volgende traktaties worden door ongeveer de helft van de kleuters **minstens af en toe meegebracht**:

- fruit
- speelgoed of gadgets
- taart
- snoep

De andere traktaties (groenten, zoute versnaperingen, chocolade, ijs en boeken of strips) worden door een meerderheid van de kleuters **zelden tot nooit** meegebracht.

Grafiek 14: traktaties meegebracht door de kleuters



Uit tabel 48 onthouden we dat 78% van de leraren specifieke afspraken maakt rond het meebrengen van traktaties.

3.2.7 Participatie van ouders bij klasactiviteiten

Belangrijk bij het werken in de klas rond evenwichtige voeding, is het betrekken van ouders bij allerlei activiteiten. In dit verband vroegen we ons af in hoeverre ouders betrokken worden bij allerlei activiteiten.

In meer dan 80% van de klassen worden volgens de leraren ouders betrokken bij **klasactiviteiten**:

- Het gaat hierbij vooral om hulp in de klas bij knutselen, voorlezen, e.d.
- en in iets mindere mate ook als hulp bij bereiding van voeding, zoals samen koken.

Tabel 53: betrekken van ouders bij de klasactiviteiten volgens de leraren

	N	%
Hulp in de klas (bij knutselen, voorlezen,...)	87	54.0%
Hulp bij bereiding van voeding (samen koken, schillen van fruit,...)	74	46.0%
leerlingenvervoer	46	28.6%
Ouders worden op een andere wijze betrokken	43	26.7%
Ouders worden niet betrokken bij klasactiviteiten	27	16.8%

Volgens de leraren zijn er echter slechts **enkele ouders** die bij activiteiten van de klas betrokken worden, nl. 1 à 5 ouders.

Tabel 54: aantal ouders betrokken bij klasactiviteiten volgens de leraren

	N	%
Geen	39	26.4%
1à2	34	23.0%
3à5	40	27.0%
6à10	15	10.1%
Meer dan 10	20	13.5%

4 SAMENWERKING ROND VOEDING OP SCHOOL

Een stand van zaken over de samenwerking rond voeding op school, leek ons een belangrijk onderdeel van ons verkennend onderzoek.

Zo goed als alle directies en CLB- medewerkers werken samen met organisaties en/of deskundigen rond voeding. Bij zorgcoördinatoren is dit iets minder vaak het geval, maar het gaat toch nog over 2/3^{de} van de zorgcoördinatoren.

Het **CLB** is de partner waarmee de **directies en de zorgcoördinatoren** het meest frequent samenwerken:

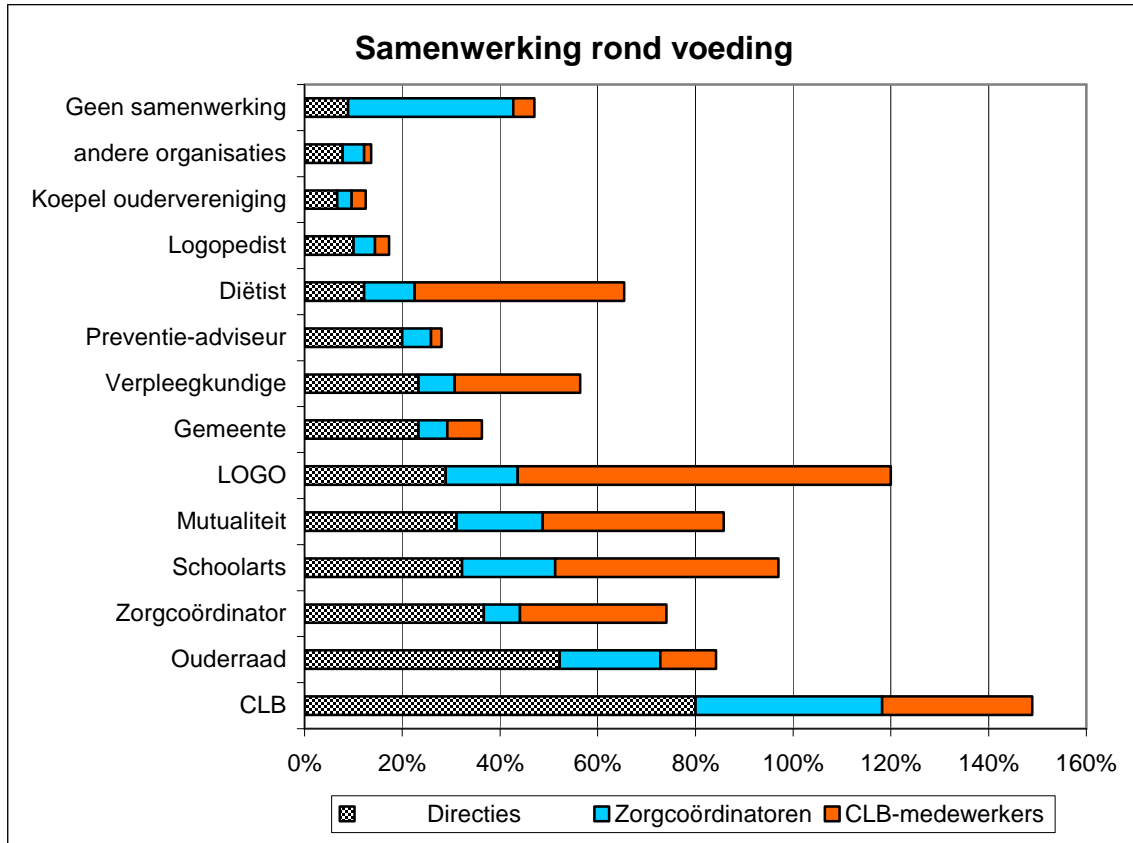
- 8 op 10 directies werken rond evenwichtige voeding samen met het CLB
- Bijna 4 op 10 zorgcoördinatoren werken samen met het CLB rond voeding.

De CLB -medewerkers werken het meest samen met het LOGO. Dit geldt voor iets meer dan driekwart van de CLB -medewerkers.

Bekijken we de **samenwerking vanuit de partnerorganisaties en/of deskundigen** waarmee samengewerkt wordt, dan zien we dat:

- met een CLB 8 op 10 directies, bijna 4 op 10 zorgcoördinatoren en 3 op 10 CLB- medewerkers samenwerken;
- met de ouderraad ongeveer de helft van de directies en bijna 1/5^{de} van de zorgcoördinatoren samenwerken;
- met een zorgcoördinator ongeveer 1/3^{de} van directies en CLB- medewerkers samenwerkt;
- met de schoolarts vooral de CLB- medewerkers en bijna 1/3^{de} van de directies samenwerken;
- met de mutualiteit bijna 1 op 4 CLB- medewerkers en bijna 1/3^{de} van de directies samenwerken;
- met het LOGO meer dan 3/4^{de} van de CLB- medewerkers en bijna 3 op 10 directies samenwerken;
- met de diëtist meer dan 4 op 10 CLB- medewerkers samenwerken;
- met andere organisaties en/of er minder vaak samengewerkt wordt.

Grafiek 15: samenwerking met organisaties en/of deskundigen rond voeding



5 KENNIS EN MENINGEN OVER VOEDING BIJ DE BETROKKEN GROEPEN

5.1 Visie op voedingsproblemen

Overzicht voedingsproblemen bij kleuters

In een open vraag peilden we naar wat de betrokkenen zelf zien als belangrijke voedingsproblemen bij kleuters. Zaken waar alle betrokkenen op wijzen zijn:

- Een aantal **ongezonde eetgewoonten** van kleuters:
 - o te weinig fruit eten,
 - o weinig gezonde tussendoortjes,
 - o teveel suiker en zoetheid,
 - o teveel frisdrank en te weinig water

- Het feit dat kleuters veel zaken **niet kennen en daarom ook niet lusten**.

- De **verantwoordelijkheid van ouders** rond evenwichtige voeding:
 - o thuis is er weinig aandacht voor evenwichtige voeding;
 - o kinderen gaan naar school zonder ontbijt;
 - o ouders stimuleren typisch kleutergedrag: wat ze niet lusten moeten ze ook niet eten;
 - o ouders geven ongezonde tussendoortjes en lunchbox mee;
 - o ongezonde eetcultuur thuis zoals bv. voor de TV eten, niet rustig de tijd nemen voor een maaltijd;
 - o zaken als tijdsgebrek in de huidige tweeverdienerscultuur, kansarmoede en andere culturen kunnen hierbij een rol spelen.

- Alvast sommige **ouders zijn zich bewust van hun verantwoordelijkheid** :
 - o opvoeding thuis, ouders hebben de grootste invloed op het eetgedrag van kleuters;
 - o kleuters hebben nood aan structuur en regelmaat en gevarieerde voeding.

- De bijdrage die **de school** kan leveren aan evenwichtige voeding:
 - o het uitwerken van afspraken en regels rond voeding;
 - o het aanbieden van een evenwichtige middagmaaltijden, dranken en tussendoortjes;
 - o zorgen voor een rustige en comfortabele eetomgeving

- Ook al is dit **niet steeds evident voor scholen**:
 - o moeilijk om én goedkope maaltijden én gevarieerde maaltijden aan te bieden;
 - o personeelsgebrek;
 - o het is niet steeds gemakkelijk om ouders zich aan regels en afspraken te laten houden.

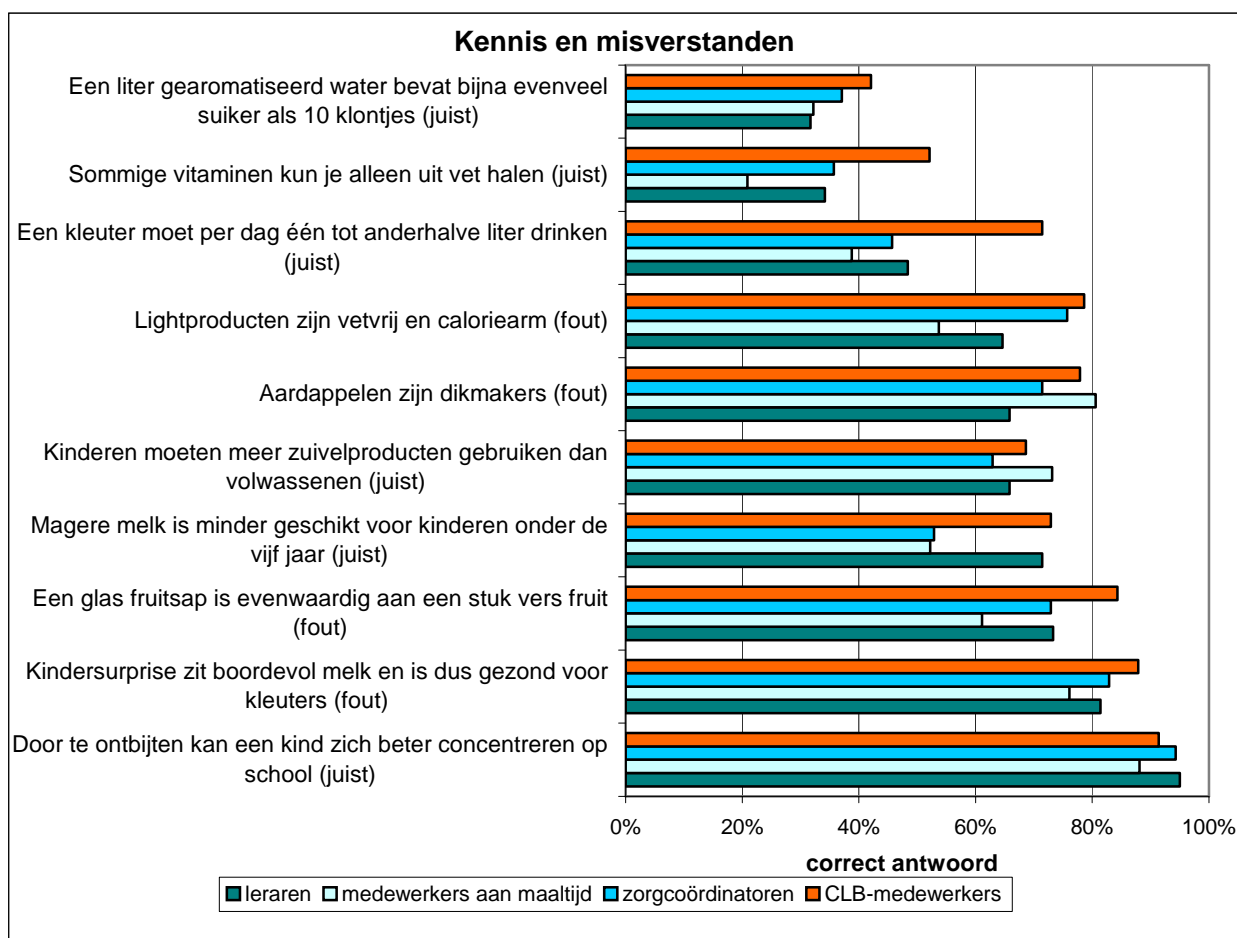
- Dat de vaak **misleidende reclame** verkeerd eetgedrag stimuleert

- Kinderen met een **handicap of voedselallergieën** zorgen voor een eigen, specifieke problematiek.

5.2 Kennis en misverstanden

Kennis en misverstanden rond voeding vormde een belangrijk onderdeel in ons verkennend onderzoek naar evenwichtige voeding op school. Hiertoe werden een aantal stellingen voorgelegd die naar juistheid konden beoordeeld worden.

Grafiek 16: kennis en misverstanden



Misverstanden die bij ongeveer de helft of meer van al de bevroagde groepen leven zijn:

- een liter gearomatiseerd water bevat bijna evenveel suiker als 10 klontjes. Deze informatie werd gebaseerd op een onderzoek van test-aankoop uit 2005.⁵ Hierbij dient echter opgemerkt dat er tegenwoordig ook light versies op de markt zijn die minder suiker (dan wel aspartaam) bevatten.
- sommige vitaminen kun je alleen uit vet halen. Vet blijkt hieruit wellicht een té slechte naam te hebben.

Omdat **te weinig drinken** nu juist één van de belangrijke tekorten in het voedingsgedrag van kleuters is, is een belangrijk misverstand bij leraren, medewerkers bij de maaltijden en zorgcoördinatoren echter: "een kleuter moet per dag één tot anderhalve liter drinken".

CLB -medewerkers blijken hierover beter geïnformeerd te zijn.

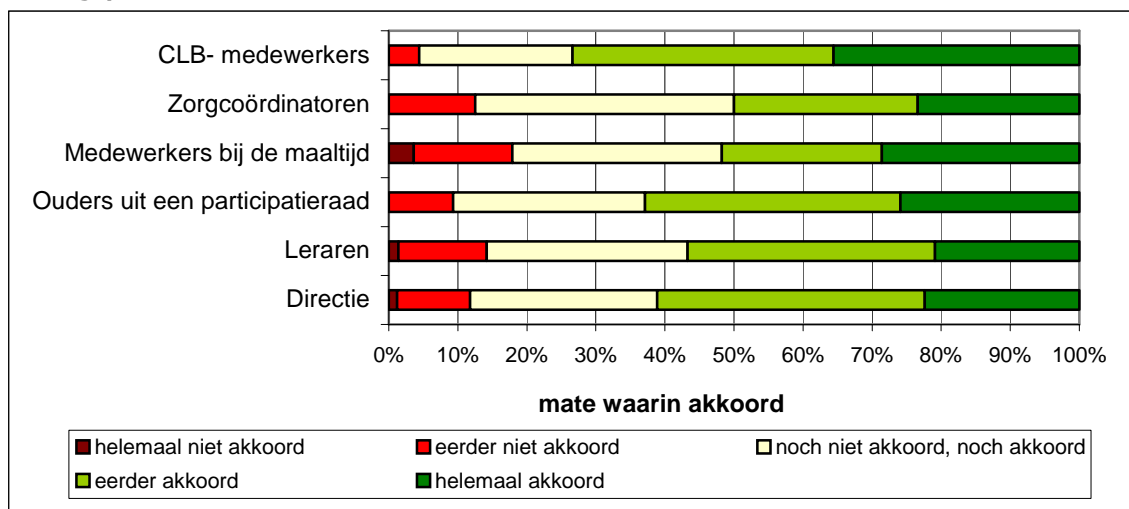
Andere misverstanden leven weliswaar in mindere mate bij de bevroagde groepen, maar zijn toch nog niet algemeen als goed gekend te beschouwen. Een treffend voorbeeld hierbij is dat slechts iets meer dan de helft van de medewerkers bij de maaltijd en de zorgcoördinatoren weet dat magere melk minder geschikt is voor kinderen jonger dan vijf jaar.

5.3 Meningen over evenwichtige voeding

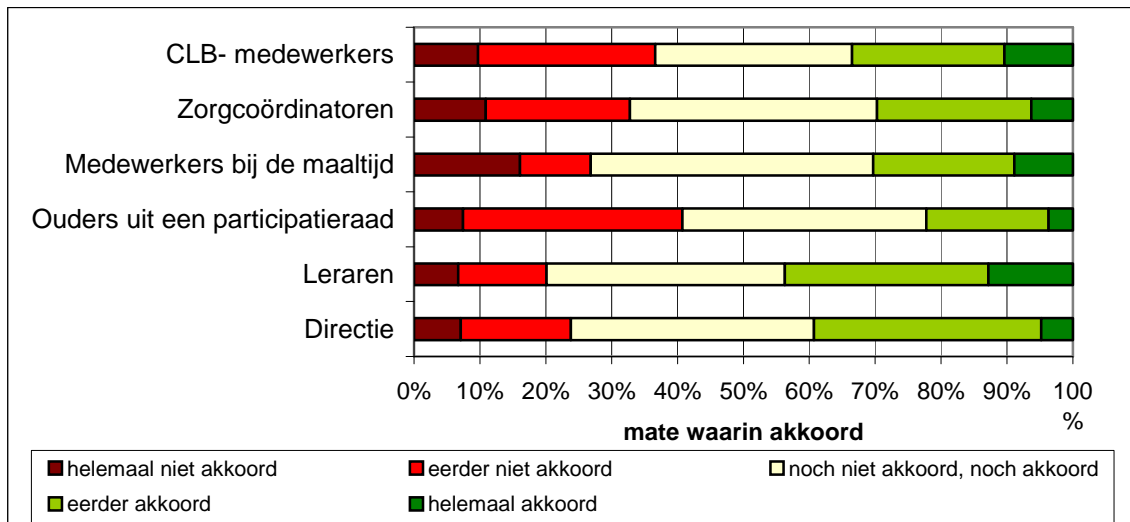
In het verkennend onderzoek namen we een reeks uitspraken op rond evenwichtige voeding waarbij we peilden naar de meningen van de betrokkenen hierover.

Een grafisch overzicht :

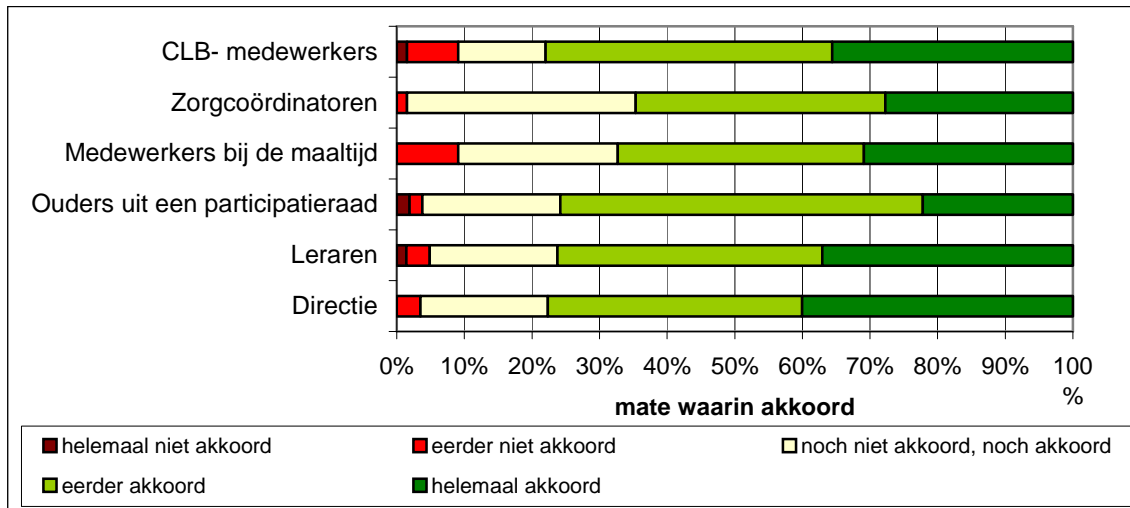
Grafiek 17: Meningen over: "De school speelt een grote rol in het aanleren van een evenwichtig voedingspatroon aan kinderen"



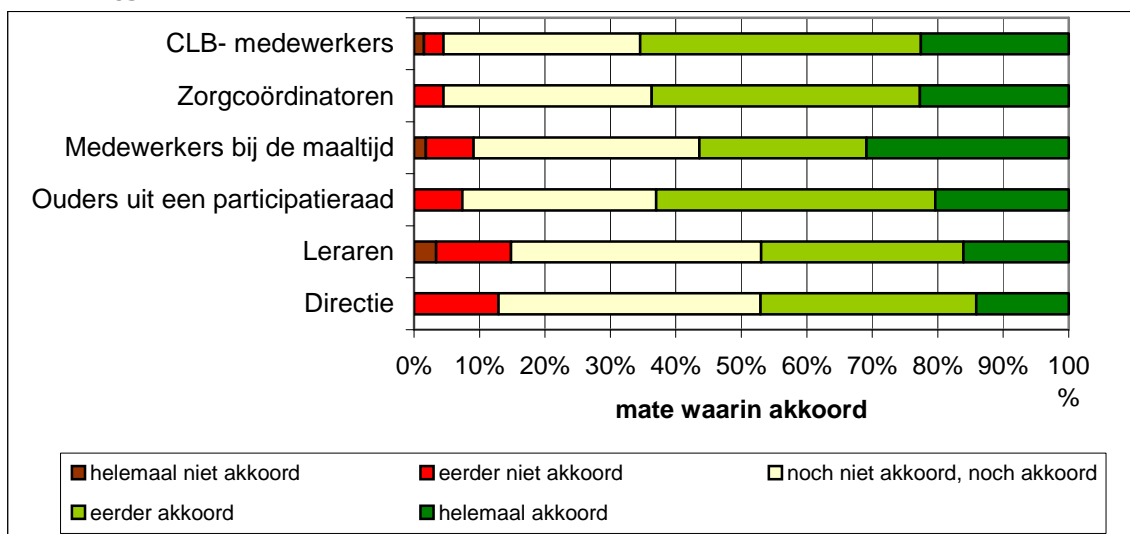
Grafiek 18: Meningen over: "De invloed van ouders is zo groot dat de school aan het voedingsgedrag van kinderen niets kan veranderen"



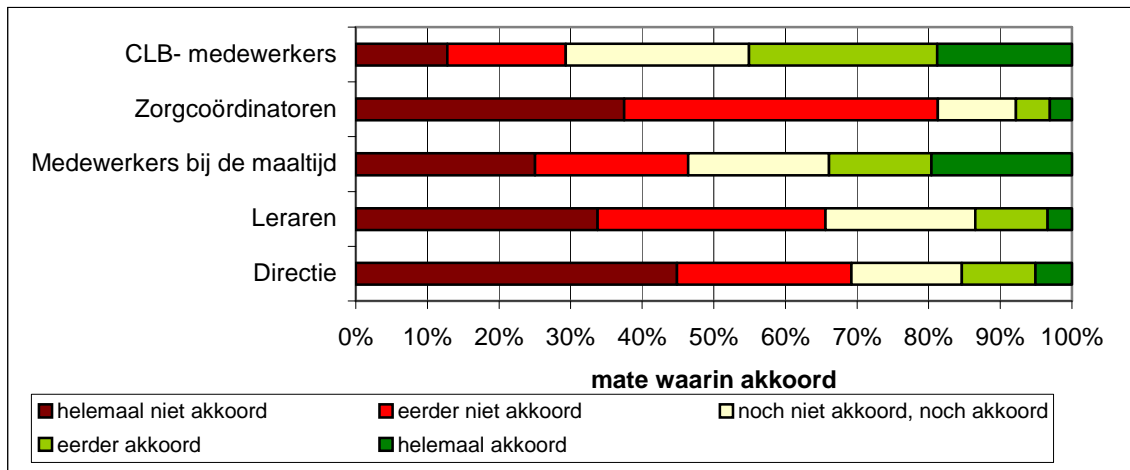
Grafiek 19: Meningen over: "De leraar heeft een voorbeeldfunctie op het vlak van evenwichtig eetgedrag"



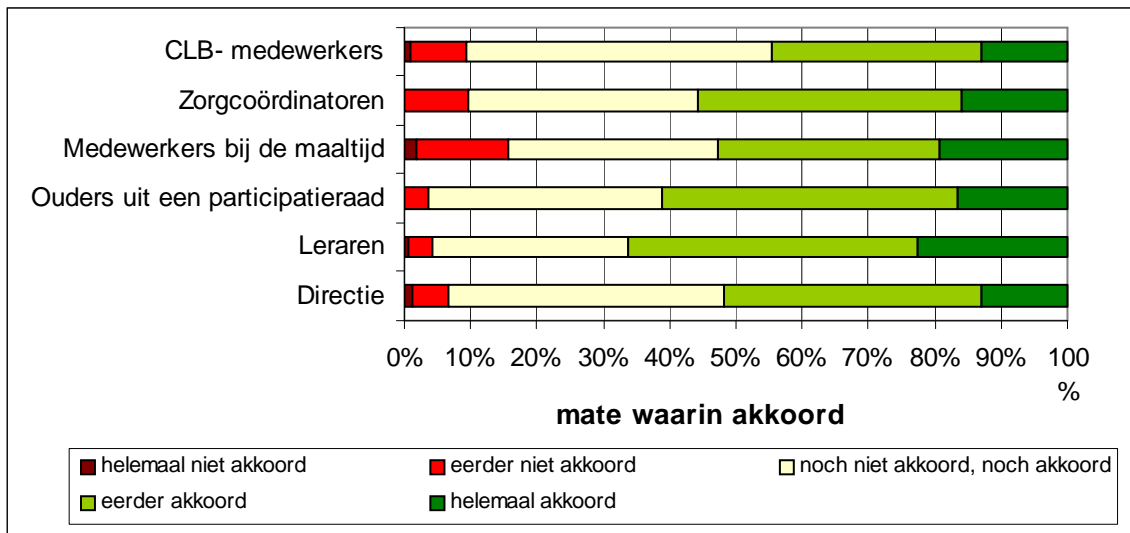
Grafiek 20: Meningen over: "Kennis over evenwichtige voeding moet door de school aan de kleuters worden bijgebracht"



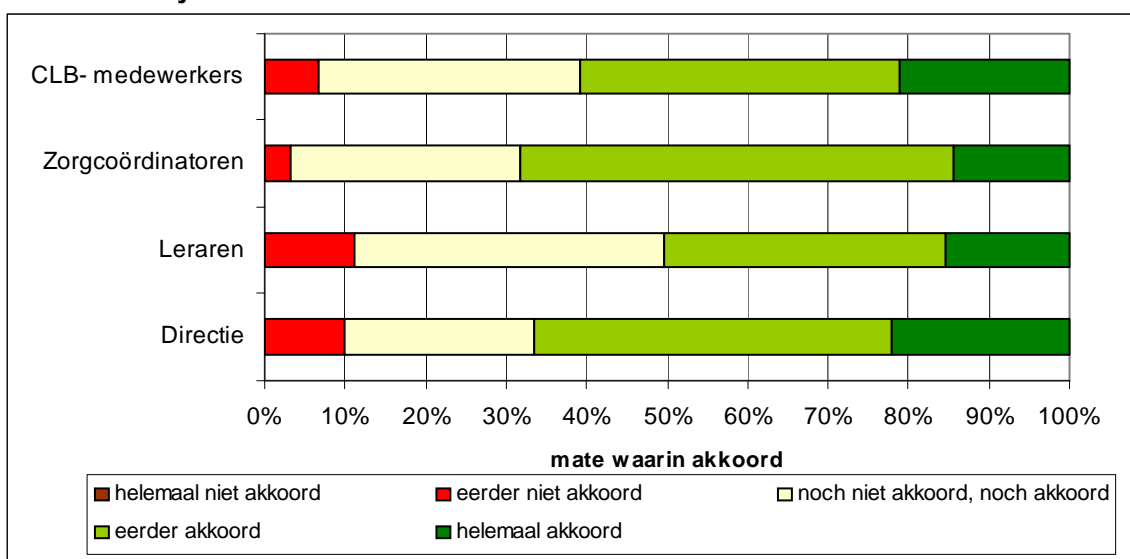
Grafiek 21: Meningen over: "Tijdens mijn opleiding kreeg ik voldoende informatie rond het thema evenwichtige voeding"



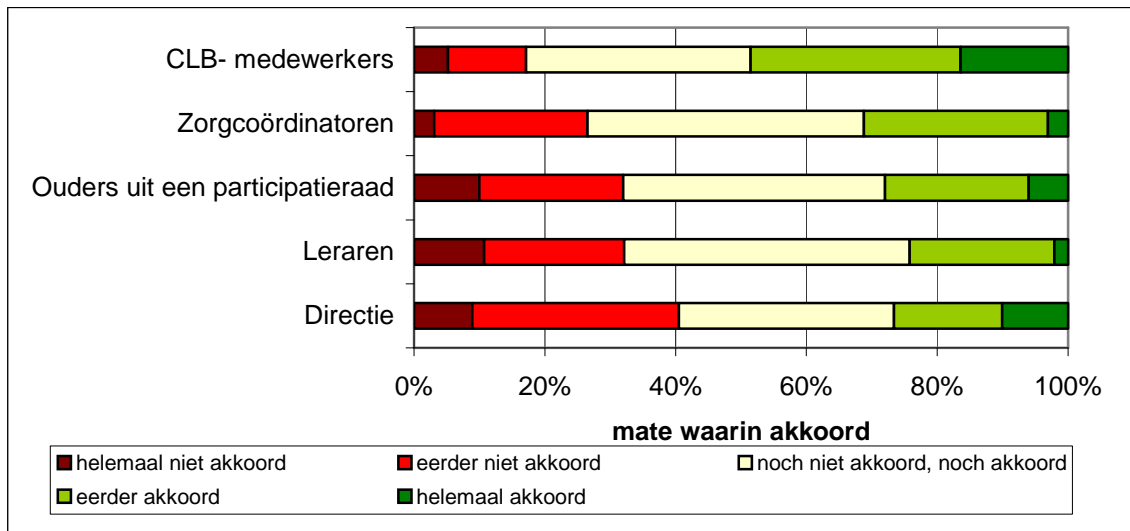
Grafiek 22: Meningen over: "Door mijn levensstijl ben ik een gezond voorbeeld voor de kleuters"



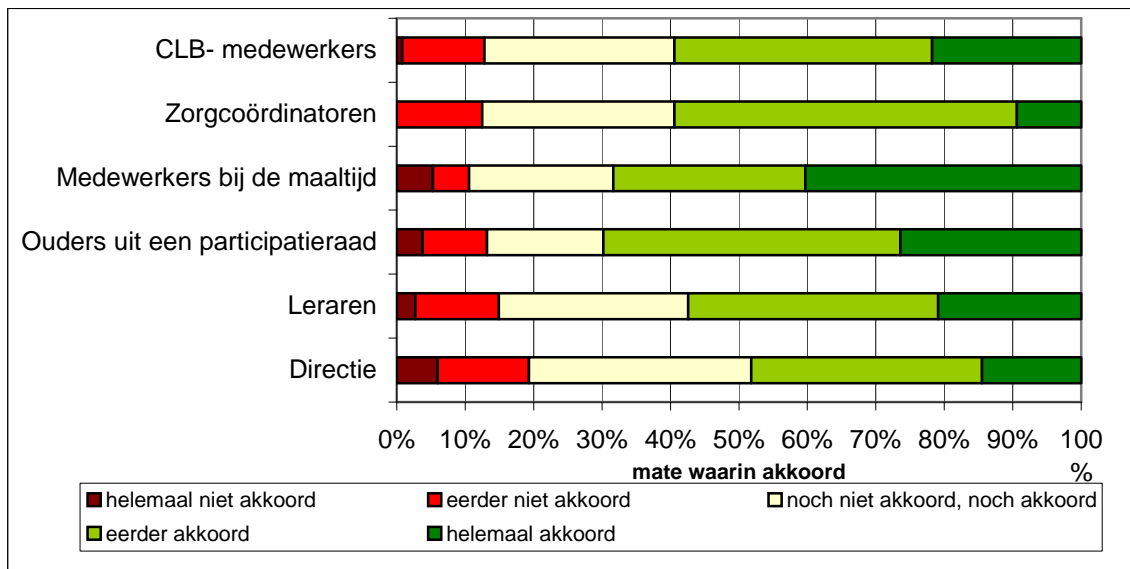
Grafiek 23: Meningen over: "Preventieve activiteiten voor de hele schoolpopulatie zijn een verantwoordelijkheid voor de school"



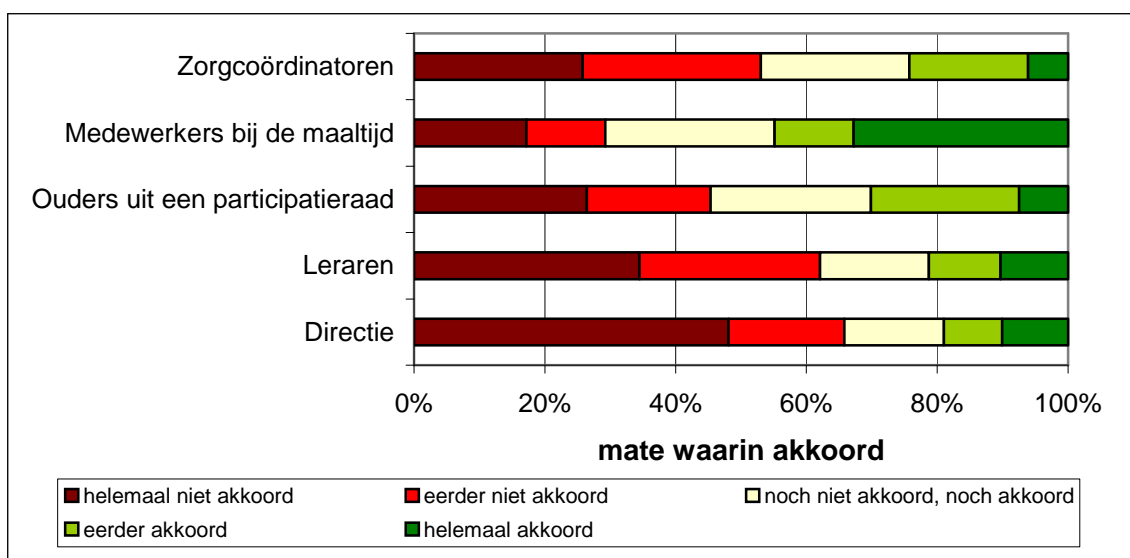
Grafiek 24: Meningen over: "Preventieve activiteiten voor risicoleerlingen zijn een verantwoordelijkheid voor het CLB"



Grafiek 25: Meningen over: "Kleuters beïnvloeden elkaars eetgewoonten"



Grafiek 26: Meningen over: "Scholen zouden eens in de week een evenwichtig ontbijt moeten voorzien"



Uit bovenstaande grafieken kunnen we het volgende besluiten :

Een meerderheid van alle bevroagde groepen is het ermee eens:

- Dat de school een grote rol speelt in het aanleren van een evenwichtig voedingspatroon aan kinderen.
- Dat de leraar hierbij een voorbeeldfunctie vervult, is ook een mening die een meerderheid van alle respondentengroepen deelt.

Bij andere uitspraken **verschillen de meningen enigszins** naargelang de bevroagde groep.

Een meerderheid van de ***directies is het ook eens met*** volgende uitspraken:

- Door mijn leefstijl ben ik een gezond voorbeeld voor de kleuters.
- Preventieve activiteiten voor de hele schoolpopulatie zijn een verantwoordelijkheid van de school.
- Scholen worden overvraagd voor allerlei nevenopdrachten.

Een meerderheid van de ***leraren is het eens met*** volgende uitspraken:

- Door mijn leefstijl ben ik een gezond voorbeeld voor kleuters
- Preventieve activiteiten voor de hele schoolpopulatie zijn een verantwoordelijkheid voor de school
- Kleuters beïnvloeden elkaars eetgewoonten

Een meerderheid van de ***ouders is het eens met*** volgende uitspraken:

- Kennis over evenwichtige voeding moet door de school aan de kleuters worden bijgebracht.
- Door mijn leefstijl ben ik een gezond voorbeeld voor de kleuters.
- Kleuters beïnvloeden elkaars eetgewoonten.

Een meerderheid van ***de medewerkers bij de maaltijd is het eens met*** de uitspraken:

- Kennis over evenwichtige voeding moet door de school aan de kleuters worden bijgebracht
- Door mijn leefstijl ben ik een gezond voorbeeld voor de kleuters
- Kleuters beïnvloeden elkaars eetgewoonten

Een **meerderheid van de zorgcoördinatoren is het eens met** volgende uitspraken:

- kennis over evenwichtige voeding moet door de school aan de kleuters worden bijgebracht
- door mijn leefstijl ben ik een gezond voorbeeld voor de kleuters
- preventieve activiteiten voor de hele schoolpopulatie zijn een verantwoordelijkheid van de school
- kleuters beïnvloeden elkaars eetgewoonten

Een **meerderheid van de CLB -medewerkers is het eens met** de uitspraken:

- Kennis over evenwichtige voeding moet door de school aan de kleuters worden bijgebracht
- Preventieve activiteiten voor de hele schoolpopulatie zijn een verantwoordelijkheid van de school
- Kleuters beïnvloeden elkaars eetgewoontes
- Werken rond evenwichtige voeding is een opdracht voor het CLB

Bij ouders en medewerkers bij de maaltijd treffen we geen uitspraken aan waarmee een meerderheid het uitgesproken oneens is. Bij de andere groepen is dit wel het geval.

Een **meerderheid van de directies, leraren en zorgcoördinatoren gaan niet akkoord met** de uitspraken:

- tijdens mijn opleiding kreeg ik voldoende informatie rond het thema evenwichtige voeding
- scholen zouden eens in de week een evenwichtig ontbijt moeten voorzien

Een meerderheid van de **directies is het bovendien oneens met:**

- Het personeel aansporen om evenwichtig te eten zou een aandachtspunt voor de school moeten zijn.

Een **meerderheid van de CLB -medewerkers is het niet eens met** de uitspraak:

- Scholen vinden de inbreng van het CLB rond evenwichtige voeding overbodig.

6 DIDACTISCH MATERIAAL ROND VOEDING VOOR DE KLAS- EN SCHOOLPRAKTIJK

Didactisch materiaal rond voeding ontwikkelen voor de kleuterklas- en schoolpraktijk is een voornaam onderdeel van het project rond evenwichtige voeding. In onze verkennende bevraging peilden we dan ook zowel naar de huidige stand van zaken als naar de behoeften op dit vlak:

- Over welk materiaal om rond evenwichtige voeding te werken in de school en in de klas, beschikken de scholen?
- Hebben de betrokkenen eigen materiaal ontwikkeld?
- Waar vinden de betrokkenen materiaal om een activiteit rond evenwichtige voeding uit te werken?
- Zijn de betrokkenen op de hoogte van het aanbod dat door diverse organisaties gedaan wordt om rond evenwichtige voeding te werken?
- Kennen de betrokkenen de spelen, lespakketten die door diverse organisaties aangeboden worden?
- Zijn de betrokkenen op de hoogte van het aanbod rond evenwichtige voeding in diverse mediatheken?
- Wat vinden leraren geschikte werkvormen voor in de klas?

6.1 Beschikbaar didactisch materiaal in de kleuterschool

Aan de directies vroegen we **over welk materiaal** de school beschikt om rond evenwichtige voeding te werken; aan de leraren vroegen wij over welk materiaal zij beschikken om in hun klas aan voedingseducatie te doen.

De meeste scholen en klassen blijken volgens resp. de directie en de leraren over enig materiaal ivm. voeding te kunnen beschikken. Welk materiaal in welke mate aanwezig is, verschilt echter naargelang van de bevroegde groep en resp. gebruiksniveau (school of klas):

- Bijna 3/4^{de} van **de scholen** beschikken over een voedingsdriehoek. Ook affiches en brochures rond evenwichtige voeding zijn in meer dan 2/3^{de} van de scholen aanwezig. Spelen rond voeding zijn in meer dan de helft van de scholen te vinden.
- Iets meer dan 4 op 10 leraren beschikken over een voedingsdriehoek, spelen en/of affiches(41.6%-67 leraren) om rond evenwichtige voeding te werken **in de klas**. Brochures treffen we in iets meer dan 1/3^{de} van de klassen aan.

Tabel 55: materiaal om rond evenwichtige voeding te werken

	Voor de school (directie)	Voor in de klas (leraren)
Voedingsdriehoek	67 (74.4%)	75 (46.6%)
Affiches	63 (70.0%)	67 (41.6%)
Brochures	60 (66.7%)	57 (35.4%)
Spelen	48 (53.3%)	70 (43.5%)
Video's	27 (30.0%)	5 (3.1%)
CD-rom	11 (12.2%)	15 (9.3%)
Ander materiaal over voeding	3 (3.3%)	8 (5.0%)
Geen specifiek materiaal	11 (12.2%)	23 (14.3%)

Daarnaast beschikken scholen ook over **zelf ontwikkeld materiaal**. Bijna 6 op 10 leraren hebben eigen materiaal rond voeding gemaakt; zorgcoördinatoren en CLB-medewerkers zijn in mindere mate actief op dat vlak.

Tabel 56: zelf ontwikkeld materiaal rond evenwichtige voeding

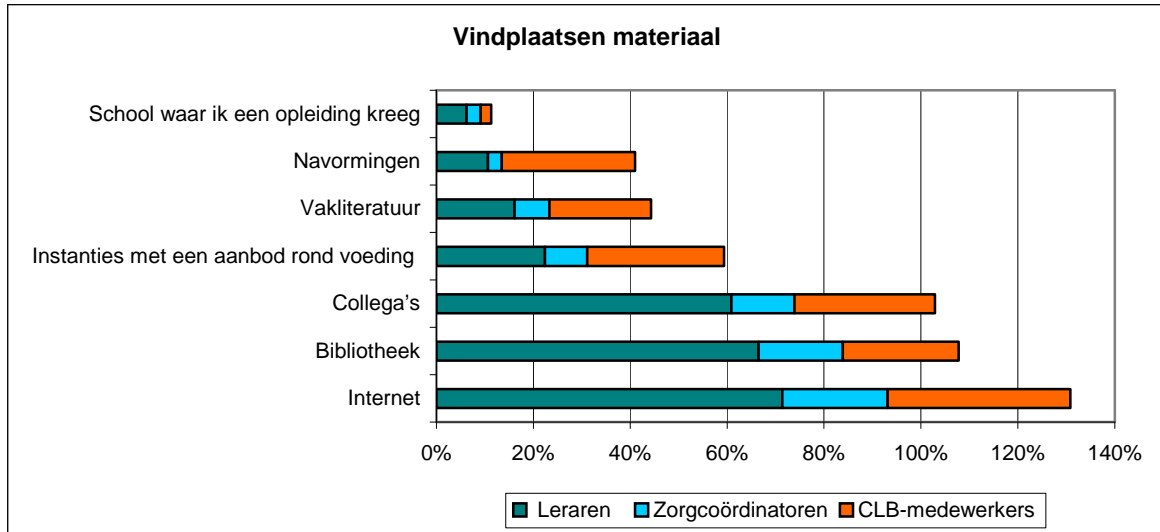
Ja	N	%
Leraren	89	59.3%
CLB-medewerkers	44	32.4%
Zorgcoördinatoren	18	29.0%

Het **internet** blijkt bij alle bevroegde groepen (leraren, zorgcoördinatoren en CLB - medewerkers) de vaakst genoemde **vindplaats** te zijn van materiaal om een activiteit rond evenwichtige voeding uit te werken.

Een overzicht van de vindplaatsen:

- het **internet** wordt gebruikt door meer dan 7 op 10 leraren, bijna 4 op 10 CLB-medewerkers en iets meer dan 1/5^{de} van de zorgcoördinatoren;
- in de **bibliotheek** vinden ongeveer 1/3^{de} van de leraren, bijna 1/4^{de} van de CLB-medewerkers en bijna 1/5^{de} van de zorgcoördinatoren materiaal;
- **collega's** zijn een inspiratiebron voor ongeveer 6 op 10 leraren, bijna 3 op 10 CLB -medewerkers en iets meer dan 1 op 10 zorgcoördinatoren;
- **gespecialiseerde instanties** worden door bijna 3 op 10 CLB-medewerkers en iets meer dan 1/5^{de} van de leraren geraadpleegd. Voor zorgcoördinatoren is dit een minder belangrijk kanaal;
- **vakliteratuur en navormingen** zijn belangrijk voor iets meer dan 1/4^{de} van de CLB- medewerkers. Bij de andere groepen zijn deze minder gebruikelijk;
- De ander vindplaatsen worden minder frequent gebruikt door de betrokkenen.

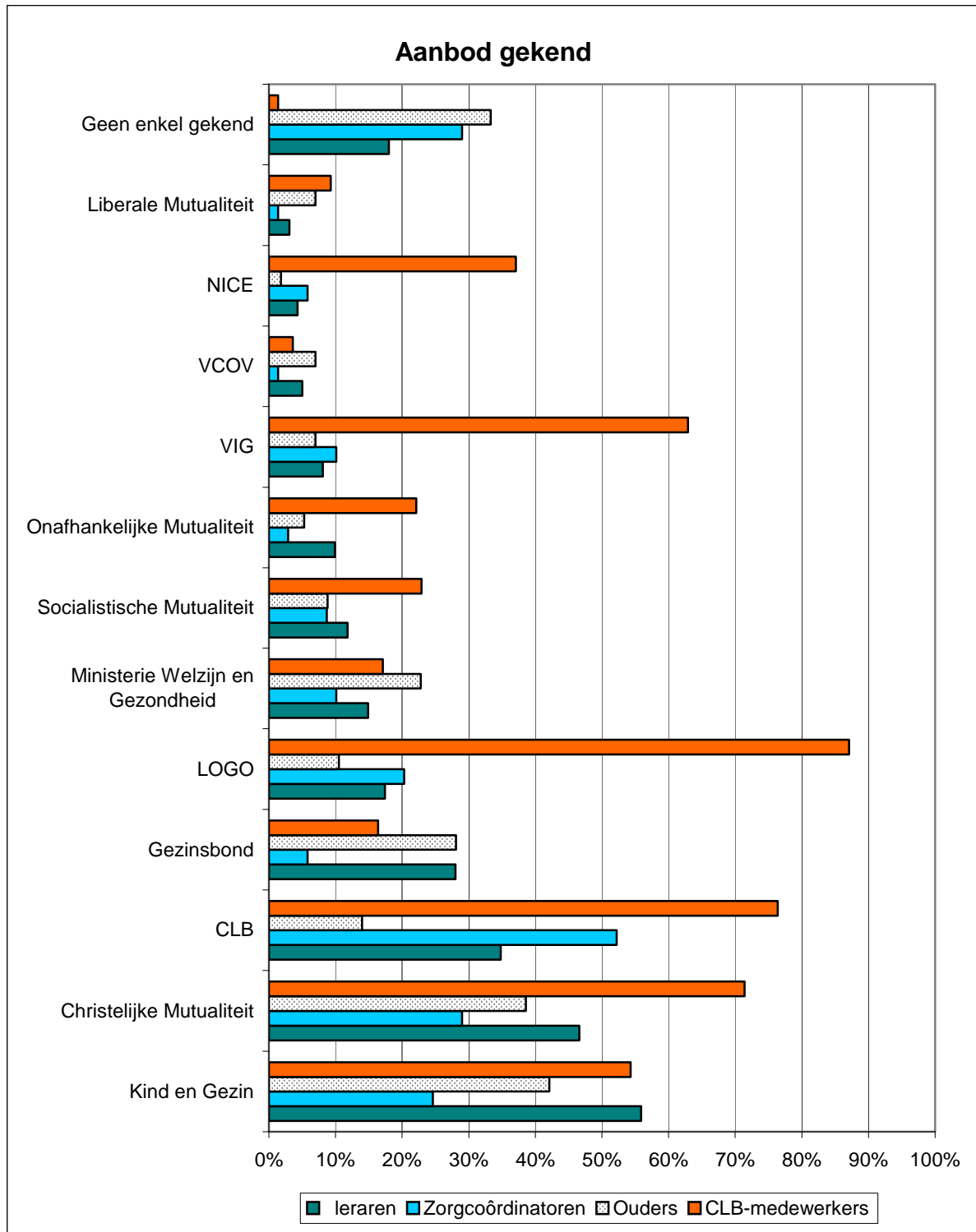
Grafiek 27: vindplaatsen van materiaal om een activiteit rond evenwichtige voeding uit te werken



6.2 Kennis van het aanbod rond voeding van diverse organisaties

Het **aanbod rond voeding dat diverse organisaties aanbieden**, is **over het algemeen weinig gekend** door de leraren, ouders en zorgcoördinatoren. CLB - medewerkers blijken beter op de hoogte te zijn van het aanbod dat door diverse organisaties gedaan wordt om rond evenwichtige voeding te werken. Een overzicht in volgende grafiek :

Grafiek 28: op de hoogte van het aanbod van diverse organisaties rond evenwichtige voeding



Een overzicht van de resultaten:

- Het aanbod van **Kind en Gezin** is gekend bij ruim de helft van de leraren en de CLB- medewerkers en door iets meer dan 4 op 10 van de ouders uit een participatieraad. Bij de zorgcoördinatoren is Kind en Gezin het minst gekend, nl. door ongeveer 1/4^{de}.

- Ongeveer 7 op 10 CLB- medewerkers kennen het aanbod van de **Christelijke Mutualiteit**. Verder kent ook een kleine helft van de leraren dit, ongeveer 4 op 10 ouders uit een participatieraad en ongeveer 3 op 10 zorgcoördinatoren.
- Drie kwart van de CLB- medewerkers zijn vertrouwd met het **aanbod van het CLB** rond evenwichtige voeding. Verder is dit aanbod ook gekend bij ruim de helft van de zorgcoördinatoren en ongeveer 1/3^{de} van de leraren. Ouders kennen dit aanbod duidelijk minder goed.
- Het aanbod van de **Gezinsbond** is enkel behoorlijk gekend bij ongeveer 3 op 10 leraren en ouders uit een participatieraad. CLB- medewerkers en zorgcoördinatoren kennen dit aanbod minder goed.
- Het aanbod van het **LOGO** is heel goed gekend bij bijna 9 op 10 CLB- medewerkers. De andere groepen kennen dit aanbod echter niet goed.
- Het aanbod van het **VIG** is enkel behoorlijk gekend bij de CLB- medewerkers en zo goed als niet bij de andere groepen.
- Iets minder dan 4 op 10 CLB- medewerkers kennen het aanbod van **NICE**. De andere groepen zijn hiervan niet op de hoogte.
- Het aanbod van de andere organisaties blijkt bij alle bevroegde groepen niet goed gekend te zijn.

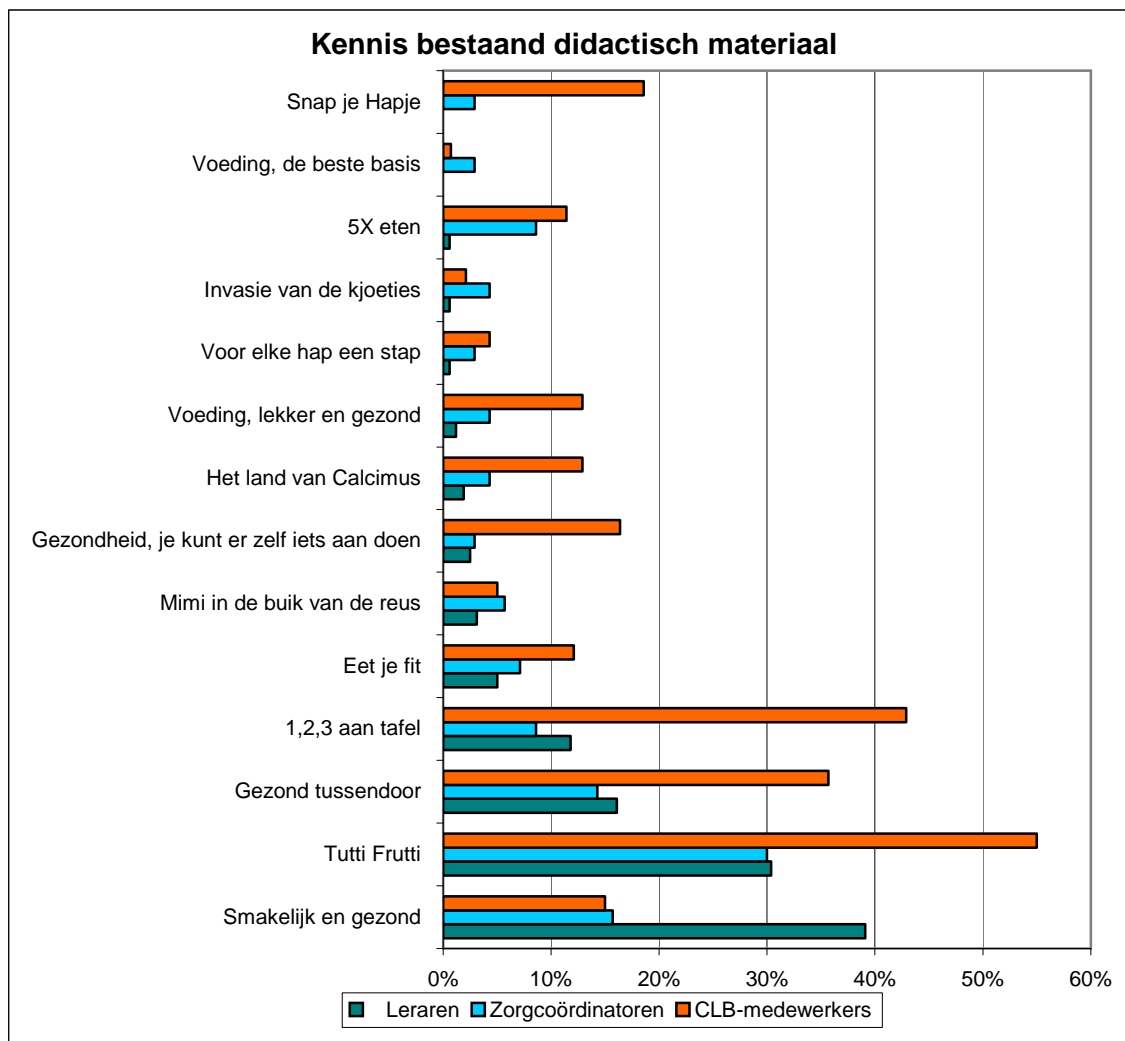
6.3 Kennis van bestaand didactisch materiaal rond evenwichtige voeding

Ook wat op de markt is aan **spelen, lespakketten en educatieve projecten** blijkt over het algemeen niet goed gekend te zijn door diegenen die ermee zouden moeten kunnen werken. Binnen de bevroegde doelgroepen scoren de CLB -medewerkers iets beter dan de leraren en de zorgcoördinatoren.

Een overzicht van de bekendheid van diverse spelen en lespakketten:

- Ongeveer 4 op 10 van de leraren kennen "**Smakelijk en gezond**". Bij CLB-medewerkers en zorgcoördinatoren is dit nog minder gekend.
- **Tutti Frutti** is gekend bij ruim de helft van de CLB- medewerkers en bij 3 op 10 leraren en zorgcoördinatoren.
- **Gezond tussendoor** is gekend door ruim 1/3^{de} van de CLB-medewerkers, maar een stuk minder door de andere groepen.
- Iets meer dan 4 op 10 CLB- medewerkers kennen "**1,2,3 aan tafel**". Bij leraren en zorgcoördinatoren is dit weinig gekend
- Met de andere spelen en lespakketten rond evenwichtige voeding blijken noch de CLB- medewerkers, noch de leraren of zorgcoördinatoren vertrouwd te zijn.

Grafiek 29: Kennis van spelen, lespakketten die door diverse organisaties aangeboden worden

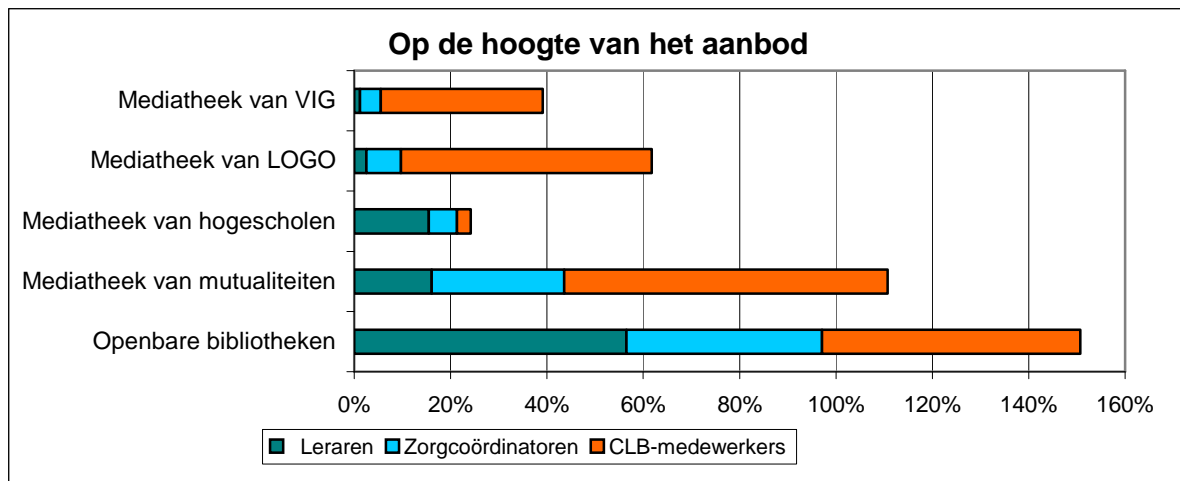


6.4 Kennis van mediatheken met een aanbod rond evenwichtige voeding

Naargelang de betrokken groep verschilt de mate waarin de diverse mediatheken gekend zijn:

- Best gekend bij **leraren en zorgcoördinatoren** is de openbare bibliotheek. Meer dan de helft van de leraren weet dat er daar materiaal over evenwichtige voeding te vinden is en 4 op 10 zorgcoördinatoren.
- **CLB- medewerkers** kennen het best de mediatheek van de mutualiteit. Ongeveer 2/3^{de} van de CLB -medewerkers weet dat daar informatie rond evenwichtige voeding te vinden is. Ongeveer dan de helft van de CLB -medewerkers kent de openbare bibliotheek en de mediatheek van het LOGO als plaatsen om materiaal rond evenwichtige voeding uit te lenen.

Grafiek 30: op de hoogte van het aanbod rond evenwichtige voeding in diverse mediatheken



Aan de leraren vroegen we bovendien **welke werkvormen** ze geschikt vinden voor in de klas.

Ongeveer **drie kwart van de leraren of meer geven een meer dan gemiddelde beoordeling** aan volgende werkvormen:

- een verhaal
- een poppenspel
- een geur- en smaakspel
- een lied

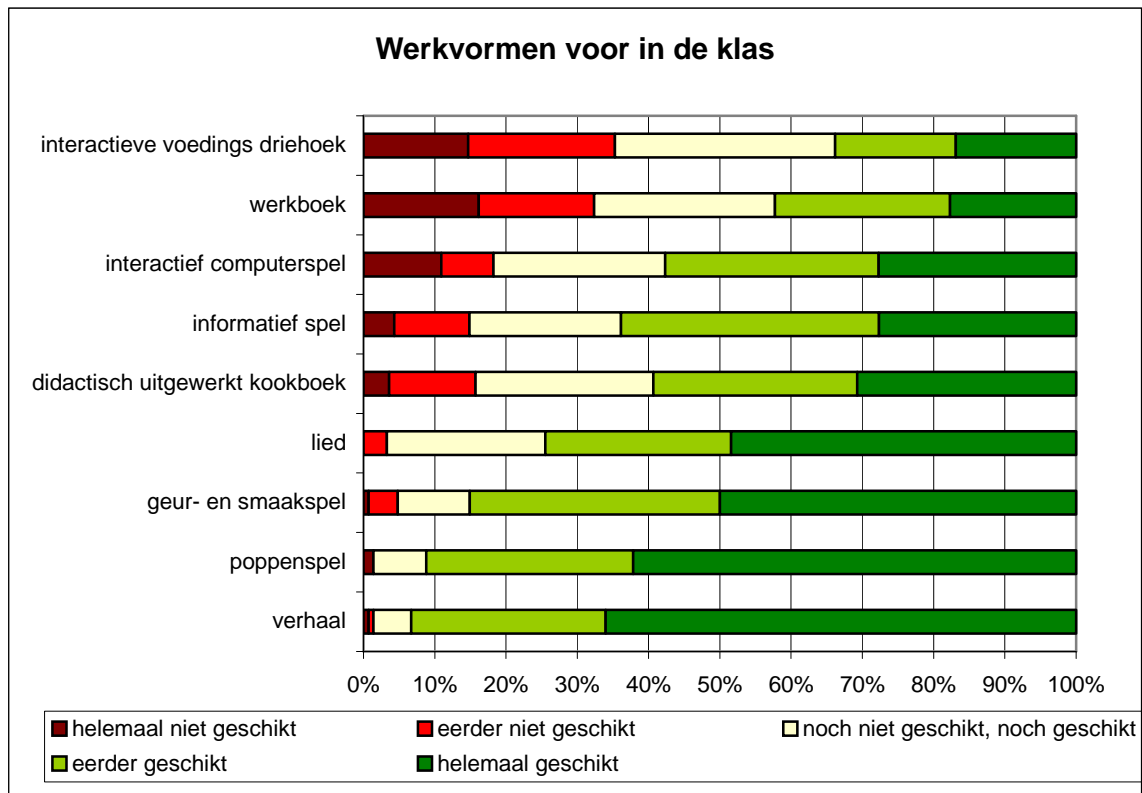
De **helft van de leraren of meer** beoordelen volgende werkvormen als meer dan gemiddeld geschikt:

- een didactisch uitgewerkt kookboek
- een informatief spel
- interactief computerspel

Volgende werkvormen worden door **1/3^{de} van de leraren of meer** als meer dan gemiddeld geschikt beoordeeld:

- een werkboek
- een interactieve voedingsdriehoek

Grafiek 31: Geschikte werkvormen voor in de klas



7 INFORMATIEBEHOEFTE N ROND VOEDING

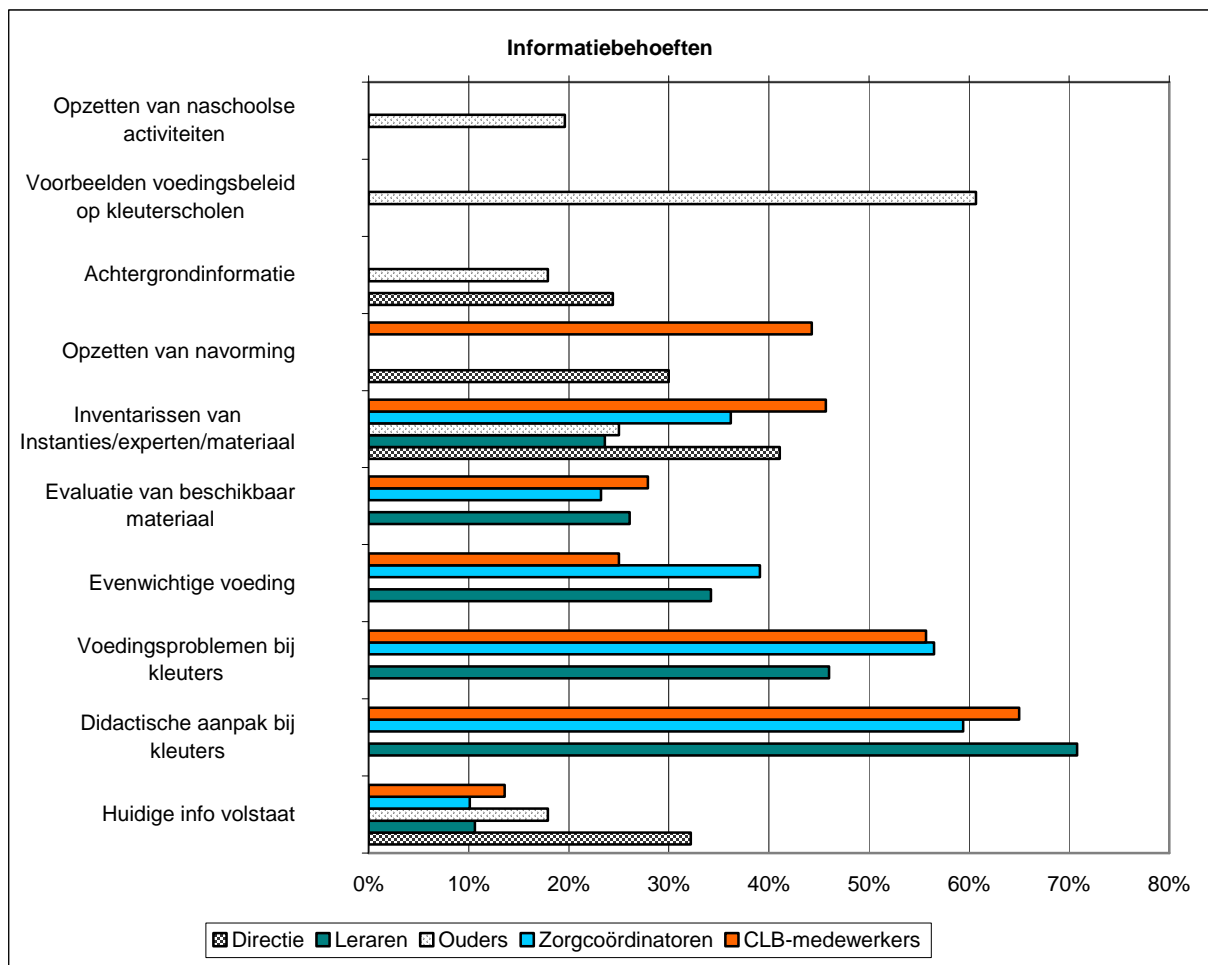
Het in kaart brengen van de informatiebehoeften rond voeding en het evalueren van de geschiktheid van een aantal hulpmiddelen om deze informatie op te sporen, was een belangrijk thema in onze bevraging.

Alle betrokken groepen hebben een **grote nood aan bijkomende informatie** om met kleuters rond evenwichtige voeding te kunnen werken.

Het soort informatie waar de respondenten het meest behoefte aan hebben, hangt samen met de functie die ze op school vervullen:

- Zo hebben **directies** vooral nood aan inventarissen, terwijl **leraren** vooral vragen naar informatie rond een didactische aanpak bij kleuters.
- Ook **zorgcoördinatoren** en **CLB -medewerkers** hebben nood aan meer info rond een didactische aanpak, maar bijna evenzeer aan meer info over voedingsproblemen bij kleuters.
- **Ouders** hebben vanuit hun engagement in ouder- of schoolraad dan weer meest behoefte aan voorbeelden van voedingsbeleid op andere kleuterscholen.

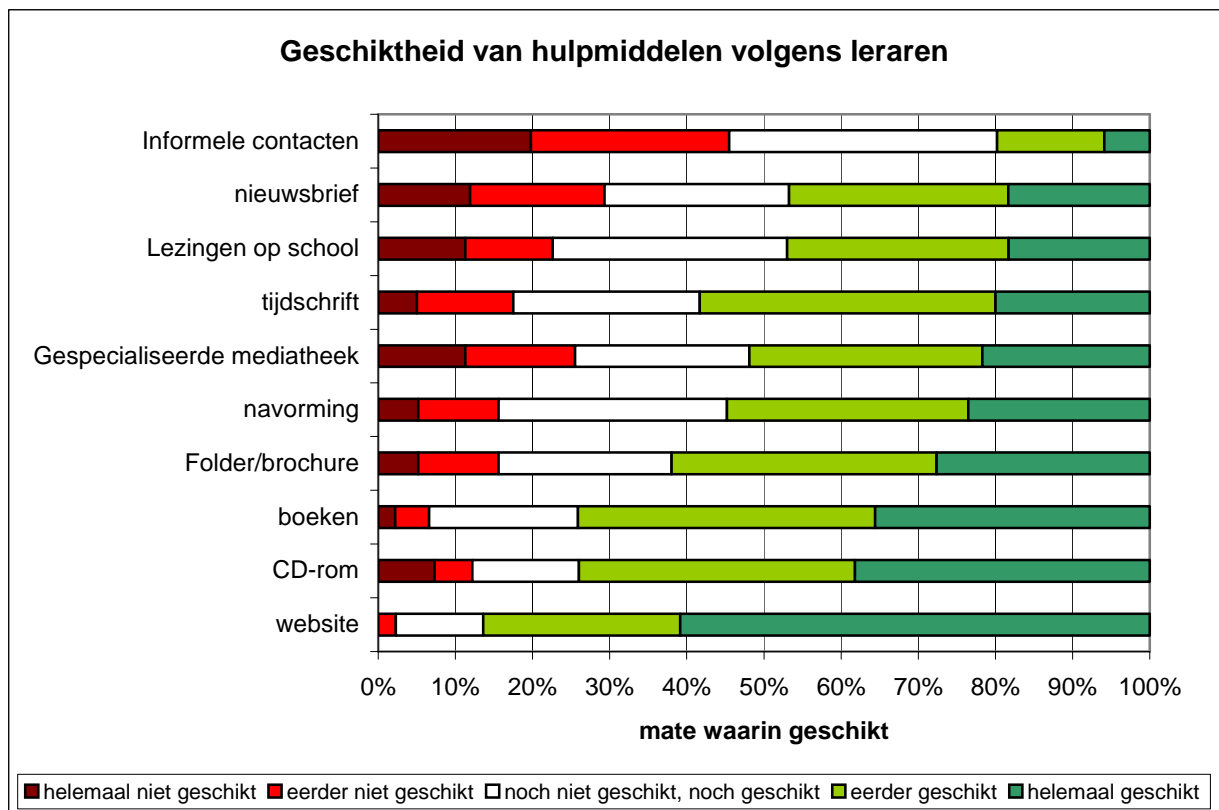
Grafiek 32: informatiebehoeften rond voeding



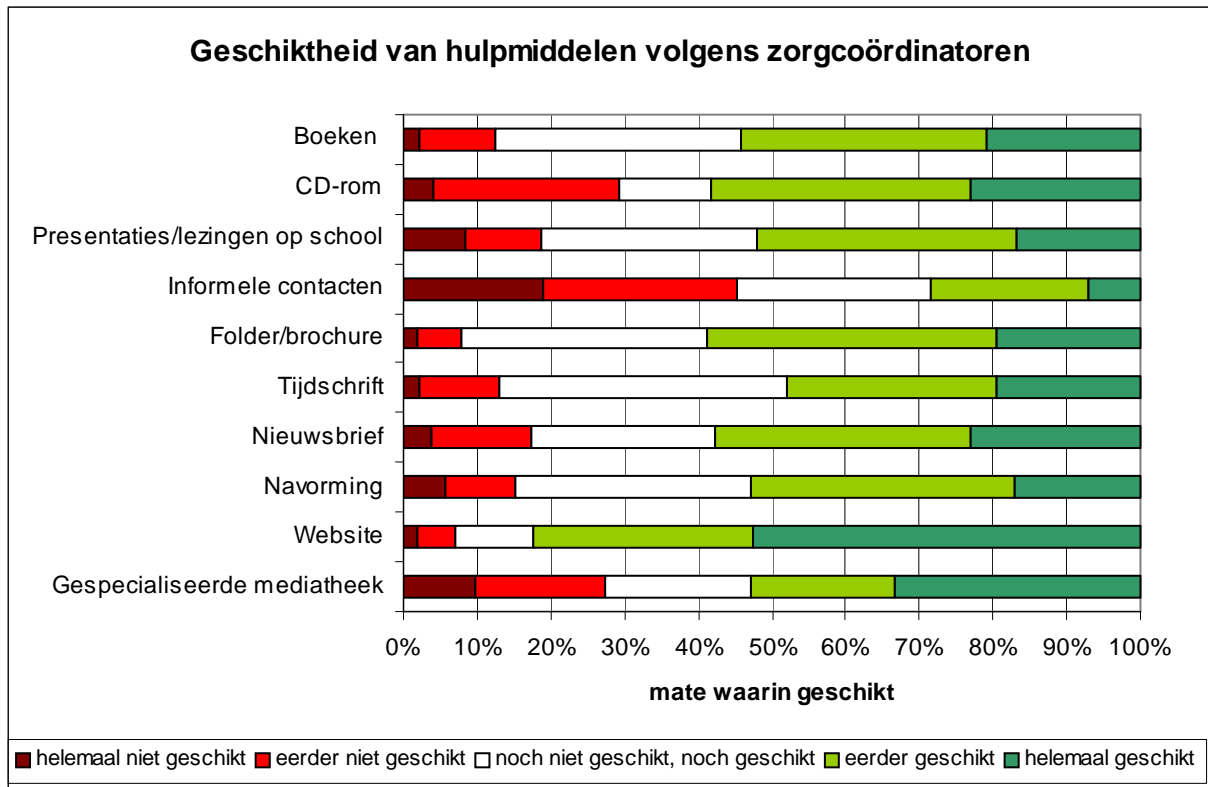
Alle bevroagde groepen zijn het erover eens dat een **website het meest geschikte hulpmiddel** is om materiaal of informatie over evenwichtige voeding op te zoeken. Ook de meeste andere opgesomde mogelijke hulpmiddelen worden door een meerderheid van de leraren, zorgcoördinatoren en CLB- medewerkers positief beoordeeld. De **minder geschikte hulpmiddelen** variëren naargelang van de responsgroep:

- Informele contacten vormen voor een meerderheid van de **leraren** duidelijk minder geschikt
- Meer dan de helft van de **zorgcoördinatoren** vinden naast "informele contacten" ook "tijdschrift" een minder geschikt medium om informatie over evenwichtige voeding te verzamelen.
- Minder dan de helft van de **CLB -medewerkers** vinden "tijdschrift" , "presentaties/lezingen op school" of "boeken" een geslaagd medium.

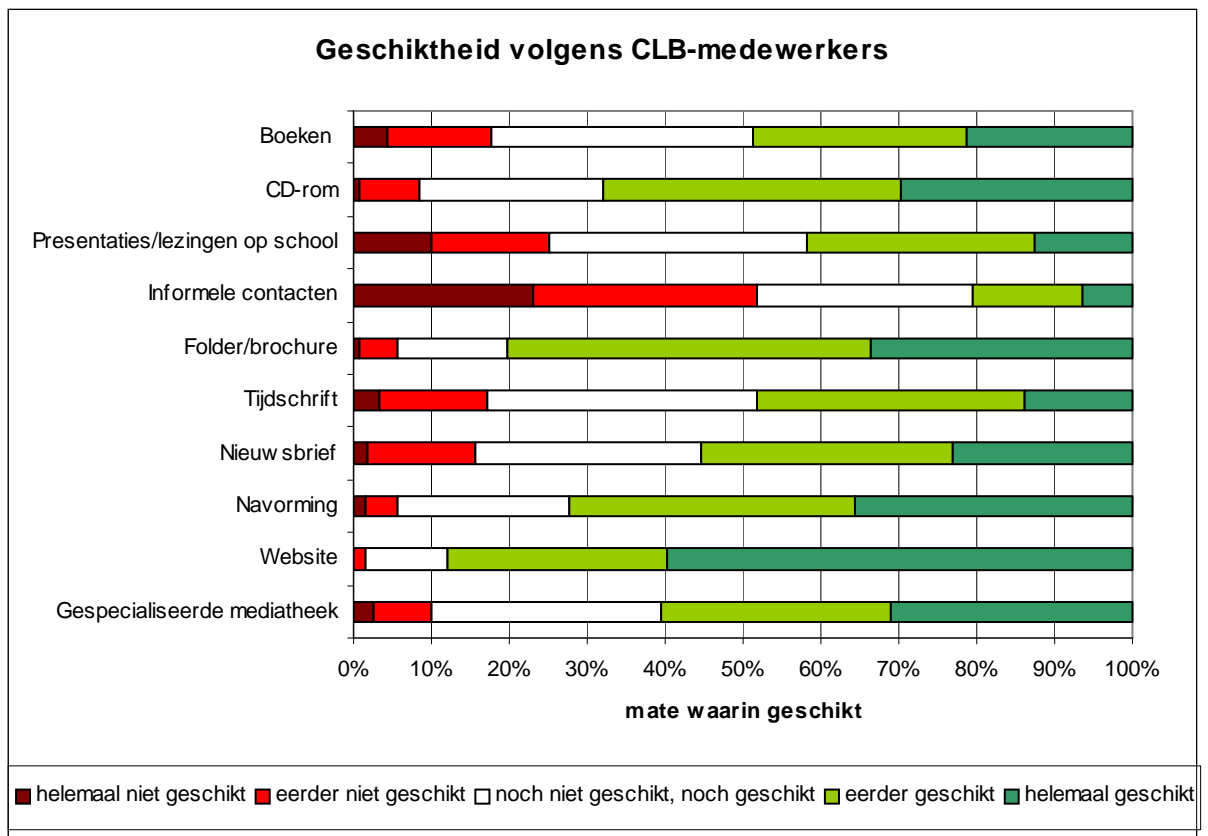
Grafiek 33: Hulpmiddelen om info over voeding op te zoeken : geschiktheid volgens leraren



Grafiek 34: Hulpmiddelen om info over voeding op te zoeken : geschiktheid volgens zorgcoördinatoren



Grafiek 35: Hulpmiddelen om info over voeding op te zoeken : geschiktheid volgens CLB-medewerkers



8 KNELPUNTEN OM ROND VOEDING TE WERKEN OP SCHOOL

Een inventarisatie van de knelpunten om rond voeding te werken op school, mocht zeker niet ontbreken in onze bevraging die tot doel had een verkennend onderzoek te doen voor een project dat evenwichtige voeding op school wou stimuleren.

In onderstaande tabel volgt een overzicht van de top 10 van de knelpunten die de verschillende schoolmedewerkers aangeven om te werken rond evenwichtige voeding op de kleuterschool.

Tabel 57: Overzicht van de knelpunten om op school rond voeding te werken

	directie	Zorgcoördinatoren	leraren	Medewerkers bij de maaltijd	CLB-medewerkers
1	Gebrek aan financiële middelen (48,9%)	Niet specifiek opgenomen in mijn takenpakket (49,3%)	Te weinig geschikt didactisch materiaal (42,2%)	Niet specifiek opgenomen in mijn takenpakket (26,9%)	Tijdsgebrek (75%)
2	Tijdsgebrek (24,4%)	Tijdsgebrek (40,6%)	Tijdsgebrek (35,4%)	Te weinig inspraak in de samenstelling van de maaltijd (23,9%)	Te weinig interesse van ouders (33,6%)
3	Te weinig interesse van ouders (24,4%)	Te weinig interesse van ouders (24,6%)	Te weinig interesse van ouders (23,6%)	Tijdsgebrek (20,9%)	Personeelsgebrek (32,1%)
4	Personeelsgebrek (22,2%)	Te weinig geschikt didactisch materiaal (18,8%)	Niet specifiek opgenomen in mijn takenpakket (16,8%)	Ouders vinden dit niet belangrijk (16,4%)	Gebrek aan opleiding qua pedagogische vaardigheden voor dit thema (25,7%)
5	Onduidelijkheid van wat van de school verwacht wordt (20%)	Gebrek aan opleiding qua pedagogische vaardigheden voor dit thema (17,4%)	Gebrek aan opleiding ivm didactische vaardigheden rond voeding (13,7%)	Te weinig budget (14,9%)	Niet specifiek opgenomen in mijn takenpakket (22,9%)
6	Te weinig steun van de overheid (15,6%)	Te weinig interesse van leraren (13%)	Tekort aan kennis over evenwichtige voeding (13%)	Kleuters lusten het niet (13,4%)	Te weinig geschikt didactisch materiaal (21,4%)
7	Gebrek aan goed opgeleid personeel voor thema voeding (15,6%)	Tekort aan intercollegiaal overleg (13%)	Te weinig interesse van de kleuters (10,6%)	Gebrek aan opleiding rond evenwichtige voeding (7,5%)	Te weinig interesse van de school (18,6%)
8	Gebrek aan ondersteuning vanuit gespecialiseerde instanties (13,3%)	Tekort aan kennis over evenwichtige voeding (10,1%)	Te weinig interesse van leraren (6,2%)	Tekort aan kennis over evenwichtige voeding (7,5%)	School te weinig op de hoogte van het aanbod van het CLB (17,9%)
9	Tekort aan informatie over voorzieningen (11,1%)	Te weinig steun vanuit directie (4,3%)	Tekort aan intercollegiaal overleg (5%)	Tekort aan intercollegiaal overleg (4,5%)	Te weinig interesse van leraren (15%)
10	De school geeft voorrang aan andere prioriteiten (11,1%)	Te weinig interesse van de kleuters (4,3%)	Te weinig steun vanuit directie (2,5%)	Te weinig steun vanuit directie (3%)	Gebrek aan financiële middelen (15%)

De overgrote meerderheid van alle respondentengroepen signaleert **meerdere knelpunten** om rond voeding te werken.

Welke knelpunten als belangrijk ervaren worden, verschilt naargelang de doelgroep:

- Voor **directies** primeert vooral het gebrek aan financiële middelen;
- voor **leraren** gaat het vooral om het gebrek aan geschikt didactisch materiaal;
- voor **zorgcoördinatoren** en **medewerkers bij de maaltijd** is de voornaamste hinderpaal dat voeding niet specifiek in hun takenpakket opgenomen is;
- terwijl de **CLB -medewerkers** tijdsgebrek als het knelpunt bij uitstek signaleren.

9 DE SPECIFIEKE WERKING VAN HET CLB ROND VOEDING

Het CLB heeft een eigen taak binnen de werking rond evenwichtige voeding. Om een stand van zaken op te maken, peilden we naar:

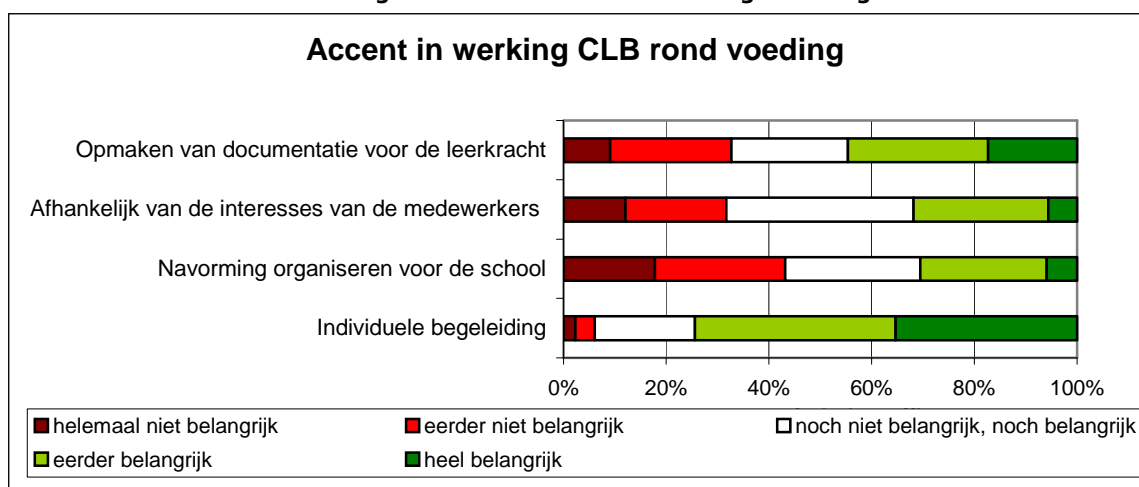
- Werkt het CLB rond voeding?
- Waar ligt het accent in de werking van het CLB rond evenwichtige voeding?
- Welke begeleiding biedt het CLB als er overgewicht vastgesteld wordt?
- In hoeverre gaan CLB- medewerkers akkoord met een aantal uitspraken rond het CLB en evenwichtige voeding?

In **zo goed als alle CLB's** (96.4%- 135 CLB- medewerkers) wordt op één of andere manier rond voeding gewerkt.

Individuele begeleiding vormt in de werking van het CLB rond voeding het voornaamste element:

- ongeveer drie kwart van de CLB- medewerkers geven aan dat **individuele begeleiding** een belangrijk tot heel belangrijk accent is in de werking van het CLB rond evenwichtige voeding.
- **Opmaken van documentatie voor de leerkracht** is volgens meer dan 4 op 10 CLB's belangrijk tot heel belangrijk in de werking van het CLB rond voeding.
- **Navorming organiseren voor de school** is in ongeveer 3 op 10 CLB's een belangrijk tot heel belangrijk accent in de werking.
- Ook de **interesses van de medewerkers van het CLB** speelt in ongeveer 3 op 10 CLB's een belangrijke tot heel belangrijke rol.

Grafiek 36: Accent in de werking van het CLB rond evenwichtige voeding



Alle CLB's bieden één of andere vorm van **begeleiding** aan als er bij een kind **overgewicht** vastgesteld wordt:

- Een gesprek met het kind vindt in bijna 9 op 10 gevallen plaats.
- Verder worden nog in meer dan 8 op 10 CLB's een infobrochure meegegeven, doorverwezen naar een gespecialiseerde instantie en/of een gesprek met de ouders gevoerd.
- In bijna 1/3^{de} van de CLB's volgt er ook een gesprek met de leraar.

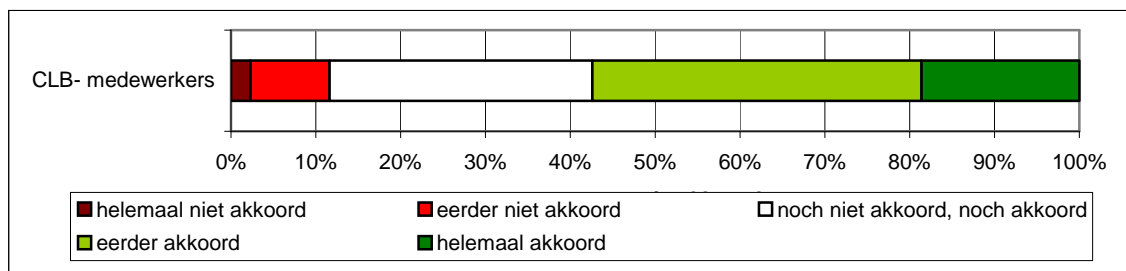
Tabel 58: begeleiding van het CLB als overgewicht vastgesteld wordt

	N	%
Gesprek met het kind	125	89.3%
Informatiebrochure meegeven	120	85.7%
Doorverwijzing naar gespecialiseerde instantie	120	85.7%
Gesprek met ouders	117	83.6%
Gesprek met leerkracht	45	32.1%
Andere begeleiding vanuit CLB	14	10.0%
Geen begeleiding vanuit CLB	0	0.0%

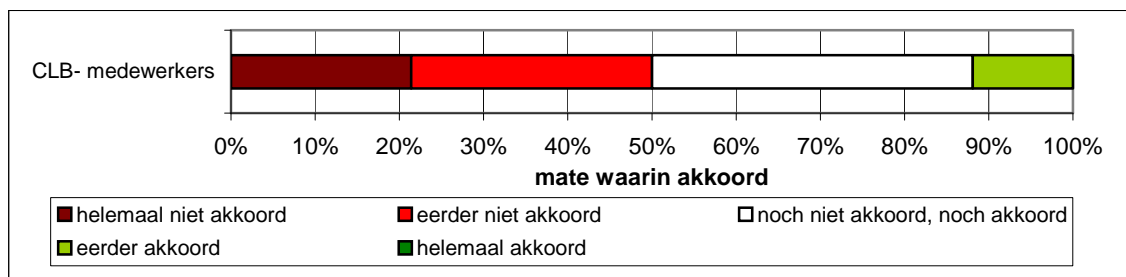
Wat de **meningen van CLB- medewerkers** over de specifieke werking van het CLB in het kader van voeding betreft:

- Een ruime meerderheid vindt dat werken rond evenwichtige voeding wel degelijk een opdracht is voor het CLB.
- CLB- medewerkers gaan merendeels niet akkoord met de uitspraak "Scholen vinden de inbreng van het CLB rond evenwichtige voeding overbodig"

Grafiek 37: Mening van CLB-medewerkers over: "Werken rond evenwichtige voeding is een opdracht voor het CLB"



Grafiek 38: Mening van CLB-medewerkers over: "Scholen vinden de inbreng van het CLB rond evenwichtige voeding overbodig"



10 ALGEMEEN BESLUIT

Voor dit onderzoek werden 358 Vlaamse (kleuter)scholen en alle hoofdkantoren van de CLB's uitgenodigd om mee te werken aan een schriftelijke bevraging. Gezien een geringe respons, namelijk tussen 1/4^{de} en 1/5^{de}, afhankelijk van de bevroagde doelgroep, zijn de resultaten niet representatief voor de Vlaamse scholenpopulatie. Er namen meer dan gemiddeld methodescholen en scholen uit het Buitengewoon Onderwijs deel aan de bevraging. Gezien het om een verkennend onderzoek gaat, is de veralgemeenbaarheid geen absolute noodzaak.

Vergelijking van dit onderzoek met voorgaand onderzoek, blijkt niet mogelijk vermits de bevraging in dit onderzoek enkel de kleuterscholen betreft, in tegenstelling tot andere onderzoeken waarbij de hele basisschool betrokken wordt.

Dit zijn de belangrijkste resultaten :

Stand van zaken van het voedingsbeleid op de kleuterschool

De eerste en een belangrijke vaststelling die gedaan werd, is dat **scholen geregeld initiatieven plannen rond gezondheidsbevordering** voor kleuters. Dat gaat van het organiseren van een gezond ontbijt tot het instellen van een wekelijkse fruitdag, het inrichten van een studiedag voor leraren of een infovond voor ouders. Directies zijn geïnteresseerd om te blijven werken rond dit thema. Vanzelfsprekend zijn er vele andere aspecten waar er binnen het schoolbeleid aandacht aan wordt besteed. Toch staat het voedingsbeleid, en meer daarvan de dranken en voeding die op school gebruikt worden, bovenaan het lijstje van aandachtspunten.

In ruim 8 op 10 scholen bestaan er afspraken en regels over het gebruik van voeding op school, waarvan het bij meer dan de helft om mondelinge afspraken gaat. Vooral leraren, ouders (van ouder- of schoolraad) en zorgcoördinatoren, geven aan op de hoogte te zijn van deze afspraken. Meest gebruikte kanaal om op de hoogte te komen van het voedingsbeleid op een school is de personeelsvergadering voor de schoolmedewerkers, een brief voor de ouders, en een informatiemoment voor CLB-medewerkers. Deze informatie moet het vaakst zelf opgevraagd worden, vooral door CLB-medewerkers en leraren. In de meerderheid van de scholen is er inspraak van de schoolmedewerkers in het voedingsbeleid. Ongeveer de helft van de bevroagde ouders heeft inspraak in het voedingsbeleid van de school via de school- of ouderraad waarin ze participeren. Het thema voeding staat trouwens in 2/3^{de} van de ouderraden wel eens op de agenda.

Er wordt op scholen heel wat gecommuniceerd over voeding, door verschillende betrokkenen, via diverse kanalen. Leraren en directies nemen daarvoor het meest het initiatief. De communicatiekanalen die men daarvoor meest gebruikt zijn : ***schoolvergaderingen en -raden*** (directies, leraren en ouders), het ***oudercontact*** (leraren en ouders) en ***toevallige gesprekken*** bij leraren onderling.

Over het algemeen zijn ***de betrokkenen vrij tevreden*** over de diverse aspecten van het voedingsbeleid op school. Wel valt het op dat ***bij alle bevroegde groepen de tevredenheid met het vormingsaanbod rond evenwichtige voeding op school minder*** is.

De helft van de bevroegde scholen biedt een ***warme middagmaaltijd*** aan, meestal door een extern bedrijf aangeleverd in een warmhoudende containerverpakking. Belangrijkste criteria voor de samenstelling van de maaltijden zijn : evenwichtige voeding en kostprijs. De samenstelling van de maaltijden is iets wat vrijwel autonoom door directies beslist wordt.

Wat de praktische *gang van zaken bij de maaltijd* betreft, stellen we vast dat zowel onderwijzend personeel als onderhoudspersoneel het meest ingeschakeld worden voor de begeleiding van de maaltijden voor kleuters en volgens zo goed als alle medewerkers moeten de kleuters proeven van wat op hun bord ligt en alles opeten.

De voorzieningen voor het drinken van water zijn op de meeste scholen voorradig : er zijn wasbakken in de meeste klassen, in 7 op 10 scholen zijn er bekertjes om water te drinken en ook de waterfonteinjes vinden stilaan ingang. Op de meeste scholen bestaat er echter een vast moment waarop de kinderen samen kunnen drinken. Een verwant thema is het plasbeleid, waaruit we kunnen opmaken dat er in de meeste scholen aparte toiletten voor kleuters zijn, die zich dicht bij de klassen bevinden. Kleuters gaan op vaste momenten naar het toilet, maar mogen dat ook op een ander ogenblik doen.

De meeste regels en afspraken die op school rond voeding gemaakt worden, betreffen de tussendoortjes. In de meeste scholen nemen de kleuters iets mee van thuis waarbij een derde mag kiezen wat, en twee derde enkel iets gezonds mag meebrengen. Sommige scholen bieden zelf fruit aan, wellicht voor de wekelijkse fruitdag, of een droge koek. Het is duidelijk dat de meeste leraren aanvullende afspraken maken voor hun klas, zowel voor wat tussendoortjes betreft, maar ook voor traktaties en uitstapjes : daarbij gaat het vooral om het verbieden van snoep, chocolade(koeken) en frisdrank. Hoewel snoep in vele scholen geweerd wordt, wordt dit in meer dan 4 op 10 scholen meegebracht als traktatie voor verjaardagen.

Voeding op school komt ook aan bod op allerlei schoolevenementen en acties die scholen organiseren. In methodescholen wordt daarvoor het meest gewerkt aan gezonde alternatieven, en kan daarbij gerekend worden op een grote input van de ouders. Hulp van ouders, is ook een gegeven waardoor sommige activiteiten in de klas makkelijker kunnen verlopen en waar gretig gebruik van wordt gemaakt door leraren (meer dan 8 op 10) : die hulp wordt het meest ingezet bij knutsel- en kookactiviteiten.

Samenwerking rond voeding op school

Er bestaan verschillende instanties waarbij een school terecht kan voor ondersteuning op vlak van voedingsbeleid : het CLB is daarbij de meest geraadpleegde professionele organisatie. Het tweede meest geraadpleegde orgaan waarmee directies samenwerken rond voeding, blijkt de ouderraad te zijn. Uit een bevraging van de kennis van het aanbod rond voeding van diverse professionele organisaties, kunnen we echter vaststellen dat de kennis van directies en zorgcoördinatoren het grootst is van het CLB, de Christelijke mutualiteit en Kind en Gezin, en bijgevolg andere talrijke organisaties met een interessant aanbod weinig tot niet bekend zijn.

Wat de werking van het CLB rond voeding betreft, is het zo dat zij inderdaad aangeven op dat terrein actief te zijn en dit als een opdracht van het CLB beschouwen. De nadruk die daarbij gelegd wordt, ligt op de individuele begeleiding van kinderen. De begeleiding van kinderen met overgewicht, gebeurt vnl. in de vorm van gesprekken met de kinderen en het meegeven van een infobrochure.

Informatiebehoeften rond voeding

Om vast te stellen of er wel degelijk nood is aan meer informatie bij schoolmedewerkers om rond gezondheidsbevordering te werken, peilden we eerst o.a. naar hun visie op voedingsproblemen van kleuters. Daaruit stelden we vast dat de meeste actoren als pijnpunten aangeven: dat kleuters te weinig fruit en teveel suiker eten en teveel frisdrank nuttigen. De verantwoordelijkheid wordt daarvoor gelegd bij de ouders. De meeste actoren, maar niet iedereen, gaan ermee akkoord dat er op school iets aan gedaan wordt. De meeste bevraagde personen zien in het aanleren van een evenwichtig voedingspatroon voor de school een rol weggelegd, en het belang van de leraar als voorbeeldfunctie wordt daarbij ook ingezien.

Uit een aantal voorgelegde stellingen kunnen we besluiten dat er nog gewerkt kan worden aan de kennis die schoolmedewerkers hebben over evenwichtige voeding. Het gaat hierbij niet alleen over kennis over evenwichtige voeding, maar ook over kennis van het aanbod van diverse organisaties rond voeding, de plaatsen waar men materialen en informatie kan vinden erover enz. Bij alle betrokken groepen blijkt de nood aan bijkomende informatie te bestaan, waarbij het soort informatie afhankelijk is van de functie die ze op school uitoefenen. Een website wordt aangeduid als ideaal hulpmiddel voor het opzoeken van info of materialen over evenwichtige voeding.

Knelpunten om rond voeding te werken op school

Uit al het voorgaande komen alvast enkele knelpunten aan bod wanneer het gaat over het werken aan gezondheidsbevordering bij kleuters. De bevroegde groepen kregen echter ook de kans om zelf de knelpunten aan te duiden. Voor **directies** primeert vooral het gebrek aan financiële middelen; voor **leraren** gaat het vooral om het gebrek aan geschikt didactisch materiaal; **zorgcoördinatoren** en **medewerkers bij de maaltijd** geven aan dat voeding niet specifiek in hun takenpakket opgenomen is terwijl de **CLB - medewerkers** tijdsgebrek als het knelpunt bij uitstek signaleren.

11 AANDACHTSPUNTEN

Uit dit verkennend onderzoek bij schoolmedewerkers van kleuterscholen, kunnen we enkele aandachtspunten naar voor brengen :

Het is alvast duidelijk dat scholen actief bezig zijn rond gezondheidsbevordering. Toch wijst de manier van communiceren over dit onderwerp, op een nogal **ongestructureerde aanpak** ervan. Reglementen of afspraken die veelal mondeling gemaakt worden, inspraakkanalen die zeer divers worden ingezet, thema's die voor inspraak vatbaar zijn of niet,... kortom : een goed omkaderd beleid rond gezondheidsbevordering, ontbreekt op de meeste scholen. De talrijke 'prikacties' die georganiseerd worden rond gezondheid bevestigen dit : men heeft goede bedoelingen maar mist knowhow.

Slechts een kleine minderheid van de schoolmedewerkers heeft kennis van de talrijke organisaties die een aanbod hebben rond gezondheidsbevordering, de samenwerking ermee is zelfs ondermaats te noemen. Organisaties waarvan men het aanbod kent, zijn deze waar men op persoonlijk vlak mee in contact komt : Kind en Gezin, de mutualiteit en nog een heel klein beetje de gezinsbond. Dat zegt dan weer iets over de **bekendmaking van de organisaties over hun aanbod**. Er bestaat heel veel informatie, vanuit verschillende organisaties, en het zou goed zijn om het **aanbod te centraliseren** op een website volgens de ontvangers die erdoor gediend kunnen worden. Dit probleem wordt al gedeeltelijk ingevuld door het recente initiatief van de VLOR waarvoor de website www.gezondopschool.be werd gelanceerd.

Voor de leraren ligt de klemtoon dan weer op didactisch materiaal voor de kleuterklas, waarvan er te weinig bestaat voor kleuters. Leraren ontwikkelen zelf wel materialen, maar missen de kennis van waardevolle vindplaatsen voor het opzoeken van informatie daarvoor. Ze hebben nood aan één **website met daarop de nodige informatie en materialen**, specifiek voor gebruik in de kleuterklas. Toch zal het in de allereerste plaats noodzakelijk zijn om te werken aan de vorming van leraren over het belang van evenwichtige voeding en beweging en het belang om er vanuit de school aan te werken. Leraren die over de juiste en nodige kennis beschikken, kunnen deze ook overbrengen naar kleuters.

Voor de directies is er **duidelijkheid nodig vanuit het beleid** : wat wordt er precies verwacht van de scholen, welke financiële middelen worden er tegenover geplaatst, wat mag er tot de taken van de zorgcoördinator gerekend worden, met welke organisaties

kan samengewerkt worden, ... Daarenboven is er voor directies een **vorming** nodig over de manier waarop de school met een gestructureerde aanpak en onderbouwd met een duidelijke visie kan werken aan gezondheidsbevordering. Maar ook hier is er allereerst nood aan een basisvorming over evenwichtige voeding. Directies moeten hoe dan ook beseffen dat zij een belangrijke schakel vormen in het doorgeven van informatie naar hun medewerkers, naar de kinderen en hun ouders, en hiervoor een communicatiestrategie moeten bepalen. De beperkte medewerking aan dit onderzoek bij verschillende doelgroepen geeft ons immers het gevoel dat de directeur in verschillende scholen de informatie filtert. Het zou jammer zijn mocht dit ook gebeuren met informatie of materialen rond gezondheidsbevordering.

De kennis van CLB-medewerkers om te werken rond gezondheidsbevordering bij kleuters is vrij groot. Jammer genoeg is hun inbreng momenteel in de meeste gevallen beperkt tot de individuele begeleiding van kinderen en springt men niet op **een integrale manier** om met het thema op de school. We wijzen hier ook op de **passieve vorm van communiceren over gezondheidszorg** die de bovenhand neemt, ten nadele van het gebruik van actieve communicatie.

GERAADPLEEGDE BRONNEN

1. Huybrechts, I., Matthys C. & De Henauw, S. (2004). "Het voedingsprofiel van de Vlaamse kleuter". JGZ, 3, 49-55.
2. <http://www.ond.vlaanderen.be/nieuws/2006p/files/intentieverklaring-26-01-2006.pdf>
3. <http://www.vig.be> ("Onderzoek naar voeding en tabakspreventie op school")
4. NIGZ, (2005). "Schoolslag-checklist".
<http://ws5.e-vision.nl/gezondeschool/upload/schoolslag-checklist2-0.pdf>, geraadpleegd op 8 september 2005.
5. Bonnewyn, S. & Starquit, G. (2005). "Gearomatiseerd water. Suiker in een flesje". Test-Aankoop, 489, 18-19.

BIJLAGEN

Begeleidende brief vragenlijst directies

Gent, 24 november 2005

Geachte directie,

Kinderen en gezonde voeding: de media staan er bol van. Dat er voor scholen op dit terrein een belangrijke taak is weggelegd, daar lijkt iedereen het over eens. Maar hoe pakt een school dat aan? Hoe zit het trouwens met voeding op scholen? Daarover bestaat nog veel onduidelijkheid. Net daarom heeft de Arteveldehogeschool Gent een onderzoeksproject opgezet rond dit thema, samen met experts uit het werkveld en verschillende instanties die actief zijn rond het thema 'evenwichtige voeding': de vakgroep Maatschappelijke Gezondheidszorg van de Universiteit Gent, het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie (VIG), het Lokaal Gezondheidsoverleg (LOGO), het Nutrition Information Centre (NICE), de Vlaamse Confederatie van Ouderverenigingen (VCOV), het CLB, de Pedagogische Begeleidingsdiensten en het Ministerie van Onderwijs.

De bedoeling van deze bevraging is de huidige stand van zaken, noden en behoeften van scholen rond evenwichtige voeding in kaart te brengen.

De enquête (zie bijlage) maakt deel uit van een ruimer onderzoeksproject. Het onderzoek omvat verschillende fasen:

- De eerste is een onderzoeksfase waarin wordt gepeild naar de huidige situatie rond evenwichtige voeding in scholen. Daarbij willen we ook een beeld krijgen van de specifieke noden en behoeften van de leraren, de directie, de zorgcoördinatoren, het ondersteunend personeel, de begeleidende instanties (CLB) en de ouders.
- In de ontwikkelingsfase willen we komen tot een waaier aan boodschappen, waaruit de toekomstige gebruiker een keuze kan maken afhankelijk van de eigen behoeften. Het concrete resultaat van dit project wordt onder meer een website, speel- en leermateriaal en een ideeënbus met tips om rond evenwichtige voeding op school te werken. Verder wordt er een strategisch plan "gezondheidseducatie" ontwikkeld dat bruikbaar is binnen de beleidsruimte die scholen op dit terrein hebben.
- Vervolgens komt de try-out fase: uittesten en bijsturen van de ontwikkelde strategieën in een aantal pilotscholen.
- In de evaluatiefase wordt het project in de testscholen geëvalueerd en vergeleken met scholen die niet in het pilootproject betrokken waren. Bij een gunstige beoordeling kan een model op grotere schaal worden uitgewerkt, waardoor scholen bijvoorbeeld een label 'gezonde school' kunnen krijgen.

Uw school werd op een toevallige wijze geselecteerd uit het scholenbestand dat ons door het Ministerie van Onderwijs ter beschikking gesteld werd. Of uw school al dan niet veel inspanningen levert op het vlak van evenwichtige voeding, het is hoe dan ook belangrijk dat dit in kaart kan worden gebracht. Het is dus sowieso zinvol dat u deze vragenlijst invult: we krijgen pas een volledig beeld als alle geselecteerden deelnemen aan de bevraging. Ook uw mening is dus van belang als we dit onderzoek tot een goed einde willen brengen. We willen u alvast bij voorbaat bedanken.

De antwoorden op de vragenlijst zijn trouwens strikt vertrouwelijk. Om de bescherming van uw persoonlijke levenssfeer en de privacy van de school te verzekeren worden uw antwoorden anoniem behandeld. De naam van de school wordt immers van bij het begin van de verwerking vervangen door een identificatienummer.

Hoe kan u meewerken aan dit onderzoek?

In deze omslag zitten alle vragenlijsten en antwoordomslagen die voor uw school bestemd zijn. Mogen wij u vragen om deze aan de verschillende respondenten te bezorgen:

- een vragenlijst met antwoordomslag voor de leraren kleuteronderwijs, 1 per leeftijdsgroep;
- een vragenlijst met antwoordomslag voor de zorgcoördinator (of preventieadviseur of andere beleidsondersteuner), indien hiervoor iemand op de school aangesteld is;
- een vragenlijst met antwoordomslag voor een persoon die betrokken is bij het opdienen van de schoolmaaltijd of toezicht houdt in de refter;
- een vragenlijst met antwoordomslag voor de voorzitter van de ouderraad of de vertegenwoordiger van de ouders in de schoolraad.

De vragenlijst invullen vergt overigens niet zo veel inspanning:

- het invullen van uw vragenlijst duurt ongeveer 30 minuten;
- u kan uw antwoord inkleuren of aankruisen (behalve voor de vakjes waarin u een cijfer invult – gelieve daar binnen de vakjes te blijven en zo duidelijk mogelijk te schrijven);
- de ingevulde vragenlijst kunt u in de bijgevoegde omslag en zonder postzegel terugsturen – bedankt alvast om dat zo snel mogelijk en liefst vóór half januari te doen.

Heeft u nog vragen rond het project of het invullen van de vragenlijst, dan mag u altijd contact met ons opnemen. U kan daarvoor An De Riek of Isabelle Wittebroodt contacteren, op dinsdagvoormiddag en donderdag op volgend telefoonnummer : 09 218 73 73 of op onderstaande e-mailadressen van de onderzoekers.

Om de resultaten van deze bevraging te kunnen opvolgen, wordt er tijdens het project een website ontwikkeld <http://project.arteveldehs.be/oko/voeding> : daarop kunt u als medewerker aan deze enquête de resultaten van het onderzoek bekijken. Wij zijn alvast benieuwd naar deze resultaten. Ze zullen er ongetwijfeld voor zorgen dat binnen afzienbare tijd ook tal van andere scholen verdere stappen kunnen zetten richting evenwichtige voeding...

Met vriendelijke groeten en dank bij voorbaat,

Caroline Detavernier Hilde Van Houte
Opleidingsdirecteur Projectcoördinator

An De Riek Isabelle Wittebroodt
Onderzoeksmedewerker Onderzoeksmedewerker
an.deriek@arteveldehs.be isabelle.wittebroodt@arteveldehs.be



12834

Beste directie,
om deze vragenlijst te starten, willen we graag enkele algemene gegevens vragen
omtrent uzelf en uw school.

Naam van de school :
postcode :
gemeente :

Geslacht
 mannelijk
 vrouwelijk

Leeftijd :
 jaar

Hoelang bent u al werkzaam als directeur? Indien het in te vullen getal kleiner is dan 10,
gebruik dan het rechter vakje.

jaar

Hoelang kleuterklassen zijn er op de school/afdeling waar u directeur bent?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7 of meer

Zijn er specifieke kenmerken van de school die van belang kunnen zijn, zoals volgende
kenmerken. Kruis de verschillende mogelijkheden aan wat van toepassing is en vul eventueel
aan.

- concentratie van kansarme leerlingen
- concentratie van leerlingen van allochtone origine
- concentratie van anderstalige leerlingen
- concentratie van specifieke religies zoals joden, moslims
- MOS-school (Milieuzorg Op School)
- Bijzondere aandacht voor projectonderwijs
- Andere. Welke?



12834

Zijn volgende beheerstructuren of adviesraden waarin ouders vertegenwoordigd zijn, aanwezig in
de school? Kruis aan wat van toepassing is.

- ouderraad
- schoolraad
- andere. Welke?

Bestaat er een afzonderlijke beheersstructuur of adviesraad waarin ouders vertegenwoordigd
zijn voor het kleuteronderwijs?

- ja
- nee

Volgende vragen betreffen het voedingsbeleid op de kleuterschool/kleuterafdeling.

*Met voedingsbeleid bedoelen we de regels en afspraken die rond voeding op school
gemaakt worden.*

1. Beschikt de school over een reglement/afspraken rond voeding op school?

- ja, over een schriftelijk reglement
- ja, maar enkel over mondelinge of impliciete afspraken
- nee

**Indien er een schriftelijk reglement is, wil u enkel het gedeelte rond voeding in bijlage
toevoegen, aub. of de mondelinge/impliciete afspraken hierover kort weergeven.**

2. Welke initiatieven nam de school vorig schooljaar rond evenwichtige voeding? Welke worden
gepland voor dit schooljaar?

- ja
- nee

3. Bestaat er in de school interesse om in de toekomst (verder) rond het thema evenwichtige
voeding te werken?



12834

4. In welke maand wordt er beslist welke thema's de school wil uitwerken gedurende het komende schooljaar?

- | | |
|-----------------------------------|------------------------------------|
| <input type="checkbox"/> januari | <input type="checkbox"/> juli |
| <input type="checkbox"/> februari | <input type="checkbox"/> augustus |
| <input type="checkbox"/> maart | <input type="checkbox"/> september |
| <input type="checkbox"/> april | <input type="checkbox"/> oktober |
| <input type="checkbox"/> mei | <input type="checkbox"/> november |
| <input type="checkbox"/> juni | <input type="checkbox"/> december |

5. Hoe belangrijk vindt u het dat de school belang hecht aan volgende aspecten? Kruis bij de opgesomde items een quotatie aan van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor helemaal niet belangrijk en 5 voor heel belangrijk.

	1	2	3	4	5
de dranken en de voeding die de school aanbiedt	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
gezondheidseducatie rond voeding	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
gezondheidseducatie rond andere thema's	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
sport en beweging (o.a. infrastructuur, variatie in aanbod, naschoolse activiteiten)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
zorgaanbod/psychologische en sociale ondersteuning	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
gezond schoolklimaat (hygiëne, veiligheid, verkeersveiligheid,...)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
ouderparticipatie (ouders mogen meebeslissen op school)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
milieuvriendelijke school (gescheiden afvalinzameling, ...)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

6. Met welke organisaties en/of deskundigen werkt u samen rond evenwichtige voeding? U mag meerdere antwoordalternatieven aankruisen.

- CLB
- LOGO (lokaal gezondheidsoverleg)
- medische praktijk/groepspraktijk, schoolarts
- mutualiteit
- ouderraad
- koepel van ouderverenigingen
- gemeentelijke diensten
- preventie-adviseur
- zorgcoördinator
- logopedist
- verpleegkundige
- diëtist
- andere. Welke?
- geen samenwerking rond evenwichtige voeding. Ga naar vraag 8.



12834

7. Voor welke activiteiten omtrent evenwichtige voeding werkt u samen met deze organisaties en/of deskundigen? U mag meerdere antwoordalternatieven aankruisen.

	projecten	gastlessen	educatief materiaal	advies individuele leerlingen	andere. Welke?
CLB	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
LOGO	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
medische praktijk/schoolarts	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
mutualiteit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
koepel van ouderverenigingen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
ouderraad	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
gemeente	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
preventie-adviseur	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
zorgcoördinator	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
logopedist	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
verpleegkundige	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
diëtist	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
andere. Welke?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

8. Welke financiële acties werden vorig schooljaar door de school georganiseerd? U mag meerdere antwoordalternatieven aankruisen.

- er werden geen acties georganiseerd
- verkoop van niet eetbare producten. Welke ?
- verkoop van wafels/pannenkoeken
- verkoop van fruit
- verkoop van koeken
- eetfestijn
- andere. Welke?



12834

9. Wordt erop gelet dat er gezonde alternatieven zijn bij allerlei evenementen die de school organiseert?

- ja. Welke initiatieven worden genomen?
 nee
 ik weet het niet

10. In welke mate bent u tevreden over het voedingsbeleid in de school? Kruis bij de opgesomde aspecten een quotatie aan van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor helemaal niet tevreden en 5 voor heel tevreden.

	1	2	3	4	5
uw inspraak rond voeding op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de informatie rond voeding op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de manier waarop ouders en schoolpersoneel op de hoogte gebracht worden rond voeding op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de maaltijden en/of dranken die de school aanbiedt	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de gang van zaken rond traktaties	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
vormingsaanbod en informatiemomenten rond evenwichtige voeding op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de naleving van het voedingsbeleid	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
infrastructuur voor bereiding van maaltijden, indien maaltijden op school bereid worden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
infrastructuur voor gebruik van maaltijden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

11. Over welk materiaal beschikt de school voor gezondheidseducatie rond evenwichtige voeding? U mag meerdere antwoordalternatieven aankruisen.

- voedingsdriehoek
 affiches
 brochures
 video's
 CD-rom
 spelen
 andere. Welke?
 ik weet het niet
 er is geen specifiek materiaal hierover aanwezig op school



12834

12. Bij wie neemt u het initiatief om evenwichtige voeding op school ter sprake te brengen? Kruis bij deze personen aan op welke manier u dat doet. U mag daarvoor meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

	toevallig gesprek	oudercontact	schoolvergadering /raden	andere kanalen
ouders	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
andere directies	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
CLB	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
leerkracht	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
schoolarts	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
ondersteunend personeel	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
zorgcoördinator	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
preventie-adviseur	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
andere. Wie?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

niemand

Volgende vragen gaan over de middagmaaltijd op de kleuterschool/kleuterafdeling.

13. Welke middagmaaltijd(en) biedt de school aan de kleuters aan? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- warme middagmaaltijd
 broodjeslunch
 andere. Welke?
 geen. De kinderen brengen zelf een broodmaaltijd mee van thuis. Ga naar vraag 22

14. In hoeverre spelen volgende criteria mee in de samenstelling van de maaltijd voor de kleuters? Geef een quotatie van 1 tot 5, waarbij 1 helemaal niet belangrijk is en 5 heel belangrijk is.

	1	2	3	4	5
kostprijs	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
smaak van de kleuters	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
evenwichtige, gezonde voeding (frequentie groente en fruit, kwaliteit van nagerechten, gevarieerde vleessoorten,...)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
andere. Welke?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>



12834

15. Wordt er een week- of maandmenu opgemaakt voor de warme maaltijd of broodjeslunch?

- ja
 nee Ga naar vraag 19

Indien er een menu is, wil u de meest recente in bijlage toevoegen, aub?

16. Is deze menu vooraf beschikbaar voor ouders?

- ja
 nee Ga naar vraag 19

17. Op welke manier wordt de menu aan de ouders bekendgemaakt? U mag meerdere antwoordalternatieven aankruisen.

- in de schoolagenda of heen-en weerschrift
 enkel op vraag van de ouders
 op de website
 in een maand- of weekbrief
 op een andere manier. Welke?

18. Kunnen ouders op basis van de menu beslissen of hun kleuter al dan niet blijft eten op school?

- ja, de dag zelf kunnen zij beslissen
 ja, als zij dat voor de hele week vooraf laten weten
 ja, als zij dat voor de hele maand vooraf laten weten
 nee

19. Hoeveel kleuters bleven vorige week warm eten op school? Indien het in te vullen getal kleiner is dan 100, gebruik dan de meest **rechtse** vakjes.

maandag

dinsdag

woensdag

donderdag

vrijdag

20. Waar wordt de maaltijd voor de kleuters bereid?

- plaatselijke traiteur
 ander extern bedrijf
 op de school
 andere. Welke?



12834

21. Indien de maaltijd niet op school bereid wordt, hoe wordt de maaltijd aangeleverd?

- gekoeld en vacuüm verpakt
 in warmhoudende containerverpakking
 op een andere manier. Welke?

22. Wie wordt ingeschakeld bij de maaltijden voor de kleuters? Kruis aan wat van toepassing is.

	bij toezicht	bij bedeling
onderwijzend personeel	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
administratief personeel	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
onderhoudspersoneel	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
kinderopvang en -begeleiding	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
keukenpersoneel	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
vrijwilligers (ouders, "helpende handen",...)	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
leerlingen uit hogere jaren	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
andere. Wie?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

23. Waar eten de kleuters het middagmaal?

- in de refter
 in de klas
 op een andere plaats. Welke?

24. Wie neemt samen met de kleuters deel aan de maaltijd? U mag meerdere antwoordalternatieven aankruisen.

- geen andere groepen dan kleuters
 leerlingen van de lagere school
 leerlingen van het middelbaar
 leerkrachten
 ondersteunend personeel
 directie
 ouders
 andere groepen. Welke?



12834

25. Hoe wordt ervoor gezorgd dat de kleuters op een comfortabele manier kunnen eten? Geef een quotering van 1 tot 5 waarbij 1 betekent dat hieraan helemaal geen aandacht besteed wordt en 5 betekent dat dit een heel belangrijk aandachtspunt is. Vul eventueel aan met andere criteria.

	1	2	3	4	5
comfortabele eetruimte aan de tafels	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
comfortabele doorgangen tussen de tafels	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
netheid	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Voldoende personeel voor bedeling en toezicht bij de maaltijden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
indien de school een warme maaltijd aanbiedt : mogelijkheid om de portiegrootte aan te passen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
aandacht voor individuele hulp aan kleuters bij de maaltijd	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
aangename aankleding van de eetzaal	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
rust	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
muziek	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
voldoende tijd om te eten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
indien de school een warme maaltijd aanbiedt : de maaltijd wordt warm opgediend	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Andere aandachtspunten. Welke ?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>



12834

Volgende vragen gaan over de drankvoorzieningen en tussendoortjes op de kleuterschool/kleuterafdeling.

26. Welke dranken en tussendoortjes zijn op school verkrijgbaar voor de kleuters? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- geen
- ik weet het niet
- verse soep
- pakjessoep of minuutsoep
- groentensap
- melk,sojadrank, yoghurt, platte kaas zonder toevoeging van suiker
- chocomelk, (soja)melkdranken, yoghurt, platte kaas met toevoeging van suiker
- frisdrank of gesuikerde fruitsappen
- lightdranken
- ongezoet fruitsap
- vers fruit
- water
- koffie
- thee
- boterham
- beschuit
- droge koek of granenkoek of rijstwafel
- verse groenten
- peperkoek
- gesuikerde ontbijtgranen
- niet gesuikerde ontbijtgranen
- cake
- zuurtjes en suikerwaren
- wafel
- chips en andere zoute versnaperingen
- popcorn
- chocoladekoek
- chocoladereep
- pudding
- andere. Welke?



27. Zijn volgende voorzieningen aanwezig ?

	ja	nee
toilet voor kleuters dicht bij de klas	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
aangepast(e) toilet(ten) voor kleuters	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
wasbakken met water in elke kleuterklas	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
zeep in de toiletten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
papieren handdoeken in de toiletten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
stoffen handdoek(en) in de toiletten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
bekertjes om water te drinken	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
drinkfonteinje voor water	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

28. Welke knelpunten **ervaart u** om op school te werken rond evenwichtige voeding? U mag meerdere antwoordalternatieven aankruisen.

- tijdsgebrek
- te weinig steun vanuit de overheid
- te weinig interesse van ouders
- tekort aan intercollegiaal overleg
- onduidelijkheid van wat van scholen verwacht wordt
- personeelsgebrek
- te weinig interesse van personeel
- tekort aan informatie over voorzieningen om op school evenwichtige voeding aan te bieden
- gebrek aan goed opgeleid personeel voor dit thema
- gebrek aan financiële middelen
- gebrek aan ondersteuning vanuit gespecialiseerde instanties
- gebonden aan bestaand contract met een leverancier van eten en/of drank op school
- de school kiest voorrang te geven aan andere prioriteiten
- andere. welke?
- geen



29. Aan welke bijkomende informatie heeft u behoefte om voor kleuters rond evenwichtige voeding te werken ? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- De huidige informatie volstaat
- Inventarissen van instanties, experts, beschikbaar materiaal
- Meer achtergrondinformatie
- Meer informatie over het opzetten van navorming
- Andere. Welke?

Graag uw persoonlijke mening over volgende zaken

30. Welke zijn volgens u belangrijke problemen rond voeding bij kleuters?



12834

31. In welke mate gaat u akkoord met volgende uitspraken? Geef voor elke uitspraak een code van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor helemaal niet mee eens en 5 voor helemaal eens.

- | | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
|--|--------------------------|--------------------------|--------------------------|--------------------------|--------------------------|
| a. De school speelt een grote rol in het aanleren van een evenwichtig voedingspatroon aan kinderen | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| b. De invloed van de ouders is zo groot dat de school aan het voedingsgedrag van kinderen niets kan veranderen | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| c. De leraar heeft een voorbeeldfunctie op het vlak van evenwichtig eetgedrag | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| d. Kennis over evenwichtige voeding moet door de school aan de kleuters worden bijgebracht | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| e. Tijdens mijn opleiding kreeg ik voldoende informatie rond het thema evenwichtige voeding. | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| f. Door mijn leefstijl ben ik een gezond voorbeeld voor de kleuters | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| g. Preventieve activiteiten voor de hele schoolpopulatie zijn een verantwoordelijkheid van de school | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| h. Preventieve activiteiten voor risicoleerlingen zijn de verantwoordelijkheid van het CLB | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| i. Kleuters beïnvloeden elkaars eetgewoonten | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| j. Scholen zouden eens in de week een evenwichtig ontbijt moeten voorzien | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| k. Het personeel aansporen om evenwichtig te eten zou een aandachtspunt voor de school moeten zijn | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| l. Scholen worden overvraagd voor allerlei nevenopdrachten | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| m. Sponsoring door bedrijven is een goede manier om de kosten van schoolactiviteiten | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |

Onze oprechte dank voor het invullen van deze vragenlijst.

Voordat u deze opstuurt in bijgevoegde omslag, vragen wij u nogmaals na te gaan of :

- alle vragen ingevuld zijn
- uw opmerkingen op vragen of suggesties waar nodig, genoteerd zijn.

Gelieve deze vakjes vrij te houden voor de onderzoekers.

--	--	--

Begeleidende brief vragenlijst leraren

Gent, 24 november 2005

Geachte leraar,

Kinderen en gezonde voeding: de media staan er bol van. Dat er voor scholen op dit terrein een belangrijke taak is weggelegd, daar lijkt iedereen het over eens. Maar hoe pakt een school dat aan? Hoe zit het trouwens met voeding op scholen? Daarover bestaat nog veel onduidelijkheid. Net daarom heeft de Arteveldehogeschool Gent een onderzoeksproject opgezet rond dit thema, samen met experts uit het werkveld en verschillende instanties die actief zijn rond het thema 'evenwichtige voeding': de vakgroep Maatschappelijke Gezondheidszorg van de Universiteit Gent, het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie (VIG), het Lokaal Gezondheidsoverleg (LOGO), het Nutrition Information Centre (NICE), de Vlaamse Confederatie van Ouderverenigingen (VCOV), het CLB, de Pedagogische Begeleidingsdiensten en het Ministerie van Onderwijs.

De bedoeling van deze bevraging is de huidige stand van zaken, noden en behoeften van scholen rond evenwichtige voeding in kaart te brengen.

De enquête (zie bijlage) maakt deel uit van een ruimer onderzoeksproject. Het onderzoek omvat verschillende fasen:

- De eerste is een onderzoeksfase waarin wordt gepeild naar de huidige situatie rond evenwichtige voeding in scholen. Daarbij willen we ook een beeld krijgen van de specifieke noden en behoeften van de leraren, de directie, de zorgcoördinatoren, het ondersteunend personeel, de begeleidende instanties (CLB) en de ouders.
- In de ontwikkelingsfase willen we komen tot een waaier aan boodschappen, waaruit de toekomstige gebruiker een keuze kan maken afhankelijk van de eigen behoeften. Het concrete resultaat van dit project wordt onder meer een website, speel- en leermateriaal en een ideeënbus met tips om rond evenwichtige voeding op school te werken. Verder wordt er een strategisch plan "gezondheidseducatie" ontwikkeld dat bruikbaar is binnen de beleidsruimte die scholen op dit terrein hebben.
- Vervolgens komt de try-out fase: uittesten en bijsturen van de ontwikkelde strategieën in een aantal pilotscholen.
- In de evaluatiefase wordt het project in de testscholen geëvalueerd en vergeleken met scholen die niet in het pilootproject betrokken waren. Bij een gunstige beoordeling kan een model op grotere schaal worden uitgewerkt, waardoor scholen bijvoorbeeld een label 'gezonde school' kunnen krijgen.

Uw school werd op een toevallige wijze geselecteerd uit het scholenbestand dat ons door het Ministerie van Onderwijs ter beschikking gesteld werd. Of uw school al dan niet veel inspanningen levert op het vlak van evenwichtige voeding, het is hoe dan ook belangrijk dat dit in kaart kan worden gebracht. Het is dus sowieso zinvol dat u deze vragenlijst invult: we krijgen pas een volledig beeld als alle geselecteerden deelnemen aan de bevraging. Ook uw mening is dus van belang als we dit onderzoek tot een goed einde willen brengen. We willen u alvast bij voorbaat bedanken.

De antwoorden op de vragenlijst zijn trouwens strikt vertrouwelijk. Om de bescherming van uw persoonlijke levenssfeer en de privacy van de school te verzekeren worden uw antwoorden anoniem behandeld. De naam van de school wordt immers van bij het begin van de verwerking vervangen door een identificatienummer.

Hoe kan u meewerken aan dit onderzoek?

Van de directie kreeg u een vragenlijst met begeleidende brief en antwoordomslag.

De vragenlijst invullen vergt niet zo veel inspanning:

- het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 30 minuten;
- voor de vraag i.v.m. de tussendoortjes, vragen wij u om hieraan gedurende een week dagelijks een aantal minuutjes tijd te besteden
- u kan uw antwoord inkleuren of aankruisen (behalve voor de vakjes waarin u een cijfer invult – gelieve daar binnen de vakjes te blijven en zo duidelijk mogelijk te schrijven);
- de ingevulde vragenlijst kunt u in de bijgevoegde omslag en zonder postzegel terugsturen – bedankt alvast om dat zo snel mogelijk en liefst vóór half januari te doen.

Heeft u nog vragen rond het project of het invullen van de vragenlijst, dan mag u altijd contact met ons opnemen. U kan daarvoor An De Riek of Isabelle Wittebroodt contacteren, op dinsdagvoormiddag en donderdag op volgend telefoonnummer : 09 218 73 73 of op onderstaande e-mailadressen van de onderzoekers.

Om de resultaten van deze bevraging te kunnen opvolgen, wordt er tijdens het project een website ontwikkeld <http://project.arteveldehs.be/oko/voeding> : daarop kunt u als medewerker aan deze enquête de resultaten van het onderzoek bekijken. Wij zijn alvast benieuwd naar deze resultaten. Ze zullen er ongetwijfeld voor zorgen dat binnen afzienbare tijd ook tal van andere scholen verdere stappen kunnen zetten richting evenwichtige voeding...

Met vriendelijke groeten en dank bij voorbaat,

Caroline Detavernier
Opleidingsdirecteur

Hilde Van Houte
Projectcoördinator

An De Riek
Onderzoeksmedewerker
an.deriek@arteveldehs.be

Isabelle Wittebroodt
Onderzoeksmedewerker
isabelle.wittebroodt@arteveldehs.be



14012

3. In welke mate voldoen volgende instanties aan volgende criteria ? Geef een quotatie van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor helemaal niet en 5 voor helemaal wel. Vul eventueel aan met criteria die u belangrijk vindt.

	Toegankelijkheid van de informatie	Bruikbaarheid voor de school	Actueel zijn van de informatie	Andere. Welke?
VIG	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
LOGO	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
NICE	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Christelijke mutualiteit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Socialistische mutualiteit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Onafhankelijke mutualiteit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Liberaal mutualiteit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
CLB	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kind en gezin	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Gezinsbond	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Ministerie van welzijn en gezondheid	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
VCOV	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

4. Aan welke bijkomende informatie heeft u behoefte om voor kleuters rond evenwichtige voeding te werken ? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- De huidige informatie volstaat
- Informatie rond voedingsproblemen bij kleuters
- Informatie rond didactische aanpak bij kleuters
- Inventarissen van instanties, experts, beschikbaar materiaal
- Evaluatie van beschikbaar materiaal
- Informatie rond evenwichtige voeding
- Andere. Welke?



14012

5. Hieronder staat een lijst van pakketten, educatieve spelen, projecten, concepten rond evenwichtige voeding.

a) Kruis aan of u deze kent / of het aanwezig is op uw school / of u het reeds gebruikt hebt.

b) Kan u de pakketten, spelen, projecten, concepten die u kent globaal beoordelen? Geef daarvoor in de laatste kolom een quotatie van 1 tot 10, waarbij 1 staat voor helemaal niet goed en 10 voor heel goed. Indien het in te vullen getal kleiner is dan 10, gebruik dan het **rechter** vakje.

	Ken het	Aanwezig op de school	Reeds gebruikt	Globale beoordeling
Gezond tussendoor (CM)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Voeding, lekker en gezond (LOGO Limburg)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Gezondheid, je kunt er zelf iets aan doen (VIG)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Voeding, de beste basis (Abimo uitgeverij)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Het voedingsspel "5 x eten" (Centrum voor informatieve spelen)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Het land van Calcimus (NICE)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Snap je Hapje (Nutricare)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Mimi in de buik van de reus (Lannoo uitgeverij i.s.m. CM)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Tutti Frutti (LOGO)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Smakelijk en gezond (Danone)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Voor elke hap een stap (VCOV)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Invasie van de kjoeties (VLAM i.s.m. VBT)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Eet je fit (Kellogg's)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
1,2,3 aan tafel (NICE)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Andere. Welke ?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

6. Bent u op de hoogte van volgende mediatheken waar materiaal rond evenwichtige voeding kan uitgeleend worden ? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- mediatheek van het VIG
- mediatheken van hogescholen Bachelor in het onderwijs : kleuteronderwijs
- openbare bibliotheken
- mediatheek van LOGO's
- mediatheek van mutualiteiten
- andere mediatheek. Welke ?



14012

7. In hoeverre zouden volgende middelen u kunnen helpen bij uw zoektocht naar materiaal of informatie over evenwichtige voeding? Kruis een quotatie aan van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor een middel dat helemaal niet geschikt lijkt voor u en 5 voor een ideaal middel.

	1	2	3	4	5
gespecialiseerde mediatheek	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
website	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
navorming	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
nieuwsbrief	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
tijdschrift	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
folder/brochure	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
toevallige contacten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
presentaties/lezingen op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
cd-rom	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
boeken	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
andere. Welke?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

8. In hoeverre vindt u volgende werkvormen geschikt om met kleuters te werken rond evenwichtige voeding? Kruis een quotatie aan van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor een werkvorm dat helemaal niet geschikt lijkt daarvoor en 5 voor een ideale werkvorm.

	1	2	3	4	5
een poppenspel	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
een lied	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
een verhaal	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
een interactief computerspel	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
een informatief spel	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
een didactisch uitgewerkt kookboek	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
een werkboek	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
een interactieve voedingsdriehoek	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
een geur- en smaakspel	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Andere. Welke ?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>



14012

9. Heeft u eigen materiaal, activiteiten en/of projecten ontwikkeld om te werken rond evenwichtige voeding?

ja Welke?

nee

10. Waar vindt u didactisch materiaal om een activiteit rond evenwichtige voeding uit te werken? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

bibliotheek

internet

via collega's/op school

via navormingen

via instanties die een aanbod hebben rond voedingsbeleid

via de school waar ik een opleiding kreeg

vakliteratuur

op een andere manier. Welke ?

11. Worden er klasoverstijgende activiteiten en/of projecten rond evenwichtige voeding georganiseerd in de school?

ja. Geef wat uitleg:

nee

12. Over welk soort materiaal beschikt de school voor gezondheidseducatie rond evenwichtige voeding in de klas? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

voedingsdriehoek

affiches

brochures

video's

CD-rom

spelen

andere. Welke?

ik weet het niet

er is geen specifiek materiaal hierover aanwezig op school

13. Op welke wijze worden ouders betrokken bij de klasactiviteiten? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

niet

leerlingenvervoer

hulp in de klas (bij knutselen, voorlezen, ...)

hulp bij bereiding van voeding (samen koken, schillen van fruit, ...)

op een andere wijze. Welke?



14012

14. Hoeveel ouders van kleuters in uw klas worden betrokken bij klasactiviteiten?

- geen
 1-2
 3-5
 6-10
 meer dan 10

Volgende vragen betreffen het voedingsbeleid op de kleuterschool/kleuterafdeling.

Met voedingsbeleid bedoelen we de regels en afspraken die rond voeding op school gemaakt worden.

15. Bent u op de hoogte van het voedingsbeleid op school? Met voedingsbeleid bedoelen we de regels en afspraken die rond voeding op school gemaakt worden.

- ja
 nee Ga naar vraag 17

16a. Hoe werd u op de hoogte gebracht van het voedingsbeleid op school? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- bij een toevallig gesprek
 bij de aanwerving
 via de website
 via een rondschrjven, een brief, een folder
 via de muurkrant, ad valvas voor personeel
 via het schoolblad
 via een informatiemoment op school
 via personeelsvergadering
 via een pedagogische studiedag
 op een andere wijze. Hoe?

16b. Hebt u zichzelf geïnformeerd over het voedingsbeleid op school?

- ja
 nee

17. Hebt u inspraak in het voedingsbeleid op school?

- ja
 nee



14012

18. Bij wie neemt u het initiatief om evenwichtige voeding op school ter sprake te brengen? Kruis bij deze personen aan op welke manier u dat doet. U mag daarvoor meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

	toevallig gesprek	oudercontact	schoolvergadering /raden	andere kanalen
ouders	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
directie	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
CLB	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
andere leerkrachten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
schoolarts	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
ondersteunend personeel	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
zorgcoördinator	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
andere. Wie?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

niemand

19. In welke mate bent u tevreden over het voedingsbeleid in de school? Kruis bij de opgesomde aspecten een quotatie aan van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor helemaal niet tevreden en 5 voor heel tevreden.

	1	2	3	4	5
uw inspraak rond voeding op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de informatie rond voeding op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de manier waarop u op de hoogte gebracht wordt rond voeding op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de maaltijden en/of dranken die de school aanbiedt	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de gang van zaken rond traktaties	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
vormingsaanbod en informatiemomenten rond evenwichtige voeding op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de naleving van het voedingsbeleid	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
infrastructuur voor gebruik van maaltijden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>



14012

20. Hoe belangrijk vindt u het dat de school belang hecht aan volgende aspecten. Kruis bij de opgesomde items een quotatie aan van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor helemaal niet belangrijk en 5 voor heel belangrijk.

	1	2	3	4	5
de dranken en de voeding die de school aanbiedt	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
gezondheidseducatie rond voeding	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
gezondheidseducatie rond andere thema's	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
sport en beweging (o.a. infrastructuur, variatie in aanbod, naschoolse activiteiten)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
zorgaanbod/psychologische en sociale ondersteuning	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
gezond schoolklimaat (hygiëne, veiligheid, verkeersveiligheid,...)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
ouderparticipatie (ouders mogen meebeslissen op school)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
milieuvriendelijke school (gescheiden afvalinzameling, ...)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

21. Welke knelpunten **ervaart u** om op school te werken rond evenwichtige voeding? U mag meerdere antwoordalternatieven aankruisen.

- tijdsgebrek
- te weinig steun vanuit de directie
- niet specifiek opgenomen in mijn takenpakket
- te weinig interesse van ouders
- te weinig interesse van leerkrachten
- te weinig interesse van de kleuters
- gebrek aan goede opleiding qua pedagogische/didactische vaardigheden voor dit thema
- te weinig geschikt didactisch materiaal
- tekort aan kennis over evenwichtige voeding
- tekort aan intercollegiaal overleg
- andere. welke?
- geen



14012

Volgende vragen gaan over de drankvoorzieningen en tussendoortjes op de kleuterschool/kleuterafdeling.

22. Let u erop dat de kleuters voldoende drinken?

- ja
- nee

23. Is er gratis water beschikbaar voor de kleuters?

- ja
- nee

24. Waar is er gratis water beschikbaar voor de kleuters? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- op de speelplaats
- in de klas
- in de eetplaats
- in de toiletten
- op andere plaatsen. Welke?
- er is geen gratis water

25. Wanneer is er gratis water beschikbaar voor de kleuters? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- op elk moment van de dag
- bij de maaltijden
- tijdens de speeltijd
- tijdens de lessen
- op een ander moment? Welk?
- er is geen gratis water

26. Heeft u in uw klas regels/afspraken die evenwichtige voeding bevorderen

- in verband met traktaties op school (bv voor verjaardagen)?

- ja. Welke ?
- nee

- in verband met hetgeen kleuters meebrengen wat voeding betreft tijdens een schooluitstapje?

- ja. Welke?
- nee

- in verband met schoolactiviteiten (bv schoolfeest, spellenavond, eefstijn...) waar de kleuters aan deelnemen?

- ja. Welke?
- nee



14012

27. Let u erop dat de kleuters een tussendoortje eten?

- ja
- nee

28. Waar kunnen kleuters een tussendoortje eten? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- op de speelplaats
- in de klas
- in de eetplaats
- op andere plaatsen. Welke?
- er mogen geen tussendoortjes gegeten worden

29. Welke mogelijkheden zijn van toepassing? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- er mogen geen tussendoortjes gegeten worden
- de school biedt een tussendoortje aan
- de kinderen mogen eender welk tussendoortje meebrengen van thuis
- de kinderen mogen enkel gezonde tussendoortjes meebrengen van thuis

30. Is er een vast moment tijdens de schooldag waarop de kinderen collectief in de klas een drankje nuttigen ?

- ja
- nee

31. Wat doet u als een kind tijdens de les naar het toilet moet ?

- dit mag gerust
- dit mag/kan niet

32. Zijn er vaste momenten tijdens de schooldag waarop de kinderen samen naar het toilet gaan ?

- ja
- nee



14012

33. Kan u voor elke dag van een volledige week invullen hoeveel kleuters volgende tussendoortjes meebrachten?

	maandag	dinsdag	woensdag	donderdag	vrijdag
<input type="checkbox"/> geen tussendoortje					
<input type="checkbox"/> groentesap					
<input type="checkbox"/> frisdrank of gesuikerde fruitsappen					
<input type="checkbox"/> lightdranken					
<input type="checkbox"/> ongezoet fruitsap					
<input type="checkbox"/> water					
<input type="checkbox"/> boterham					
<input type="checkbox"/> beschuit					
<input type="checkbox"/> vers fruit					
<input type="checkbox"/> verse groente					
<input type="checkbox"/> peperkoek					
<input type="checkbox"/> gesuikerde ontbijtgranen					
<input type="checkbox"/> niet gesuikerde ontbijtgranen					
<input type="checkbox"/> cake					
<input type="checkbox"/> zuurtjes en suikerwaren					
<input type="checkbox"/> wafel					
<input type="checkbox"/> chips, andere zoute versnaperingen					
<input type="checkbox"/> popcorn					
<input type="checkbox"/> chocoladekoek					
<input type="checkbox"/> chocoladereep					
<input type="checkbox"/> droge koek					
<input type="checkbox"/> granenkoek					
<input type="checkbox"/> rijstwafel					
<input type="checkbox"/> melk					
<input type="checkbox"/> ongezoete melk- of sojadrnk					
<input type="checkbox"/> gezoete melk- of sojadrnk					
<input type="checkbox"/> chocomelk					
<input type="checkbox"/> ongezoete yoghurt,platte kaas					
<input type="checkbox"/> gezoete yoghurt,platte kaas					
<input type="checkbox"/> pudding					
<input type="checkbox"/> andere. Welke?					



14012

34. Welke van onderstaande traktaties brachten de leerlingen mee vorig schooljaar?

	nooit	zelden	af en toe	dikwijls	altijd
koek	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
cake	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
taart	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
snoep	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
ijs	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
chocolade	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
fruit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
groente	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
zoute versnaperingen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
ongesuikerde dranken	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
gesuikerde dranken	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
speelgoed of gadgets	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
boeken of strips	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
andere. Welke?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Volgende vraag gaat over de middagmaaltijd op de kleuterschool/kleuterafdeling.

35. Heeft u inspraak in de samenstelling van de maaltijden?

- ja
 nee

Graag uw persoonlijke mening over volgende zaken.

36. Welke zijn volgens u belangrijke problemen rond voeding bij kleuters?



14012

37. Over evenwichtige voeding bestaan heel wat misverstanden. Daarom willen we graag nagaan in hoeverre volgende opvattingen in de onderwijswereld leven.

	juist	fout	ik weet het niet
a. Aardappelen zijn dikmakers	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
b. kinderen moeten meer zuivel-producten verbruiken dan een volwassene	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
c. Lightproducten zijn vetvrij en caloriearm	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
d. Sommige vitaminen kun je alleen uit vet halen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
e. Magere melk is minder geschikt voor kinderen onder de vijf jaar	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
f. Kindersurprise zit boordevol melk en is dus gezond voor kleuters	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
g. Een liter gearomatiseerd water (water met fruitsmaak) bevat bijna evenveel suiker als 10 klontjes	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
h. Een glas fruitsap is evenwaardig aan een stuk vers fruit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
i. Een kleuter moet per dag één tot anderhalve liter drinken	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
j. Door te ontbijten kan een kind zich beter concentreren op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>



14012

38. In welke mate gaat u akkoord met volgende uitspraken? Geef voor elke uitspraak een code van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor helemaal niet mee eens en 5 voor helemaal eens.

	1	2	3	4	5
a. De school speelt een grote rol in het aanleren van een evenwichtig voedingspatroon aan kinderen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
b. De invloed van de ouders is zo groot dat de school aan het voedingsgedrag van kinderen niets kan veranderen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
c. De leraar heeft een voorbeeldfunctie op het vlak van evenwichtig eetgedrag	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
d. Kennis over evenwichtige voeding moet door de school aan de kleuters worden bijgebracht	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
e. Tijdens mijn opleiding kreeg ik voldoende informatie rond het thema evenwichtige voeding.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
f. Door mijn leefstijl ben ik een gezond voorbeeld voor de kleuters	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
g. Preventieve activiteiten voor de hele schoolpopulatie zijn een verantwoordelijkheid van de school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
h. Preventieve activiteiten voor risicoleerlingen zijn de verantwoordelijkheid van het CLB	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
i. Kleuters beïnvloeden elkaars eetgewoonten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
j. Scholen zouden eens in de week een evenwichtig ontbijt moeten voorzien	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Onze oprechte dank voor het invullen van deze vragenlijst.

Voordat u deze opstuurt in bijgevoegde omslag, vragen wij u nogmaals na te gaan of :

- alle vragen ingevuld zijn
- de lijst met tussendoortjes ingevuld is
- uw opmerkingen op vragen of suggesties waar nodig, genoteerd zijn.

Gelieve deze vakjes vrij te houden voor de onderzoekers.

Begeleidende brief vragenlijst zorgcoördinatoren

Gent, 24 november 2005

Geachte zorgcoördinator,

Kinderen en gezonde voeding: de media staan er bol van. Dat er voor scholen op dit terrein een belangrijke taak is weggelegd, daar lijkt iedereen het over eens. Maar hoe pakt een school dat aan? Hoe zit het trouwens met voeding op scholen? Daarover bestaat nog veel onduidelijkheid. Net daarom heeft de Arteveldehogeschool Gent een onderzoeksproject opgezet rond dit thema, samen met experts uit het werkveld en verschillende instanties die actief zijn rond het thema 'evenwichtige voeding': de vakgroep Maatschappelijke Gezondheidszorg van de Universiteit Gent, het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie (VIG), het Lokaal Gezondheidsoverleg (LOGO), het Nutrition Information Centre (NICE), de Vlaamse Confederatie van Ouderverenigingen (VCOV), het CLB, de Pedagogische Begeleidingsdiensten en het Ministerie van Onderwijs.

De bedoeling van deze bevraging is de huidige stand van zaken, noden en behoeften van scholen rond evenwichtige voeding in kaart te brengen.

De enquête (zie bijlage) maakt deel uit van een ruimer onderzoeksproject. Het onderzoek omvat verschillende fasen:

- De eerste is een onderzoeksfase waarin wordt gepeild naar de huidige situatie rond evenwichtige voeding in scholen. Daarbij willen we ook een beeld krijgen van de specifieke noden en behoeften van de leraren, de directie, de zorgcoördinatoren, het ondersteunend personeel, de begeleidende instanties (CLB) en de ouders.
- In de ontwikkelingsfase willen we komen tot een waaier aan boodschappen, waaruit de toekomstige gebruiker een keuze kan maken afhankelijk van de eigen behoeften. Het concrete resultaat van dit project wordt onder meer een website, speel- en leermateriaal en een ideeënbus met tips om rond evenwichtige voeding op school te werken. Verder wordt er een strategisch plan "gezondheidseducatie" ontwikkeld dat bruikbaar is binnen de beleidsruimte die scholen op dit terrein hebben.
- Vervolgens komt de try-out fase: uittesten en bijsturen van de ontwikkelde strategieën in een aantal pilotscholen.
- In de evaluatiefase wordt het project in de testscholen geëvalueerd en vergeleken met scholen die niet in het pilootproject betrokken waren. Bij een gunstige beoordeling kan een model op grotere schaal worden uitgewerkt, waardoor scholen bijvoorbeeld een label 'gezonde school' kunnen krijgen.

Uw school werd op een toevallige wijze geselecteerd uit het scholenbestand dat ons door het Ministerie van Onderwijs ter beschikking gesteld werd. Of uw school al dan niet veel inspanningen levert op het vlak van evenwichtige voeding, het is hoe dan ook belangrijk dat dit in kaart kan worden gebracht. Het is dus sowieso zinvol dat u deze vragenlijst invult: we krijgen pas een volledig beeld als alle geselecteerden deelnemen aan de bevraging. Ook uw mening is dus van belang als we dit onderzoek tot een goed einde willen brengen. We willen u alvast bij voorbaat bedanken.

De antwoorden op de vragenlijst zijn trouwens strikt vertrouwelijk. Om de bescherming van uw persoonlijke levenssfeer en de privacy van de school te verzekeren worden uw antwoorden anoniem behandeld. De naam van de school wordt immers van bij het begin van de verwerking vervangen door een identificatienummer.

Hoe kan u meewerken aan dit onderzoek?

Van de directie kreeg u een vragenlijst met begeleidende brief en antwoordomslag.

De vragenlijst invullen vergt niet zo veel inspanning:

- het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 30 minuten;
- u kan uw antwoord inkleuren of aankruisen (behalve voor de vakjes waarin u een cijfer invult – gelieve daar binnen de vakjes te blijven en zo duidelijk mogelijk te schrijven);
- de ingevulde vragenlijst kunt u in de bijgevoegde omslag en zonder postzegel terugsturen – bedankt alvast om dat zo snel mogelijk en liefst vóór half januari te doen.

Heeft u nog vragen rond het project of het invullen van de vragenlijst, dan mag u altijd contact met ons opnemen. U kan daarvoor An De Riek of Isabelle Wittebroodt contacteren, op dinsdagvoormiddag en donderdag op volgend telefoonnummer : 09 218 73 73 of op onderstaande e-mailadressen van de onderzoekers.

Om de resultaten van deze bevraging te kunnen opvolgen, wordt er tijdens het project een website ontwikkeld <http://project.arteveldehs.be/oko/voeding> : daarop kunt u als medewerker aan deze enquête de resultaten van het onderzoek bekijken. Wij zijn alvast benieuwd naar deze resultaten. Ze zullen er ongetwijfeld voor zorgen dat binnen afzienbare tijd ook tal van andere scholen verdere stappen kunnen zetten richting evenwichtige voeding...

Met vriendelijke groeten en dank bij voorbaat,

Caroline Detavernier
Opleidingsdirecteur

Hilde Van Houte
Projectcoördinator

An De Riek
Onderzoeksmedewerker
an.deriek@arteveldehs.be

Isabelle Wittebroodt
Onderzoeksmedewerker
isabelle.wittebroodt@arteveldehs.be



11115

Beste zorgcoördinator,
om deze vragenlijst te starten, willen we graag enkele algemene gegevens vragen
omtrent uzelf en uw school.

Naam van de school :
postcode :
gemeente :

Geslacht
 mannelijk
 vrouwelijk

Leeftijd :
 jaar

Wat is uw hoogste diploma?

Universitair: psychologie/pedagogiek
 sociologie
 ziekenhuiswetenschappen
 ander universitair diploma. Welk?

Niet universitair hoger onderwijs: maatschappelijk/sociaal werk
 verpleegkunde/vroedkunde
 assistent in de psychologie
 leerkracht (secundair, lager, kleuter, bijzonder onderwijs,...)
 ander diploma niet universitair hoger onderwijs. Welk?

Middelbaar onderwijs: ASO
 TSO
 BSO
 ander diploma middelbaar onderwijs. Welk?

Een andere studie: een ander diploma. Welk?

Heeft u de laatste 5 jaar navormingen gevolgd rond gezondheidspreventie en/of evenwichtige voeding?

ja. Welke en wanneer?

nee

Hoeveel jaar bent u al werkzaam als coördinator? Indien het in te vullen getal kleiner is dan 10, gebruik dan het **rechter** vakje.

jaar



11115

Welk tewerkstellingspercentage heeft u in de functie van coördinator op deze school? Indien het in te vullen getal kleiner is dan 100, gebruik dan de meest **rechtse** vakjes.

% van een voltijdse tewerkstelling

Maakt de bevordering van evenwichtige voeding op school deel uit van uw takenpakket?

ja
 nee

Heeft u leservaring in het kleuteronderwijs? Indien het in te vullen getal kleiner is dan 10, gebruik dan het **rechter** vakje.

jaar

Heeft u naast onderwijs andere beroepservaring ivm. gezondheidspreventie en/of evenwichtige voeding?

ja. Welke?
 nee

Volgende vragen betreffen het voedingsbeleid op de kleuterschool/kleuterafdeling.

Met voedingsbeleid bedoelen we de regels en afspraken die rond voeding op school gemaakt worden.

1. Bent u op de hoogte van het voedingsbeleid op school ?

ja
 nee Ga naar vraag 4

2a. Hoe werd u op de hoogte gebracht van het voedingsbeleid op school? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- bij een toevallig gesprek
- bij de aanwerving
- via de website
- via een rondschrijven, een brief, een folder
- via de muurkrant, ad valvas voor personeel
- via het schoolblad
- via een informatiemoment op school
- via personeelsvergadering
- via een pedagogische studiedag
- op een andere wijze. Hoe?

2b. Hebt u zichzelf geïnformeerd over het voedingsbeleid op school?

ja
 nee



11115

3. Hebt u inspraak in het voedingsbeleid op school ?

- ja
 nee

4. Bij wie neemt u het initiatief om evenwichtige voeding op school ter sprake te brengen ? Kruis bij deze personen aan op welke manier u dat doet. U mag daarvoor meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

	toevallig gesprek	oudercontact	schoolvergadering /raden	andere kanalen
<input type="checkbox"/> niemand				
ouders	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
directie	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
CLB	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
leerkracht	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
schoolarts	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
ondersteunend personeel	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
andere. Wie?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

5. In welke mate bent u tevreden over het voedingsbeleid in de school? Kruis bij de opgesomde aspecten een quotatie aan van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor helemaal niet tevreden en 5 voor heel tevreden.

	1	2	3	4	5
uw inspraak rond voeding op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de informatie rond voeding op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de manier waarop u op de hoogte gebracht wordt rond voeding op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de maaltijden en/of dranken die de school aanbiedt	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de gang van zaken rond traktaties	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
vormingsaanbod en informatiemomenten rond evenwichtige voeding op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de naleving van het voedingsbeleid	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
infrastructuur voor gebruik van maaltijden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>



11115

6. Hoe belangrijk vindt u het dat de school belang hecht aan volgende aspecten. Kruis bij de opgesomde items een quotatie aan van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor helemaal niet belangrijk en 5 voor heel belangrijk.

	1	2	3	4	5
de dranken en de voeding die de school aanbiedt	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
gezondheidseducatie rond voeding	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
gezondheidseducatie rond andere thema's	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
sport en beweging (o.a. infrastructuur, variatie in aanbod, naschoolse activiteiten)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
zorgaanbod/psychologische en sociale ondersteuning	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
gezond schoolklimaat (hygiëne, veiligheid, verkeersveiligheid,...)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
ouderparticipatie (ouders mogen meebeslissen op school)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
milieuvriendelijke school (gescheiden afvalinzameling, ...)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

7. Met welke organisaties en/of deskundigen werkt u samen rond evenwichtige voeding? U mag meerdere antwoordalternatieven aankruisen.

- CLB
 LOGO (lokaal gezondheidsoverleg)
 medische praktijk/groepspraktijk, schoolarts
 mutualiteit
 koepel van ouderverenigingen
 ouderraad
 gemeentelijke diensten
 preventie-adviseur
 andere zorgcoördinatoren
 logopedist
 verpleegkundige
 diëtist
 andere. Welke?
 geen samenwerking rond evenwichtige voeding. Ga naar vraag 9



11115

8. Voor welke activiteiten omtrent evenwichtige voeding werkt u samen met deze organisaties en/of deskundigen? U mag meerdere antwoordalternatieven aankruisen.

	projecten	gastlessen	educatief materiaal	advies individuele leerlingen	andere. Welke?
CLB	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
LOGO	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
medische praktijk/schoolarts	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
mutualiteit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
koepel van ouderverenigingen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
ouderraad	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
gemeente	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
preventie-adviseur	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
andere zorgcoördinatoren	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
logopedist	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
verpleegkundige	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
diëtist	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
andere. Welke?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

9. Welke knelpunten **ervaart u** om op school te werken rond evenwichtige voeding? U mag meerdere antwoordalternatieven aankruisen.

- tijdsgebrek
- te weinig steun vanuit de directie
- niet specifiek opgenomen in mijn takenpakket
- te weinig interesse van ouders
- te weinig interesse van leerkrachten
- te weinig interesse van de kleuters
- gebrek aan goede opleiding qua pedagogische vaardigheden voor dit thema
- te weinig geschikt didactisch materiaal
- tekort aan kennis over evenwichtige voeding
- tekort aan intercollegiaal overleg
- andere. welke?
- geen



11115

Onderstaande vragen gaan over het aanbod rond evenwichtige voeding van allerlei instanties

10. Van welk van volgende instanties kent u het aanbod rond evenwichtige voeding? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- VIG (Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie)
- LOGO (Lokaal Gezondheidsoverleg)
- NICE (Nutrition Information Centre)
- Christelijke mutualiteit
- Socialistische mutualiteit
- Onafhankelijke mutualiteit
- Liberale mutualiteit
- CLB (Centrum voor Leerlingenbegeleiding)
- Ministerie van welzijn en volksgezondheid
- Kind en Gezin
- Gezinsbond
- VCOV (Vlaamse Confederatie van Ouders en ouderverenigingen)
- Ik ben niet op de hoogte van het aanbod van bovenstaande instanties

11. Hoe hebt u het aanbod van deze instanties over evenwichtige voeding leren kennen? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

	bibliotheek/mediatheek	periodieke nieuwsbrief/tijdschrift	occasionele folder/brochure	website	informele contacten	via schoolhiërarchie	presentaties via /lezingen op school	krant/radio/navorming TV	andere. Welke?
VIG	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
LOGO	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
NICE	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Christelijke mutualiteit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Socialistische mutualiteit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Onafhankelijke mutualiteit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Liberale mutualiteit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
CLB	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kind en gezin	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Gezinsbond	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Ministerie van welzijn en gezondheid	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
VCOV	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>



11115

12. In welke mate voldoen volgende instanties aan volgende criteria ? Vul eventueel aan met criteria die u belangrijk vindt en geef een quotatie van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor helemaal niet en 5 voor helemaal wel.

	Toegankelijkheid van de informatie	Bruikbaarheid voor de school	Actueel zijn van de informatie	Andere. Welke?
VIG	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
LOGO	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
NICE	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Christelijke mutualiteit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Socialistische mutualiteit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Onafhankelijke mutualiteit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Liberale mutualiteit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
CLB	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kind en gezin	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Gezinsbond	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Ministerie van welzijn en gezondheid	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
VCOV	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

13. Aan welke bijkomende informatie heeft u behoefte om voor kleuters rond evenwichtige voeding te werken ? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- De huidige informatie volstaat
- Informatie rond voedingsproblemen bij kleuters
- Informatie rond didactische aanpak bij kleuters
- Inventarissen van instanties, experten, beschikbaar materiaal
- Evaluatie van beschikbaar materiaal
- Informatie rond evenwichtige voeding
- Andere. Welke?



11115

14. Hieronder staat een lijst van pakketten, educatieve spelen, projecten, concepten rond evenwichtige voeding.

a) Kruis aan of u deze kent/ of het aanwezig is op uw school / of u het reeds gebruikt hebt.

b) Kan u de pakketten, spelen, projecten, concepten die u kent globaal beoordelen? Geef daarvoor in de laatste kolom een quotatie van 1 tot 10, waarbij 1 staat voor helemaal niet goed en 10 voor heel goed. Indien het in te vullen getal kleiner is dan 10, gebruik dan het **rechter** vakje.

	Ken het	Aanwezig op de school	Reeds gebruikt	Globale beoordeling
Gezond tussendoor (CM)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Voeding, lekker en gezond (LOGO Limburg)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Gezondheid, je kunt er zelf iets aan doen (VIG)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Voeding, de beste basis (Abimo uitgeverij)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Het voedingsspel "5 x eten" (Centrum voor informatieve spelen)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Het land van Calcimus (NICE)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Snap je Hapje (Nutricare)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Mimi in de buik van de reus (Lannoo uitgeverij i.s.m. CM)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Tutti Frutti (LOGO)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Smakelijk en gezond (Danone)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Voor elke hap een stap (VCOV)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Invasie van de kjoeties (VLAM i.s.m. VBT)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Eet je fit (Kellogg's)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
1,2,3 aan tafel (NICE)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Andere. Welke ?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

15. Bent u op de hoogte van volgende mediatheken waar materiaal rond evenwichtige voeding kan uitgeleend worden ? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- mediatheek van het VIG
- mediatheken van hogescholen Bachelor in het onderwijs : kleuteronderwijs
- openbare bibliotheken
- mediatheek van LOGO's
- mediatheek van mutualiteiten
- andere mediatheek. Welke ?



11115

16. In hoeverre zouden volgende middelen u kunnen helpen bij uw zoektocht naar materiaal of informatie over evenwichtige voeding? Kruis een quotatie aan van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor een medium dat helemaal niet geschikt lijkt voor u en 5 voor een ideaal medium.

	1	2	3	4	5
gespecialiseerde mediatheek	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
website	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
navorming	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
nieuwsbrief	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
tijdschrift	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
folder/brochure	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
toevallige contacten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
presentaties/lezingen op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
cd-rom	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
boeken	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
andere. Welke?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

17. In hoeverre vindt u volgende werkvormen geschikt om met kleuters te werken rond evenwichtige voeding? Kruis een quotatie aan van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor een werkvorm dat helemaal niet geschikt lijkt daarvoor en 5 voor een ideale werkvorm.

	1	2	3	4	5
een poppenspel	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
een lied	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
een verhaal	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
een interactief computerspel	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
een informatief spel	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
een didactisch uitgewerkt kookboek	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
een werkboek	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
een interactieve voedingsdriehoek	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
een geur- en smaakspel	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Andere. Welke ?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>



11115

18. Heeft u eigen materiaal, activiteiten en/of projecten ontwikkeld om te werken rond evenwichtige voeding?

- ja Welke?
 nee Ga naar vraag 20

19. Waar vindt u didactisch materiaal om een activiteit rond evenwichtige voeding uit te werken? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- bibliotheek
 internet
 via collega's/op school
 via navormingen
 via instanties die een aanbod hebben rond voedingsbeleid
 via de school waar ik een opleiding kreeg
 vakliteratuur
 op een andere manier. Welke ?

Volgende vraag gaat over de middagmaaltijd op de kleuterschool/kleuterafdeling.

20. Heeft u inspraak in de samenstelling van de maaltijden?

- ja
 nee

Graag uw persoonlijke mening over volgende zaken.

21. Welke zijn volgens u belangrijke problemen rond voeding bij kleuters?.



11115

22. Over evenwichtige voeding bestaan heel wat misverstanden. Daarom willen we graag nagaan in hoeverre volgende opvattingen in de onderwijswereld leven.

	juist	fout	ik weet het niet
a. Aardappelen zijn dikmakers	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
b. Kinderen moeten meer zuivelproducten verbruiken dan een volwassene	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
c. Lightproducten zijn vetvrij en caloriearm	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
d. Sommige vitaminen kun je alleen uit vet halen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
e. Magere melk is minder geschikt voor kinderen onder de vijf jaar	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
f. Kindersurprise zit boordevol melk en is dus gezond voor kleuters	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
g. Een liter gearomatiseerd water (water met fruitsmaak) bevat bijna evenveel suiker als 10 klontjes	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
h. Een glas fruitsap is evenwaardig aan een stuk vers fruit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
i. Een kleuter moet per dag één tot anderhalve liter drinken	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
j. Door te ontbijten kan een kind zich beter concentreren op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>



11115

23. In welke mate gaat u akkoord met volgende uitspraken? Geef voor elke uitspraak een code van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor helemaal niet mee eens en 5 voor helemaal eens.

	1	2	3	4	5
a. De school speelt een grote rol in het aanleren van een evenwichtig voedingspatroon aan kinderen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
b. De invloed van de ouders is zo groot dat de school aan het voedingsgedrag van kinderen niets kan veranderen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
c. De leraar heeft een voorbeeldfunctie op het vlak van evenwichtig eetgedrag	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
d. Kennis over evenwichtige voeding moet door de school aan de kleuters worden bijgebracht	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
e. Tijdens mijn opleiding kreeg ik voldoende informatie rond het thema evenwichtige voeding.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
f. Door mijn leefstijl ben ik een gezond voorbeeld voor de kleuters	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
g. Preventieve activiteiten voor de hele schoolpopulatie zijn een verantwoordelijkheid van de school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
h. Preventieve activiteiten voor risicoleerlingen zijn de verantwoordelijkheid van het CLB	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
i. Kleuters beïnvloeden elkaars eetgewoonten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
j. Scholen zouden eens in de week een evenwichtig ontbijt moeten voorzien	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Onze oprechte dank voor het invullen van deze vragenlijst.

Voordat u deze opstuurt in bijgevoegde omslag, vragen wij u nogmaals na te gaan of :

- alle vragen ingevuld zijn
- uw opmerkingen op vragen of suggesties waar nodig, genoteerd zijn.

Gelieve deze vakjes vrij te houden voor de onderzoekers.

--	--	--

Begeleidende brief vragenlijst ondersteunend personeel

Gent, 24 november 2005

Geachte medewerker bij de schoolmaaltijden,

Kinderen en gezonde voeding: de media staan er bol van. Dat er voor scholen op dit terrein een belangrijke taak is weggelegd, daar lijkt iedereen het over eens. Maar hoe pakt een school dat aan? Hoe zit het trouwens met voeding op scholen? Daarover bestaat nog veel onduidelijkheid. Net daarom heeft de Arteveldehogeschool Gent een onderzoeksproject opgezet rond dit thema, samen met experts uit het werkveld en verschillende instanties die actief zijn rond het thema 'evenwichtige voeding': de vakgroep Maatschappelijke Gezondheidszorg van de Universiteit Gent, het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie (VIG), het Lokaal Gezondheidsoverleg (LOGO), het Nutrition Information Centre (NICE), de Vlaamse Confederatie van Ouderverenigingen (VCOV), het CLB, de Pedagogische Begeleidingsdiensten en het Ministerie van Onderwijs.

De bedoeling van deze bevraging is de huidige stand van zaken, noden en behoeften van scholen rond evenwichtige voeding in kaart te brengen.

De enquête (zie bijlage) maakt deel uit van een ruimer onderzoeksproject. Het onderzoek omvat verschillende fasen:

- De eerste is een onderzoeksfase waarin wordt gepeild naar de huidige situatie rond evenwichtige voeding in scholen. Daarbij willen we ook een beeld krijgen van de specifieke noden en behoeften van de leraren, de directie, de zorgcoördinatoren, het ondersteunend personeel, de begeleidende instanties (CLB) en de ouders.
- In de ontwikkelingsfase willen we komen tot een waaier aan boodschappen, waaruit de toekomstige gebruiker een keuze kan maken afhankelijk van de eigen behoeften. Het concrete resultaat van dit project wordt onder meer een website, speel- en leermateriaal en een ideeënbus met tips om rond evenwichtige voeding op school te werken. Verder wordt er een strategisch plan "gezondheidseducatie" ontwikkeld dat bruikbaar is binnen de beleidsruimte die scholen op dit terrein hebben.
- Vervolgens komt de try-out fase: uittesten en bijsturen van de ontwikkelde strategieën in een aantal pilotscholen.
- In de evaluatiefase wordt het project in de testscholen geëvalueerd en vergeleken met scholen die niet in het pilootproject betrokken waren. Bij een gunstige beoordeling kan een model op grotere schaal worden uitgewerkt, waardoor scholen bijvoorbeeld een label 'gezonde school' kunnen krijgen.

Uw school werd op een toevallige wijze geselecteerd uit het scholenbestand dat ons door het Ministerie van Onderwijs ter beschikking gesteld werd. Of uw school al dan niet veel inspanningen levert op het vlak van evenwichtige voeding, het is hoe dan ook belangrijk dat dit in kaart kan worden gebracht. Het is dus sowieso zinvol dat u deze vragenlijst invult: we krijgen pas een volledig beeld als alle geselecteerden deelnemen aan de bevraging. Ook uw mening is dus van belang als we dit onderzoek tot een goed einde willen brengen. We willen u alvast bij voorbaat bedanken.

De antwoorden op de vragenlijst zijn trouwens strikt vertrouwelijk. Om de bescherming van uw persoonlijke levenssfeer en de privacy van de school te verzekeren worden uw antwoorden anoniem behandeld. De naam van de school wordt immers van bij het begin van de verwerking vervangen door een identificatienummer.

Hoe kan u meewerken aan dit onderzoek?

Van de directie kreeg u een vragenlijst met begeleidende brief en antwoordomslag.

De vragenlijst invullen vergt niet zo veel inspanning:

- het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 15 minuten;
- u kan uw antwoord inkleuren of aankruisen (behalve voor de vakjes waarin u een cijfer invult – gelieve daar binnen de vakjes te blijven en zo duidelijk mogelijk te schrijven);
- de ingevulde vragenlijst kunt u in de bijgevoegde omslag en zonder postzegel terugsturen – bedankt alvast om dat zo snel mogelijk en liefst vóór half januari te doen.

Heeft u nog vragen rond het project of het invullen van de vragenlijst, dan mag u altijd contact met ons opnemen. U kan daarvoor An De Riek of Isabelle Wittebroodt contacteren, op dinsdagvoormiddag en donderdag op volgend telefoonnummer : 09 218 73 73 of op onderstaande e-mailadressen van de onderzoekers.

Om de resultaten van deze bevraging te kunnen opvolgen, wordt er tijdens het project een website ontwikkeld <http://project.arteveldehs.be/oko/voeding> : daarop kunt u als medewerker aan deze enquête de resultaten van het onderzoek bekijken. Wij zijn alvast benieuwd naar deze resultaten. Ze zullen er ongetwijfeld voor zorgen dat binnen afzienbare tijd ook tal van andere scholen verdere stappen kunnen zetten richting evenwichtige voeding...

Met vriendelijke groeten en dank bij voorbaat,

Caroline Detavernier
Opleidingsdirecteur

Hilde Van Houte
Projectcoördinator

An De Riek
Onderzoeksmedewerker
an.deriek@arteveldehs.be

Isabelle Wittebroodt
Onderzoeksmedewerker
isabelle.wittebroodt@arteveldehs.be



30948

**Beste medewerker bij de maaltijden,
om deze vragenlijst te starten, willen we graag enkele algemene gegevens vragen
omtrent uzelf en uw school.**

Naam van de school :
postcode :
gemeente :

Geslacht
 mannelijk
 vrouwelijk

Leeftijd :
 jaar

Welke functie(s) oefent u uit in de school ? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen,
indien u meerdere functies combineert op **deze** school.

- onderwijzend personeel
- administratief personeel
- onderhoudspersoneel
- kinderopvang- en begeleiding
- keukenpersoneel
- vrijwilliger
- andere. Welke ?

Hoelang bent u al werkzaam in uw huidige functie ? Indien het in te vullen getal kleiner is dan 10,
gebruik dan het **rechter** vakje.

jaar

Op welke manier bent u betrokken bij de schoolmaaltijden ?

- samenstelling van de maaltijd
- bereiden van de maaltijd
- verdelen van de maaltijd
- toezicht bij de maaltijd
- op een andere manier. Welke ?
- Ik ben niet betrokken bij de schoolmaaltijden. U dient deze vragenlijst niet verder in te vullen.

Hoelang bent u al betrokken bij de schoolmaaltijden ?

jaar



30948

Welk percentage van uw opdracht bent u beschikbaar voor de schoolmaaltijden op deze school ?
Indien het in te vullen getal kleiner is dan 100, gebruik dan de meest **rechtse** vakjes.

% van een voltijdse tewerkstelling

Wat is uw hoogste diploma ?

- Universitair. Welke richting ?
- Niet universitair hoger onderwijs. Welke richting ?
- Middelbaar onderwijs. Welke richting ?
- Lager middelbaar onderwijs. Welke richting ?
- Lager onderwijs
- Geen diploma
- Andere. Welke ?

Heeft u de laatste 5 jaar navormingen gevolgd rond gezondheidspreventie en/of evenwichtige
voeding?

- ja. Welke en wanneer?
- nee

Volgende vragen betreffen de middagmaaltijd op de kleuterschool/kleuterafdeling.

1. Heeft u inspraak in de samenstelling van de maaltijden?

- ja
- nee

2. Welke middagmaaltijd(en) biedt de school aan de kleuters aan? U mag meerdere
antwoordmogelijkheden aankruisen.

- warme middagmaaltijd
- broodjeslunch
- andere. Welke?
- geen. De kinderen brengen zelf een broodmaaltijd mee van thuis.

3. Moeten kinderen proeven van alles wat hun voorgezet wordt of op hun bord ligt ?

- ja
- nee
- ik weet het niet

4. Wordt erop toegezien dat de kinderen alles opeten ?

- ja
- nee
- ik weet het niet



30948

5. Is er muziek tijdens de maaltijd ?

- ja
 nee

6. Hoe wordt ervoor gezorgd dat de kleuters op een comfortabele manier kunnen eten? Geef een quotering van 1 tot 5 waarbij 1 betekent dat hieraan helemaal geen aandacht besteed wordt en 5 betekent dat dit een heel belangrijk aandachtspunt is. Vul eventueel aan met andere criteria.

	1	2	3	4	5
comfortabele eetruimte aan de tafels	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
comfortabele doorgangen tussen de tafels	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
netheid	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Voldoende personeel voor bedeling en toezicht bij de maaltijden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
indien de school een warme maaltijd aanbiedt : mogelijkheid om de portiegrootte aan te passen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
aandacht voor individuele hulp aan kleuters bij de maaltijd	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
aangename aankleding van de eetzaal	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
rust	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
muziek	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
voldoende tijd om te eten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
indien de school een warme maaltijd aanbiedt : de maaltijd wordt warm opgediend	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Andere aandachtspunten. Welke ?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Volgende vragen betreffen het voedingsbeleid op de kleuterschool/kleuterafdeling.
Met voedingsbeleid bedoelen we de regels en afspraken die rond voeding op school gemaakt worden.

7. Bent u op de hoogte van de regels en afspraken rond voeding op school ?

- ja
 nee Ga naar vraag 10



30948

8a. Hoe werd u op de hoogte gebracht van het voedingsbeleid op school? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- via een toevallig gesprek
 bij de aanwerving
 via de website
 via een rondschrijven, een brief, een folder
 via de muurkrant, ad valvas voor personeel
 via het schoolblad
 via een informatiemoment op school
 via personeelsvergadering
 via een pedagogische studiedag
 op een andere wijze. Hoe?

8b. Hebt u zichzelf geïnformeerd over het voedingsbeleid op school?

- ja
 nee

9. Hebt u inspraak in de afspraken en regels rond voeding op school ?

- ja
 nee

10. Bij wie neemt u het initiatief om evenwichtige voeding op school ter sprake te brengen ? Kruis bij deze personen aan op welke manier u dat doet. U mag daarvoor meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

	toevallig gesprek	oudercontact	schoolvergadering /raden	andere kanalen
<input type="checkbox"/> niemand				
ouders	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
directie	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
CLB	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
leerkrachten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
schoolarts	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
ander ondersteunend personeel	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
zorgcoördinator	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
andere. Wie?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>



30948

11. In welke mate bent u tevreden over de regels en afspraken rond voeding in de school? Kruis bij de opgesomde aspecten een quotatie aan van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor helemaal niet tevreden en 5 voor heel tevreden.

	1	2	3	4	5
uw inspraak rond voeding op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de informatie rond voeding op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de manier waarop u op de hoogte gebracht wordt rond voeding op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de maaltijden en/of dranken die de school aanbiedt	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de gang van zaken rond traktaties	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
vormingsaanbod en informatiemomenten rond evenwichtige voeding op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de naleving van het voedingsbeleid	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
infrastructuur voor gebruik van maaltijden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

12. Welke knelpunten **ervaart u** om op school te werken rond evenwichtige voeding? U mag meerdere antwoordalternatieven aankruisen.

- tijdsgebrek
- te weinig steun vanuit de directie
- niet specifiek opgenomen in mijn takenpakket
- ouders vinden dit niet belangrijk
- leerkrachten vinden dit niet belangrijk
- kleuters lusten het niet
- te weinig budget
- te weinig inspraak in samenstelling van de maaltijden
- gebrek aan goede opleiding rond thema evenwichtige voeding
- tekort aan kennis over evenwichtige voeding
- tekort aan intercollegiaal overleg
- andere, welke?
- geen



30948

Graag uw persoonlijke mening over volgende zaken.

13. Welke zijn volgens u belangrijke problemen rond voeding bij kleuters?.

14. Over evenwichtige voeding bestaan heel wat misverstanden. Daarom willen we graag nagaan in hoeverre volgende opvattingen in de onderwijswereld leven.

	juist	fout	ik weet het niet
a. Aardappelen zijn dikmakers	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
b. Kinderen moeten meer zuivelproducten verbruiken dan een volwassene	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
c. Lightproducten zijn vetvrij en caloriearm	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
d. Sommige vitaminen kun je alleen uit vet halen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
e. Magere melk is minder geschikt voor kinderen onder de vijf jaar	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
f. Kindersurprise zit boordevol melk en is dus gezond voor kleuters	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
g. Een liter gearomatiseerd water (water met fruitsmaak) bevat bijna evenveel suiker als 10 klontjes	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
h. Een glas fruitsap is evenwaardig aan een stuk vers fruit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
i. Een kleuter moet per dag één tot anderhalve liter drinken	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
j. Door te ontbijten kan een kind zich beter concentreren op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

30948

15. In welke mate gaat u akkoord met volgende uitspraken? Geef voor elke uitspraak een code van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor helemaal niet mee eens en 5 voor helemaal eens.

	1	2	3	4	5
a. De school speelt een grote rol in het aannemen van een evenwichtig voedingspatroon door kinderen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
b. De invloed van de ouders is zo groot dat de school aan het voedingsgedrag van kinderen niets kan veranderen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
c. De leraar heeft een voorbeeldfunctie op het vlak van evenwichtig eetgedrag	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
d. Kennis over evenwichtige voeding moet door de school aan de kleuters worden bijgebracht	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
e. Tijdens mijn opleiding kreeg ik voldoende informatie rond het thema evenwichtige voeding	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
f. Door mijn leefstijl ben ik een gezond voorbeeld voor de kleuters	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
g. Het personeel aansporen om evenwichtig te eten zou een aandachtspunt moeten zijn van de school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
i. Kleuters beïnvloeden elkaars eetgewoonten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
j. Scholen zouden eens in de week een evenwichtig ontbijt moeten voorzien	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Onze oprechte dank voor het invullen van deze vragenlijst.

Voordat u deze opstuurt in bijgevoegde omslag, vragen wij u nogmaals na te gaan of :

- alle vragen ingevuld zijn
- uw opmerkingen op vragen of suggesties waar nodig, genoteerd zijn.

Gelieve deze vakjes vrij te houden voor de onderzoekers.

Begeleidende brief vragenlijst ouders van een participatieraad

Gent, 24 november 2005

Geachte ouder,

Kinderen en gezonde voeding: de media staan er bol van. Dat er voor scholen op dit terrein een belangrijke taak is weggelegd, daar lijkt iedereen het over eens. Maar hoe pakt een school dat aan? Hoe zit het trouwens met voeding op scholen? Daarover bestaat nog veel onduidelijkheid. Net daarom heeft de Arteveldehogeschool Gent een onderzoeksproject opgezet rond dit thema, samen met experts uit het werkveld en verschillende instanties die actief zijn rond het thema 'evenwichtige voeding': de vakgroep Maatschappelijke Gezondheidszorg van de Universiteit Gent, het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie (VIG), het Lokaal Gezondheidsoverleg (LOGO), het Nutrition Information Centre (NICE), de Vlaamse Confederatie van Ouderverenigingen (VCOV), het CLB, de Pedagogische Begeleidingsdiensten en het Ministerie van Onderwijs.

De bedoeling van deze bevraging is de huidige stand van zaken, noden en behoeften van scholen rond evenwichtige voeding in kaart te brengen.

De enquête (zie bijlage) maakt deel uit van een ruimer onderzoeksproject. Het onderzoek omvat verschillende fasen:

- De eerste is een onderzoeksfase waarin wordt gepeild naar de huidige situatie rond evenwichtige voeding in scholen. Daarbij willen we ook een beeld krijgen van de specifieke noden en behoeften van de leraren, de directie, de zorgcoördinatoren, het ondersteunend personeel, de begeleidende instanties (CLB) en de ouders.
- In de ontwikkelingsfase willen we komen tot een waaier aan boodschappen, waaruit de toekomstige gebruiker een keuze kan maken afhankelijk van de eigen behoeften. Het concrete resultaat van dit project wordt onder meer een website, speel- en leermateriaal en een ideeënbus met tips om rond evenwichtige voeding op school te werken.
Verder wordt er een strategisch plan "gezondheidseducatie" ontwikkeld dat bruikbaar is binnen de beleidsruimte die scholen op dit terrein hebben.
- Vervolgens komt de try-out fase: uittesten en bijsturen van de ontwikkelde strategieën in een aantal pilotscholen.
- In de evaluatiefase wordt het project in de testscholen geëvalueerd en vergeleken met scholen die niet in het pilotproject betrokken waren. Bij een gunstige beoordeling kan een model op grotere schaal worden uitgewerkt, waardoor scholen bijvoorbeeld een label 'gezonde school' kunnen krijgen.

Uw school werd op een toevallige wijze geselecteerd uit het scholenbestand dat ons door het Ministerie van Onderwijs ter beschikking gesteld werd. Of uw school al dan niet veel inspanningen levert op het vlak van evenwichtige voeding, het is hoe dan ook belangrijk dat dit in kaart kan worden gebracht. Het is dus sowieso zinvol dat u deze vragenlijst invult: we krijgen pas een volledig beeld als alle geselecteerden deelnemen aan de bevraging. Ook uw mening is dus van belang als we dit onderzoek tot een goed einde willen brengen. We willen u alvast bij voorbaat bedanken.

De antwoorden op de vragenlijst zijn trouwens strikt vertrouwelijk. Om de bescherming van uw persoonlijke levenssfeer en de privacy van de school te verzekeren worden uw antwoorden anoniem behandeld. De naam van de school wordt immers van bij het begin van de verwerking vervangen door een identificatienummer.

Hoe kan u meewerken aan dit onderzoek?

Van de directie kreeg u een vragenlijst met begeleidende brief en antwoordomslag.

De vragenlijst invullen vergt niet zo veel inspanning:

- het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 15 minuten;
- u kan uw antwoord inkleuren of aankruisen (behalve voor de vakjes waarin u een cijfer invult – gelieve daar binnen de vakjes te blijven en zo duidelijk mogelijk te schrijven);
- de ingevulde vragenlijst kunt u in de bijgevoegde omslag en zonder postzegel terugsturen – bedankt alvast om dat zo snel mogelijk en liefst vóór half januari te doen.

Heeft u nog vragen rond het project of het invullen van de vragenlijst, dan mag u altijd contact met ons opnemen. U kan daarvoor An De Riek of Isabelle Wittebroodt contacteren, op dinsdagvoormiddag en donderdag op volgend telefoonnummer : 09 218 73 73 of op onderstaande e-mailadressen van de onderzoekers.

Om de resultaten van deze bevraging te kunnen opvolgen, wordt er tijdens het project een website ontwikkeld <http://project.arteveldehs.be/oko/voeding> : daarop kunt u als medewerker aan deze enquête de resultaten van het onderzoek bekijken. Wij zijn alvast benieuwd naar deze resultaten. Ze zullen er ongetwijfeld voor zorgen dat binnen afzienbare tijd ook tal van andere scholen verdere stappen kunnen zetten richting evenwichtige voeding...

Met vriendelijke groeten en dank bij voorbaat,

Caroline Detavernier
Opleidingsdirecteur

Hilde Van Houte
Projectcoördinator

An De Riek
Onderzoeksmedewerker
an.deriek@arteveldehs.be

Isabelle Wittebroodt
Onderzoeksmedewerker
isabelle.wittebroodt@arteveldehs.be



8605

Beste ouder,
om deze vragenlijst te starten, willen we graag enkele algemene gegevens vragen omtrent uzelf en de ouderraad waarvan u voorzitter bent of de schoolraad waarvan u de oudervertegenwoordiger bent.

1. Van welke school bent u lid van de ouderraad of schoolraad?

Naam van de school :

postcode :

gemeente :

2. Hoeveel kinderen hebt u

- jonger dan 6 jaar ?

- ouder dan 6 jaar ?

3. Van welk participatieorgaan bent u lid? Indien u lid bent van beide, mag u de 2 mogelijkheden aankruisen.

ouderraad

schoolraad

Volgende vragen gaan over de **ouderraad**. Indien u enkel lid bent van de schoolraad, ga dan naar vraag 8

4. Welke functie neemt u waar in de ouderraad ?

voorzitter

secretaris

actief lid

andere. Welke ?

5. Hoe vaak kwam de ouderraad in het voorbije schooljaar samen ?

meerdere keren per maand

maandelijks

eenmaal per trimester

1 of 2 maal per schooljaar

met een andere frequentie. Welke?

6. Werd in de ouderraad in het voorbije schooljaar over evenwichtige voeding op school gesproken ?

ja, meerdere keren

ja, eenmalig

nee, maar binnenkort komt het op de agenda

nee



8605

7. Hoe worden ouders die geen lid zijn van de ouderraad op de hoogte gebracht van de activiteiten/beslissingen van de ouderraad? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

niet

toevallig gesprek

via een periodieke nieuwsbrief van de ouderraad

via de website

via een rondschrijven, een brief, een folder

via de muurkrant

via het schoolblad

via een informatiemoment op school

via schoolagenda, heen- en weerschrift

op de opendeurdagen

via de directie

op een andere wijze. Hoe?

Indien u **enkel** lid bent van de ouderraad en niet van de schoolraad ga dan naar vraag 11

8. Welke functie neemt u waar in de schoolraad ?

voorzitter

bestuurslid

vertegenwoordiger van de ouders

andere. Welke ?

9. Hoe vaak kwam de schoolraad in het voorbije schooljaar samen ?

meerdere keren per maand

maandelijks

eenmaal per trimester

1 of 2 maal per schooljaar

met een andere frequentie. Welke?

10. Werd in de schoolraad in het voorbije schooljaar over evenwichtige voeding op school gesproken?

ja, meerdere keren

ja, eenmalig

nee, maar binnenkort komt het op de agenda

nee

11. Bestaat er in de schoolraad en/of ouderraad interesse om in de toekomst rond het thema evenwichtige voeding op school te werken?

ja

nee

weet niet



8605

Volgende vragen betreffen het voedingsbeleid op de kleuterschool/kleuterafdeling.*Met voedingsbeleid bedoelen we de regels en afspraken die rond voeding op school gemaakt worden.*

12. Bent u op de hoogte van het voedingsbeleid op school ? Met voedingsbeleid bedoelen we de regels en afspraken die rond voeding op school gemaakt worden.

- ja
 nee Ga naar vraag 16

13a. Hoe werd u op de hoogte gebracht van het voedingsbeleid op school? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- toevallig gesprek
 via de website
 via een rondschrjven, een brief, een folder
 via de muurkrant, ad valvas voor personeel
 via het schoolblad
 via een informatiemoment op school
 bij de inschrijving van mijn kind
 op de eerste schooldag
 via schoolagenda, heen- en weerschrift
 via oudercontact
 via schoolraad, ouderraad
 op de opendeurdagen
 op een andere wijze. Hoe?

13b. Hebt u zichzelf geïnformeerd over het voedingsbeleid op school?

- ja
 nee

14. Hebt u inspraak in het voedingsbeleid op school ?

- ja
 nee Ga naar vraag 16

15. Op welke manier hebt u inspraak in het voedingsbeleid op school ?

- via toevallige contacten
 via oudercontact
 via schoolraad, ouderraad
 op een andere wijze. Hoe?



8605

16. Bij wie neemt u het initiatief om evenwichtige voeding op school ter sprake te brengen ? Kruis bij deze personen aan op welke manier u dat doet. U mag daarvoor meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

	toevallig gesprek	oudercontact	schoolvergadering /raden	andere kanalen
andere ouders	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
directie	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
CLB	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
leerkracht	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
schoolarts	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
personeel betrokken bij de middagmaaltijd	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
zorgcoördinator	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
andere. Wie?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
<input type="checkbox"/> niemand				

17. Wordt er op de school op een systematische manier gewerkt rond evenwichtige voeding?

- ja
 nee Ga naar vraag 19

18. Rond welke onderwerpen wordt er op de school op een systematische manier gewerkt? U mag meerdere antwoordalternatieven aankruisen.

- samenstelling middagmaal
 klasoverstijgende activiteiten (bvz gezonde leefweek, dag van de appel,...)
 schoolfeesten en evenementen
 andere. Welke?



8605

19. In welke mate bent u tevreden over het voedingsbeleid in de school? Kruis bij de opgesomde aspecten een quotatie aan van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor helemaal niet tevreden en 5 voor heel tevreden.

	1	2	3	4	5
uw inspraak rond voeding op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de informatie rond voeding op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de manier waarop ik op de hoogte gebracht worden rond voeding op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de maaltijden en/of dranken die de school aanbiedt	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de gang van zaken rond traktaties	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
vormingsaanbod en informatiemomenten rond evenwichtige voeding op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
de naleving van het voedingsbeleid	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
infrastructuur voor gebruik van maaltijden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

20. Hoe belangrijk vindt u het dat de school belang hecht aan volgende aspecten? Kruis bij de opgesomde items een quotatie aan van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor helemaal niet belangrijk en 5 voor heel belangrijk.

	1	2	3	4	5
de dranken en de voeding die de school aanbiedt	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
gezondheidseducatie rond voeding	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
gezondheidseducatie rond andere thema's	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
sport en beweging (o.a. infrastructuur, variatie in aanbod, naschoolse activiteiten)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
zorgaanbod/psychologische en sociale ondersteuning	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
gezond schoolklimaat (hygiëne, veiligheid, verkeersveiligheid,...)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
ouderparticipatie (ouders mogen meebeslissen op school)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
milieuvriendelijke school (gescheiden afvalinzameling, ...)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>



8605

21. Welke financiële acties werden vorig schooljaar door de ouderraad georganiseerd? U mag meerdere antwoordalternatieven aankruisen.

- er werden geen acties georganiseerd
- verkoop van niet eetbare producten. Welke ?
- verkoop van wafels/pannenkoeken
- verkoop van fruit
- verkoop van koeken
- eefstijf
- andere. Welke?

22. Wordt erop gelet dat er gezonde alternatieven zijn bij allerlei evenementen die de ouderraad organiseert?

- ja
- nee
- weet niet

23. Zijn er regels/afspraken die evenwichtige voeding bevorderen

- in verband met traktaties op school (bvb voor verjaardagen)?

- ja
- nee
- weet niet

- in verband met hetgeen kleuters meebrengen wat voeding betreft tijdens een schooluitstapje?

- ja
- nee
- weet niet

- in verband met schoolactiviteiten (bvb schoolfeest, spellenavond, eefstijf...) waar de kleuters aan deelnemen?

- ja
- nee
- weet niet

24. Heeft u inspraak in de samenstelling van de middagmaaltijden voor kleuters?

- ja
- nee

25. Weet u welke dranken en tussendoortjes op school verkrijgbaar zijn voor kleuters?

- ja
- nee



9605

Onderstaande vragen gaan over het aanbod rond evenwichtige voeding van allerlei instanties

26. Van welk van volgende instanties kent u het aanbod rond evenwichtige voeding? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- VIG (Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie)
- LOGO (Lokaal Gezondheidsoverleg)
- NICE (Nutrition Information Centre)
- Christelijke mutualiteit
- Socialistische mutualiteit
- Onafhankelijke mutualiteit
- Liberale mutualiteit
- CLB (Centrum voor Leerlingenbegeleiding)
- Ministerie van welzijn en volksgezondheid
- Kind en Gezin
- Gezinsbond
- VCOV (Vlaamse Confederatie van Ouders en ouderverenigingen)
- Ik ben niet op de hoogte van het aanbod van bovenstaande instanties

27. Hoe hebt u het aanbod van deze instanties rond evenwichtige voeding leren kennen? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

	bibliotheek/ mediatheek	periodieke nieuwsbrief/ tijdschrift	occasionele folder/ brochure	informele website contacten	via school- hiërarchie	presentaties /lezingen op school	via opleiding/ navorming	krant/ radio/ TV	andere. Welke?
VIG	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
LOGO	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
NICE	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Christelijke mutualiteit.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Socialistische mutualiteit	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Onafhankelijke mutualiteit	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Liberale mutualiteit	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
CLB	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kind en gezin	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Gezinsbond	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Ministerie van welzijn en gezondheid	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
VCOV	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>



9605

28. In welke mate voldoen volgende instanties aan volgende criteria? Vul eventueel aan met criteria die u belangrijk vindt en geef een quotatie van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor helemaal niet en 5 voor helemaal wel.

	Toegankelijk- heid van de informatie	Bruikbaarheid voor de school	Actueel zijn van de informatie	Andere. Welke?
VIG	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
LOGO	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
NICE	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Christelijke mutualiteit	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Socialistische mutualiteit	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Onafhankelijke mutualiteit	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Liberale mutualiteit	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
CLB	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Kind en gezin	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Gezinsbond	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Ministerie van welzijn en gezondheid	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
VCOV	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

29. Aan welke bijkomende informatie heeft u behoefte om voor kleuters rond evenwichtige voeding te werken? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- De huidige informatie volstaat
- Inventarissen van instanties, experts, beschikbaar materiaal
- Voorbeelden van voedingsbeleid op andere kleuterscholen
- Meer achtergrondinformatie
- Meer informatie voor het opzetten van naschoolse activiteiten
- Andere. Welke?



8605

Graag uw persoonlijke mening over volgende zaken

30. Welke zijn volgens u belangrijke problemen rond voeding bij kleuters?

31. In welke mate gaat u akkoord met volgende uitspraken? Geef voor elke uitspraak een code van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor helemaal niet mee eens en 5 voor helemaal eens.

	1	2	3	4	5
a. De school speelt een grote rol in het aanleren van een evenwichtig voedingspatroon aan kinderen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
b. De invloed van de ouders is zo groot dat de school aan het voedingsgedrag van kinderen niets kan veranderen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
c. De leraar heeft een voorbeeldfunctie op het vlak van evenwichtig eetgedrag	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
d. Kennis over evenwichtige voeding moet door de school aan de kleuters worden bijgebracht	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
e. Door mijn leefstijl ben ik een gezond voorbeeld voor de kleuters	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
f. Preventieve activiteiten voor risicoleerlingen zijn de verantwoordelijkheid van het CLB	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
g. Kleuters beïnvloeden elkaars eetgewoonten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
h. Scholen zouden eens in de week een evenwichtig ontbijt moeten voorzien	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
i. Sponsoring door bedrijven is een goede manier om de kosten van schoolactiviteiten binnen de perken te houden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Onze oprechte dank voor het invullen van deze vragenlijst.**Voordat u deze opstuurt in bijgevoegde omslag, vragen wij u nogmaals na te gaan of :**

- alle vragen ingevuld zijn
- uw opmerkingen op vragen of suggesties waar nodig, genoteerd zijn.

Gelieve deze vakjes vrij te houden voor de onderzoekers.

--	--	--

Begeleidende brief vragenlijst CLB-medewerkers

Gent, 24 november 2005

Geachte CLB-medewerker,

Kinderen en gezonde voeding: de media staan er bol van. Dat er voor scholen en CLB's op dit terrein een belangrijke taak is weggelegd, daar lijkt iedereen het over eens. Maar hoe pakt een school dat aan? Welke begeleiding kan het CLB hierbij bieden? Hoe zit het trouwens met voeding op scholen? Daarover bestaat nog veel onduidelijkheid. Net daarom heeft de Arteveldehogeschool Gent een onderzoeksproject opgezet rond dit thema, samen met experts uit het werkveld en verschillende instanties die actief zijn rond het thema 'evenwichtige voeding': de vakgroep Maatschappelijke Gezondheidszorg van de Universiteit Gent, het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie (VIG), het Lokaal Gezondheidsoverleg (LOGO), het Nutrition Information Centre (NICE), de Vlaamse Confederatie van Ouderverenigingen (VCOV), het CLB, de Pedagogische Begeleidingsdiensten en het Ministerie van Onderwijs.

De bedoeling van deze bevraging is de huidige stand van zaken, noden en behoeften van scholen en hun begeleidende instanties rond evenwichtige voeding in kaart te brengen.

De enquête (zie bijlage) maakt deel uit van een ruimer onderzoeksproject. Het onderzoek omvat verschillende fasen:

- De eerste is een onderzoeksfase waarin wordt gepeild naar de huidige situatie rond evenwichtige voeding in scholen. Daarbij willen we ook een beeld krijgen van de specifieke noden en behoeften van de leraren, de directie, de zorgcoördinatoren, het ondersteunend personeel, de begeleidende instanties (CLB) en de ouders.
- In de ontwikkelingsfase willen we komen tot een waaier aan boodschappen, waaruit de toekomstige gebruiker een keuze kan maken afhankelijk van de eigen behoeften. Het concrete resultaat van dit project wordt onder meer een website, speel- en leermateriaal en een ideeënbus met tips om rond evenwichtige voeding op school te werken. Verder wordt er een strategisch plan "gezondheidseducatie" ontwikkeld dat bruikbaar is binnen de beleidsruimte die scholen op dit terrein hebben.
- Vervolgens komt de try-out fase: uittesten en bijsturen van de ontwikkelde strategieën in een aantal pilotscholen.
- In de evaluatiefase wordt het project in de testscholen geëvalueerd en vergeleken met scholen die niet in het pilootproject betrokken waren. Bij een gunstige beoordeling kan een model op grotere schaal worden uitgewerkt, waardoor scholen bijvoorbeeld een label 'gezonde school' kunnen krijgen.

Een aantal scholen werd op een toevallige wijze geselecteerd uit het scholenbestand dat ons door het Ministerie van Onderwijs ter beschikking gesteld werd. Aan de geselecteerde scholen werden de begeleidende CLB's gekoppeld. Op basis van deze selectie werd uw CLB uitgekozen. Of een CLB al dan niet veel inspanningen levert op vlak van evenwichtige voeding, het is hoe dan ook belangrijk dat dit in kaart kan worden gebracht. Het is dus sowieso zinvol dat u deze vragenlijst invult: we krijgen pas een volledig beeld als alle geselecteerden deelnemen aan de bevraging. Ook uw mening is dus van belang als we dit onderzoek tot een goed einde willen brengen. We willen u alvast bij voorbaat bedanken.

De antwoorden op de vragenlijst zijn trouwens strikt vertrouwelijk. Om de bescherming van uw persoonlijke levenssfeer en de privacy van het CLB te verzekeren worden uw antwoorden anoniem behandeld. Van bij het begin van de verwerking krijgen alle vragenlijsten immers een identificatienummer.

Hoe kan u meewerken aan dit onderzoek?

Van de CLB-directie kreeg u een vragenlijst met begeleidende brief en antwoordomslag. De vragenlijst invullen vergt niet zo veel inspanning:

- het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 20 minuten;
- u kan uw antwoord inkleuren of aankruisen (behalve voor de vakjes waarin u een cijfer invult – gelieve daar binnen de vakjes te blijven en zo duidelijk mogelijk te schrijven);
- de ingevulde vragenlijst kunt u in de bijgevoegde omslag en zonder postzegel terugsturen – bedankt alvast om dat zo snel mogelijk en liefst vóór half januari te doen

Heeft u nog vragen rond het project of het invullen van de vragenlijst, dan mag u altijd contact met ons opnemen. U kan daarvoor An De Riek of Isabelle Wittebroodt contacteren, op dinsdagvoormiddag en donderdag op volgend telefoonnummer : 09 218 73 73 of op onderstaande e-mailadressen van de onderzoekers.

Om de resultaten van deze bevraging te kunnen opvolgen, wordt er tijdens het project een website ontwikkeld <http://project.arteveldehs.be/oko/voeding> : daarop kunt u als medewerker aan deze enquête de resultaten van het onderzoek bekijken. Wij zijn alvast benieuwd naar deze resultaten. Ze zullen er ongetwijfeld voor zorgen dat binnen afzienbare tijd ook tal van andere scholen en CLB's verdere stappen kunnen zetten richting evenwichtige voeding...

Met vriendelijke groeten en dank bij voorbaat,

Caroline Detavernier
Opleidingsdirecteur

Hilde Van Houte
Projectcoördinator

An De Riek
Onderzoeksmedewerker
an.deriek@arteveldehs.be

Isabelle Wittebroodt
Onderzoeksmedewerker
isabelle.wittebroodt@arteveldehs.be



47942

3. In welke mate voldoen volgende instanties aan volgende criteria ? Vul eventueel aan met criteria die u belangrijk vindt en geef een quotatie van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor helemaal niet en 5 voor helemaal wel.

	Toegankelijkheid van de informatie	Bruikbaarheid voor de school	Actueel zijn van de informatie	Andere. Welke?
VIG	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
LOGO	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
NICE	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Christelijke mutualiteit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Socialistische mutualiteit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Onafhankelijke mutualiteit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Liberale mutualiteit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
CLB	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kind en gezin	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Gezinsbond	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Ministerie van welzijn en gezondheid	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
VCOV	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

4. Aan welke bijkomende informatie heeft u behoefte om voor kleuters rond evenwichtige voeding te werken ? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- De huidige informatie volstaat
- Informatie rond voedingsproblemen bij kleuters
- Informatie rond didactische aanpak bij kleuters
- Inventarissen van instanties, experts, beschikbaar materiaal
- Evaluatie van beschikbaar materiaal
- Informatie rond evenwichtige voeding
- Informatie voor het organiseren van vorming voor leerkrachten
- Andere. Welke?



47942

5. Hieronder staat een lijst van pakketten, educatieve spelen, projecten, concepten rond evenwichtige voeding.

a) Kruis aan of u deze kent / of het aanwezig is op uw school / of u het reeds gebruikt hebt.

b) Kan u de pakketten, spelen, projecten, concepten die u kent globaal beoordelen? Geef daarvoor in de laatste kolom een quotatie van 1 tot 10, waarbij 1 staat voor helemaal niet goed en 10 voor heel goed. Indien het in te vullen getal kleiner is dan 10, gebruik dan het **rechter** vakje.

	Ken het	Aanwezig op de school	Reeds gebruikt	Globale beoordeling
Gezond tussendoor (CM)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Voeding, lekker en gezond (LOGO Limburg)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Gezondheid, je kunt er zelf iets aan doen (VIG)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Voeding, de beste basis (Abimo uitgeverij)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Het voedingsspel "5 x eten" (Centrum voor informatieve spelen)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Het land van Calcimus (NICE)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Snap je Hapje (Nutricare)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Mimi in de buik van de reus (Lannoo uitgeverij i.s.m. CM)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Tutti Frutti (LOGO)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Smakelijk en gezond (Danone)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Voor elke hap een stap (VCOV)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Invasie van de kjoeties (VLAM i.s.m. VBT)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Eet je fit (Kellogg's)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
1,2,3 aan tafel (NICE)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Andere. Welke ?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

6. Bent u op de hoogte van volgende mediatheken waar materiaal rond evenwichtige voeding kan uitgeleend worden ? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- mediatheek van het VIG
- mediatheken van hogescholen Bachelor in het onderwijs : kleuteronderwijs
- openbare bibliotheken
- mediatheek van LOGO's
- mediatheek van mutualiteiten
- andere mediatheek. Welke ?



47942

7. In hoeverre zouden volgende middelen u kunnen helpen bij uw zoektocht naar materiaal of informatie over evenwichtige voeding? Kruis een quotatie aan van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor een medium dat helemaal niet geschikt lijkt voor u en 5 voor een ideaal medium.

	1	2	3	4	5
gespecialiseerde mediatheek	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
website	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
navorming	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
nieuwsbrief	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
tijdschrift	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
folder/brochure	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
toevallige contacten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
presentaties/lezingen op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
cd-rom	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
boeken	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
andere. Welke?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

8. Heeft u eigen materiaal, activiteiten en/of projecten ontwikkeld om te werken rond evenwichtige voeding?

- ja Welke?
 nee Ga naar vraag 10

9. Waar vindt u didactisch materiaal om activiteiten rond evenwichtige voeding uit te werken? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- bibliotheek
- internet
- via collega's
- via navormingen
- via instanties die een aanbod hebben rond voedingsbeleid
- via de school waar ik een opleiding kreeg
- vakliteratuur
- op een andere manier. Welke ?



47942

10. Waar wordt het accent gelegd in de werking van het CLB rond evenwichtige voeding? Geef bij onderstaande mogelijkheden een quotatie van 1 tot 5, waarbij 1 staat voor helemaal niet belangrijk en 5 voor heel belangrijk in de werking van het CLB.

	1	2	3	4	5
individuele begeleiding	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
navorming organiseren voor de school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
afhankelijk van de interesses van de medewerkers van het CLB	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
opmaken van documentatie voor de leerkracht	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
een ander accent. Welk?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Het CLB werkt niet rond evenwichtige voeding. Ga naar vraag 13

11. Met welke organisaties en/of deskundigen werkt u samen rond evenwichtige voeding? U mag meerdere antwoordalternatieven aankruisen.

- andere CLB's
- LOGO (lokaal gezondheidsoverleg)
- medische praktijk/groepspraktijk, schoolarts
- mutualiteit
- koepel van ouderverenigingen
- ouderraad
- gemeentelijke diensten
- preventie-adviseur
- zorgcoördinator
- logopedist
- verpleegkundige
- diëtist
- andere. Welke?
- geen samenwerking rond evenwichtige voeding. Ga naar vraag 13



47942

12. Voor welke activiteiten omtrent evenwichtige voeding werkt u samen met deze organisaties en/of deskundigen? U mag meerdere antwoordalternatieven aankruisen.

	projecten	gastlessen	educatief materiaal	advies individuele leerlingen	andere. Welke?
ander CLB	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
LOGO	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
medische praktijk/schoolarts	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
mutualiteit	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
koepel van ouderverenigingen	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
ouderraad	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
gemeente	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
preventie-adviseur	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
zorgcoördinator	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
logopedist	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
verpleegkundige	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
diëtist	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
andere. Welke?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>



47942

13. Welke begeleiding wordt door het CLB geboden als er overgewicht vastgesteld wordt? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- geen
- gesprek met de ouders
- gesprek met het kind
- gesprek met de leerkracht
- informatiebrochure wordt meegegeven
- doorverwijzing naar een gespecialiseerde instantie
- andere. Welke?

14. Welke knelpunten **ervaart u** om op school te werken rond evenwichtige voeding? U mag meerdere antwoordalternatieven aankruisen.

- tijdsgebrek
- te weinig steun vanuit de directie
- niet specifiek opgenomen in mijn takenpakket
- te weinig interesse van ouders
- te weinig interesse van leerkrachten
- te weinig interesse van de kleuters
- gebrek aan goede opleiding qua pedagogische vaardigheden voor dit thema
- te weinig geschikt didactisch materiaal
- tekort aan kennis over evenwichtige voeding
- tekort aan intercollegiaal overleg
- te eenzijdig medische benadering in het CLB
- gebrek aan financiële middelen
- te weinig interesse van de school
- school te weinig op de hoogte van het aanbod van het CLB
- personeelsgebrek
- andere? Welke?
- geen



47942

Volgende vragen betreffen het voedingsbeleid op de kleuterschool/kleuterafdeling die u begeleidt.

Met voedingsbeleid bedoelen we de regels en afspraken die rond voeding op school gemaakt worden.

15. Bent u op de hoogte van het voedingsbeleid van de school die u begeleidt? Met voedingsbeleid bedoelen we de regels en afspraken die rond voeding op school gemaakt worden.

- ja
 nee Ga naar vraag 17

16a. Hoe werd u op de hoogte gebracht van het voedingsbeleid op school? U mag meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

- via toevallige contacten
 via de website
 via een rondschrijven, een brief, een folder
 via het schoolblad
 via een informatiemoment op school
 op een andere wijze

16b. Hebt u zichzelf geïnformeerd over het voedingsbeleid op school?

- ja
 nee

17. Hoe belangrijk vindt u het dat de school belang hecht aan volgende aspecten. Kruis bij de opgesomde items een quotatie aan van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor helemaal niet belangrijk en 5 voor heel belangrijk.

	1	2	3	4	5
de dranken en de voeding die de school aanbiedt	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
gezondheidseducatie rond voeding	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
gezondheidseducatie rond andere thema's	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
sport en beweging (o.a. infrastructuur, variatie in aanbod, naschoolse activiteiten)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
zorgaanbod/psychologische en sociale ondersteuning	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
gezond schoolklimaat (hygiëne, veiligheid, verkeersveiligheid,...)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
ouderparticipatie (ouders mogen meebeslissen op school)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
milieuvriendelijke school (gescheiden afvalinzameling, ...)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>



47942

18. Bij wie neemt u het initiatief om evenwichtige voeding op school ter sprake te brengen? Kruis bij deze personen aan op welke manier u dat doet. U mag daarvoor meerdere antwoordmogelijkheden aankruisen.

	toevallig gesprek	oudercontact	schoolvergadering /raden	andere kanalen
<input type="checkbox"/> niemand				
ouders	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
directie	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
collega's van het CLB	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
leerkrachten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
schoolarts	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
preventie-adviseur	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
zorgcoördinator	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
andere. Wie?	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Graag uw persoonlijke mening over volgende zaken

19. Over evenwichtige voeding bestaan heel wat misverstanden. Daarom willen we graag nagaan in hoeverre volgende opvattingen in de onderwijswereld leven.

	juist	fout	ik weet het niet
a. Aardappelen zijn dikmakers	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
b. Kinderen moeten meer zuivelproducten verbruiken dan een volwassene	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
c. Lightproducten zijn vetvrij en caloriearm	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
d. Sommige vitamines kun je alleen uit vet halen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
e. Magere melk is minder geschikt voor kinderen onder de vijf jaar	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
f. Kindersurprise zit boordevol melk en is dus gezond voor kleuters	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
g. Een liter gearomatiseerd water (water met fruitsmaak) bevat bijna evenveel suiker als 10 klontjes	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
h. Een glas fruitsap is evenwaardig aan een stuk vers fruit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
i. Een kleuter moet per dag één tot anderhalve liter drinken	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
j. Door te ontbijten kan een kind zich beter concentreren op school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>



47942

20. In welke mate gaat u akkoord met volgende uitspraken? Geef voor elke uitspraak een code van 1 tot 5 waarbij 1 staat voor helemaal niet mee eens en 5 voor helemaal mee eens.

	1	2	3	4	5
a. De school speelt een grote rol in het aanleren van een evenwichtig voedingspatroon aan kinderen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
b. De invloed van de ouders is zo groot dat de school aan het voedingsgedrag van kinderen niets kan veranderen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
c. De leraar heeft een voorbeeldfunctie op het vlak van evenwichtig eetgedrag	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
d. Kennis over evenwichtige voeding moet door de school aan de kleuters worden bijgebracht	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
e. Tijdens mijn opleiding kreeg ik voldoende informatie rond het thema evenwichtige voeding.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
f. Door mijn leefstijl ben ik een gezond voorbeeld voor de kleuters	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
g. Preventieve activiteiten voor de hele schoolpopulatie zijn een verantwoordelijkheid van de school	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
h. Preventieve activiteiten voor risicoleerlingen zijn de verantwoordelijkheid van het CLB	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
i. Werken rond evenwichtige voeding is een opdracht voor het CLB	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
j. Scholen vinden de inbreng van het CLB rond evenwichtige voeding overbodig	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
k. Kleuters beïnvloeden elkaars eetgewoontes.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

21. Welke zijn volgens u belangrijke problemen rond voeding bij kleuters?

Onze oprechte dank voor het invullen van deze vragenlijst.

Voordat u deze opstuurt in bijgevoegde omslag, vragen wij u nogmaals na te gaan of :

- alle vragen ingevuld zijn
- uw opmerkingen op vragen of suggesties waar nodig, genoteerd zijn.

Gelieve deze vakjes vrij te houden voor de onderzoekers.

© Arteveldehogeschool, oktober 2007

Onderzoek in het kader van het
PWO-project '*Opvoeding, ook in voeding*'

An De Riek
Veerle Martens
Hilde Van Houte
Isabelle Wittebroodt

Arteveldehogeschool
COMPahs Sociaal Werk
*Centrum voor Onderzoek,
Maatschappelijke dienstverlening en
Professionele ontwikkeling
van de Arteveldehogeschool*

J. Gerardstraat 18, 9040 Sint-Amandsberg
Tel. 09 218 73 73
Fax 09 218 73 70
hilde.vanhoute@arteveldehs.be

www.arteveldehs.be